

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНИ**

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ

**ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
„СІМЕЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ”**

*ДЛЯ СТУДЕНТІВ 2 КУРСУ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
ТА 2-3 КУРСІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ*

ЛУЦЬК 2012

УДК 347.61/.64 (477) (075.8)

ББК 67.404.5 (44 УКР) я73

С 37

Рекомендовано методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 5 від 21 грудня 2011 р.)

Рецензенти:

Ушакова Ю. А. – державний нотаріус Володимир-Волинської державної нотаріальної контори, кандидат юридичних наук

Земко А. М. – начальник юридичного відділу Луцького національного технічного університету, доцент кафедри філософії, політології та права, кандидат юридичних наук

Валянська Т. П. – приватний нотаріус Луцького міського нотаріального округу

Старчук О. В.

Сімейне право України: Завдання для самостійної роботи / Оксана Володимирівна Старчук. – Луцьк: Вежа-друк, 2012. – 82 с.

У цьому виданні наведені завдання для самостійного опрацювання найважливіших тем з навчальної дисципліни “Сімейне право України”, зокрема до таких, як шлюб; правовідносини подружжя, батьків і дітей, інших членів сім’ї; форми влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування; правове регулювання сімейних відносин за участю іноземців та осіб без громадянства.

Завдання для самостійної роботи з спецкурсу “Сімейне право України” написані на базі новітнього українського і зарубіжного законодавства, міжнародних угод, практики їх застосування. Пропонуються різноманітні види завдань для самостійного опрацювання в умовах кредитно-модульної системи оцінювання знань: виконання тестів, практикум із задачами, складання термінологічного словника, написання науково-дослідних завдань тощо.

Видання можуть використовувати як студенти юридичного факультету денної форми навчання в умовах кредитно-модульної системи оцінювання знань так і студенти заочної форми навчання з цивільно-правової спеціалізації.

ЗМІСТ

I. ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ	
1.1. Завдання для самостійної роботи	
1.1.1. Змістовий модуль 1.....	
1.1.2. Змістовий модуль 2.....	
1.2. Тестові завдання	
1.3. Теми індивідуальних науково-дослідних робіт	
1.4. Теми контрольних робіт	
1.5. Теми курсових робіт	
II. ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ	
2.1. Завдання для самостійної роботи	
2.1.1. Перелік завдань для самостійної роботи (2 курс IV семестр).....	
2.1.2. Перелік завдань для самостійної роботи (3 курс V семестр).....	
2.2. Завдання для виконання контрольних робіт	
2.2.1. Перелік завдань для виконання контрольної роботи для студентів 2 курсу (IV семестр).....	
2.2.2. Перелік завдань для виконання контрольної роботи для студентів 3 курсу (V семестр).....	
2.3. Перелік тем курсових робіт для студентів 3 курсу (V семестр)	
III. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	
3.1. Перелік питань на залік для 2 курсу денної форми навчання	
3.2. Перелік питань на залік для 3 курсу заочної форми навчання	
IV. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	

Пояснювальна записка

Сімейне право України є однією з галузей у системі права України. Його вивчення передбачає, крім лекцій, проведення практичних занять, опрацювання самостійно студентами тем відповідно до вимог Болонського процесу в умовах кредитно-модульної системи оцінювання знань.

Сімейне право України становить великий практичний інтерес щодо вивчення і подальшого практичного використання студентами юридичних факультетів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни “Сімейне право України” є питання правового регулювання основних інститутів сімейного права, зокрема тем, що стосуються проблемних питань визначення поняття сім’ї, шлюбу, майнових та особистих немайнових прав подружжя, а також батьків і дітей, форм влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування тощо.

Метою вивчення навчальної дисципліни “Сімейне право України” є формування у майбутніх юристів основ знань про основні інститути сімейного права, їх юридичну природу та особливості реалізації, а також вивчення суспільних відносин (майнових та особистих немайнових), які виникають у між подружжям, між батьками та дітьми та іншими членами сім’ї в Україні та за її межами.

Завдання для самостійної роботи розроблені на основі навчальної програми з навчальної дисципліни “Сімейне право України” .

Наукову основу навчальної дисципліни “Сімейне право України” становлять праці вітчизняних та зарубіжних науковців-цивілістів минулого та сучасності, які займалися проблемою визначення юридичної природи та специфіки сімейних правовідносин та їх захисту.

Завданням навчальної дисципліни “Сімейне право України” є:

- знання теоретичних засад сімейного права, зокрема вивчення та розуміння основних понять та категорій, які притаманні вищезазначеному навчальному курсу;
- опрацювання наукових джерел для ефективного вивчення теоретичного матеріалу;
- вміння використовувати теоретичний матеріал, його аналізувати та використовувати в практичній діяльності;

Вимоги до знань і умінь студентів:

- відповіді студента на занятті мають бути повні, чіткі та конкретні;
- під час усної відповіді студент повинен звертатися до тексту нормативно правових актів та уміти їх аналізувати;
- вміти застосовувати теоретичні засади сімейного права у практичній роботі і правильно їх застосовувати до конкретних ситуацій.

Готуючись до самостійного опрацювання запропонованих завдань, **потрібно:**

- 1) уважно ознайомитися з планом заняття і списком нормативних актів, що рекомендуються, та літературних джерел;
- 2) опрацювати нормативні акти з теми, яка вивчається;
- 3) законспектувати одну або дві наукові праці з рекомендованого списку джерел;
- 4) розв’язати задачі, вказані викладачем.

Розкриваючи сутність теоретичних питань, студенти повинні прагнути до максимально повного і чіткого викладу всіх проблем, що досліджуються. При цьому важливо показати діалектику їх розвитку, розкрити відмінності у трактуванні положень, які розглядаються, провести порівняльний аналіз з питань, що висвітлюються у відповідних розділах різних підручників і в спеціальній літературі.

Під час розв'язання задач потрібно давати відповіді на поставлені питання повно та обгрунтовано; не можна робити висновок, фіксуючи лише порушення закону, треба обов'язково показати наслідки такого порушення і способи відновлення порушених прав.

При використанні судової практики необхідно пам'ятати, що самі по собі постанови Пленуму Верховного Суду України не містять норм права, а тільки дають їхнє роз'яснення, тому посилаючись під час розв'язання задачі на постанову Пленуму, слід зазначати, про яку саме норму права йдеться.

Конспектування літератури не повинно мати характеру механічного переписування, літературне джерело треба заздалегідь прочитати, очима текст і занотувати цікаві фрагменти у вигляді цитат або своїми словами, посилаючись кожного разу на сторінку.

I. ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ

1.1. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1.1.1. ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ТЕМА 1: СІМЕЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ – САМОСТІЙНА ГАЛУЗЬ ПРАВА

Завдання виконати у письмовій формі з посиланням на чинні нормативно-правові акти та навчально-методичні та інші джерела сімейного та цивільного права з обгрунтуванням своїх думок.

Завдання 1.

Провести порівняльний аналіз предмету правового регулювання сімейного та цивільного права.

Завдання 2.

Провести порівняльний аналіз методу правового регулювання сімейного та цивільного права.

Завдання 3.

Чи можна вважати ідентичними принципи сімейного права та принципи правового регулювання сімейних правовідносин? Обгрунтуйте свою відповідь.

У яких статтях Конституції України закріплено принципи сімейного права та принципи правового регулювання сімейних правовідносин? Наведіть приклади.

У яких інших нормативних актах закріплено принципи сімейного права? Наведіть приклади.

Завдання 4.

Опрацюйте Концепцію державної сімейної політики, схвалену Постановою ВРУ від 17 вересня 1999 р. та охарактеризуйте принципи державної сімейної політики та їх види.

ТЕМА 2. СІМЕЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

Завдання виконати у письмовій формі з посиланням на чинні нормативно-правові

акти та навчально-методичні та інші джерела сімейного та цивільного права з обґрунтуванням своїх думок.

Завдання 1.

Відповідно до критеріїв поділу сімейних правовідносин у письмовій формі з посиланням на норми сімейного законодавства наведіть їх приклади.

Завдання 2.

Відповідно до критеріїв поділу строків, які передбачені сімейним законодавством у письмовій формі наведіть їх приклади.

Завдання 3.

У письмовій формі із використанням чинного законодавства та теорії сімейного права зробити порівняльний аналіз підстав виникнення сімейних та цивільних правовідносин.

ТЕМА 3-4: ШЛЮБ. НЕДІЙСНІТЬ ШЛЮБУ

Завдання виконати у письмовій формі з посиланням на чинні нормативно-правові акти та навчально-методичні та інші джерела сімейного та цивільного права з обґрунтуванням своїх думок.

Завдання 1.

Складіть проєкт позовної заяви про визнання шлюбу недійсним.

Завдання 2.

1. Пояснити співвідношення понять «укладення шлюбу» та «державна реєстрація шлюбу».
2. Назвати органи, які здійснюють державну реєстрацію шлюбу.
3. Яке юридичне значення релігійних обрядів шлюбу в Україні?
4. Назвати умови укладення шлюбу та яким нормативно-правовим актом вони закріплені.
5. Визначити поняття та значення шлюбного віку в Україні.
6. Назвати підстави та порядок надання права на шлюб.
7. Який юридичний зміст взаємної згоди осіб на укладення шлюбу?
8. У чому полягає юридичне значення взаємної обізнаності осіб, які укладають шлюб, про стан здоров'я один одного?
9. Назвати випадки укладення шлюбу за межами приміщень органів ДРАЦС.
10. В яких випадках допускаються відхилення від встановлених законом строків реєстрації шлюбу?
11. Які юридичні наслідки укладення шлюбу між кровними родичами?
12. Які юридичні наслідки укладення шлюбу з недієздатними особами?
13. Яке юридичне значення фактичних шлюбних стосунків в Україні?

ТЕМА 5: ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ

Завдання виконати у письмовій формі з посиланням на чинні нормативно-правові акти та навчально-методичні та інші джерела сімейного та цивільного права з обґрунтуванням своїх думок.

Завдання 1.

Складіть проєкт заяви одного з подружжя про розірвання шлюбу (в органі ДРАЦС; у суді).

Завдання 2.

Складіть проект позовної заяви про встановлення режиму окремого проживання подружжя.

Завдання 3.

Скласти письмовий договір між чоловіком та жінкою, які мають дітей і подають заяву про розірвання шлюбу до суду про те, з ким із них будуть проживати діти; яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той з батьків, хто буде проживати окремо, а також про умови здійснення ними права на особисте виховання дітей.

Завдання 4.

Скласти схему способів (підстав) припинення шлюбу за КпШС 1969 р. та за Сімейним кодексом України 2002 р.

Завдання 5.

1. Назвати порядок припинення шлюбу в разі смерті одного з подружжя або оголошення його померлим.
2. Перелічити осіб, які можуть ініціювати розірвання шлюбу.
3. Розкрити порядок розірвання шлюбу з недієздатною особою.
4. Які заходи може застосувати суд щодо примирення подружжя?
5. Назвати юридичні наслідки розірвання шлюбу, пов'язані з немайними правами подружжя.
6. Назвати юридичні наслідки розірвання шлюбу, пов'язані з майновими правами подружжя.
7. З'ясувати, які правовідносини можуть зберігатися між подружжям після розірвання шлюбу.
8. Назвати умови та правові наслідки поновлення шлюбу.
9. Назвати правові наслідки встановлення режиму окремого проживання подружжя.

1.1.2. ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ТЕМА 6. ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ТА МАЙНОВІ ВІДНОСИНИ ПОДРУЖЖЯ
Завдання виконати у письмовій формі з посиланням на чинні нормативно-правові акти та навчально-методичні та інші джерела сімейного та цивільного права з обґрунтуванням своїх думок.

Завдання 1.

Складіть проект шлюбного договору:

- а) якщо шлюбний договір укладається до реєстрації шлюбу;
- б) якщо шлюбний договір укладається у шлюбі.

Завдання 2.

Порівняти особисті немайнові права подружжя, які передбачені Кодексом про шлюб і сім'ю 1969 р. та Сімейним кодексом України 2002 р.

Завдання 3.

1. Що виступає юридичною підставою виникнення особистих немайнових і майнових прав та обов'язків подружжя ?

2. На яких принципах будуються особисті немайнові правовідносини подружжя ?
3. Який порядок зміни прізвища у зв'язку з укладенням шлюбу ?
4. Особливості права на прізвище, одержане у шлюбі, котрий визнано недійсним.
5. Чи застосовується позовна давність в особистих немайнових правовідносинах подружжя і чому ?
6. Пояснити, що таке правовий режим майна подружжя.
7. Які органи правомочні вирішувати спори між подружжям у сфері реалізації ними особистих прав та обов'язків; що це за спори ?
8. Назвати вимоги закону щодо укладення одним із подружжя угод з нерухомістю, яка є об'єктом спільної сумісної власності.
9. Які засоби захисту прав дружини/чоловіка у випадку укладення правочинів із розпорядження майном без її/його згоди ?
10. Розкрити юридичний зміст обов'язків подружжя, які випливають з особистих правовідносин між ними.
11. Назвати вимоги до шлюбного договору та підстави визнання його недійсним.
12. Назвати обмеження свободи шлюбного договору у врегулюванні майнових прав подружжя.
13. Які види особистих немайнових прав подружжя Ви знаєте ?
14. У чому полягає зміст права подружжя на спільне вирішення питань життя сім'ї ?
15. Розкрити зміст права чоловіка та дружини на особисту свободу.
16. Дати визначення поняття та назвати види майнових правовідносин між подружжям.
17. Поняття та особливості договірному режиму майна подружжя в Україні.
18. Розкрити поняття спільного сумісного майна подружжя.
19. Назвати об'єкти спільного сумісного майна подружжя.
20. Який порядок здійснення правомочностей власника спільного сумісного майна подружжя ?
21. Пояснити призначення і зміст шлюбного договору.
22. Який порядок укладення шлюбного договору ?
23. Назвати вимоги до шлюбного договору та підстави визнання його недійсним.
24. Яке майно належить до об'єктів особистої приватної власності дружини/чоловіка ?
25. Які особливості правового режиму щодо професійних занять ?
26. Який порядок поділу спільного сумісного майна подружжя ?
27. У чому полягає принцип рівності часток подружжя у спільному сумісному майні ?
28. Як захищаються інтереси неповнолітніх дітей під час поділу майна подружжя ?
29. Підстави, за яких суд може відступити від загального принципу рівності часток у спільному сумісному майні подружжя.
30. Які правила застосування позовної давності до вимог щодо поділу майна подружжя ?
31. Порядок звернення стягнень на майно за зобов'язаннями одного з подружжя.

Тема 7. ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ТА МАЙНОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ

Завдання виконати у письмовій формі з посиланням на чинні нормативно-правові акти та навчально-методичні та інші джерела сімейного та цивільного права з

обґрунтуванням своїх думок.

Завдання 1.

Складіть проект позовної заяви про позбавлення батьківських прав.

Тема 8: ФОРМИ ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ЯКІ ПОЗБАВЛЕНІ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Завдання виконати у письмовій формі з посиланням на чинні нормативно-правові акти та навчально-методичні та інші джерела сімейного та цивільного права з обґрунтуванням своїх думок.

Завдання 1.

Складіть порівняльну таблицю форм влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування (вказати на спільні та відмінні ознаки).

ТЕМА 1: ЗДІЙСНЕННЯ СІМЕЙНИХ ПРАВ. ЗАХИСТ СІМЕЙНИХ ПРАВ (для самостійного опрацювання)

1. Здійснення сімейних прав (поняття, зміст, засади).
2. Зловживання сімейними правами (поняття, зміст, тлумачення).
3. Захист сімейних інтересів та прав.
4. Форми та способи захисту сімейних прав.
5. Самозахист у сімейному праві.
6. Сімейно-правовий захист та сімейно-правова відповідальність.
7. Сімейно-правові санкції: їх види та особливості.

Завдання виконати у письмовій формі з посиланням на чинні нормативно-правові акти та навчально-методичні та інші джерела сімейного та цивільного права з обґрунтуванням своїх думок.

Завдання 1.

Розкрити зміст поняття зловживання сімейними правами з посиланням на чинне законодавство.

Завдання 2.

Розкрийте поняття “сімейно-правовий захист”, “сімейно-правова відповідальність” з обґрунтуваннями власних думок на основі аналізу Сімейного кодексу України та Закону України “Про охорону дитинства” тощо.

Завдання 3.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

Протягом тривалого часу Т. С. Корольова вважала, що їй неправильно нараховується сума щомісячної допомоги на двох неповнолітніх дітей. Допомога виплачувалася за місцем праці Корольової. Її усне прохання дати їй необхідні роз'яснення з тих питань було залишене бухгалтерією підприємства без задоволення. Не дало результату і звернення до адміністрації підприємства. В зв'язку з цим Корольова вирішила, що її законні права обмежуються, але що робити – не знала.

Порадившись зі знайомими вона спочатку вирішила звернутися з заявою про захист порушених прав до прокурора, але потім засумнівалась і вирішила звернутися за консультацією до юридичної консультації.

Як варто поступити Корольовій в даній ситуації ?

Якими державними органами здійснюється захист сімейних прав ?

Чи є вирішення цього питання в компетенцію органів прокуратури ?

Задача 2.

В серпні 2003 р. І. А. Войтович повернувшись з тривалого зарубіжного відрядження дізнався, що більше року тому назад (в квітні 2002 р.) його дружина продала без його згоди жилий будинок за межами міста, який належав їм на праві спільної власності. Войтович в зв'язку з цим поставив вимоги від дружини розірвання договору купівлі-продажу. Проте дружина відмовила і заявила, що змушена була продати будинок через тяжке матеріальне становище і в зв'язку з необхідністю придбання нового автомобіля. Вона також пояснила, що не змогла погодити з ним це питання, оскільки він тривалий час був відсутній, а отримані від будинку кошти вже витрачені, а тому не може вирішуватися питання розірвання договору купівлі-продажу.

Оскільки вплив на дружину не дав результату, Войтович через два місяці (жовтні 2003 р.) подав позов в суд про визнання договору купівлі-продажу недійсним. Проте дружина заявила, що його звернення в суд буде безрезультатним, оскільки він пропустив строк позовної давності. Войтович в зв'язку з цим вирішив звернутись в юридичну консультацію.

Які норми сімейного і цивільного права повинні застосовуватися в цій ситуації ?

Чи розповсюджується позовна давність на вимоги, які пов'язані з сімейними відносинами ?

Якщо так, то за якими підставами ?

Як визначається в таких випадках строк позовної давності і порядок його обчислення ?

Які роз'яснення повинні дати Войновичу в юридичній консультації ?

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відом. Верх. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини. – К.: Укр. Прав. Фундація; Право, 1995.
3. Конвенція про права дитини. – К.: Укр. прав. фундація. Право, 1995.
4. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації – К.: Укр. прав. фундація; Право, 1995.
5. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. – К.: Укр.. Прав. Фундація; Право, 1995.
6. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Оф. вісн. України. – 2003. – № 11. – Ст. 16.
8. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України в ред. від 22 березня 2001 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2001. – № 20. – Ст. 102.
9. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
10. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1 липня 2010 р. // Відом. Верх. Ради України. – 2010– № 38– Ст. 509.

11. Антокольская М. В. Место семейного права в системе отраслей частного права / М. В. Антокольская // Государство и право. – 1995. – № 6. – С. 30–40.
12. Гражданское право: учеб. Часть III. / под ред. А. А. Сергеева, Ю. К. Толстого. – М.: Проспект, 2002.
13. Жилінкова І. Майнові відносини членів сім'ї: цілі та засоби правового регулювання – / І. Жилінкова // Вісник академії правових наук України. – Харків, 2000. – № 2 (21).
14. Васильківська І. Сімейне виховання в Україні : шляхи вдосконалення в аспекті запобігання злочинності неповнолітніх / І. Васильківська // Право України. – 2000. – № 4. – С. 99.
15. Павловська Н. Відшкодування моральної шкоди при посяганні на недоторканість особистого життя / Н. Павловська // Право України. – № 3. – 2001. – С. 45.
16. Ковріга О. Відповідальність органів місцевого самоврядування за неправомірні дії / О. Ковріга // Право України. – № 2. – 2001.
17. Чернадчук В. До питання про поняття моральної шкоди / В. Чернадчук // Право України. – № 2. – 2001.
18. Санжаровська Т. В. Правове становище осіб, які беруть участь у справах про позбавлення батьківських прав / Т. В. Санжаровська // Правовий часопис. – 1999. – № 1. – С. 45–47.
19. Мороз В. Деякі питання ефективності правових норм, спрямованих на захист дітей від жорстокості батьків / В. Мороз // Право України. – 1999. – № 8. – С. 49.
20. Киренко С. Захист життя неповнолітніх кримінальним законодавством України / С. Киренко // Право України. – 2000. – № 9. – С. 61.

ТЕМА 2: ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДІТЕЙ (для самостійного опрацювання)

1. Визначення походження дитини від батьків, які перебувають у шлюбі між собою.
2. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою.
3. Оспорювання батьківства, материнства.

Завдання 1.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

Після народження дочки Миколаєва Т. відчула погіршення стану здоров'я, у зв'язку з чим була влаштована на стаціонарне лікування в лікарню, і не змогла самостійно зробити заяву про народження дитини до органу ДРАЦСу. З'ясувалося, що орієнтовний термін її лікування становитиме близько двох місяців. Чоловік Миколаєвої перебував у тривалому службовому відрядженні, а інших близьких родичів у неї за місцем народження дитини і лікування не було. Через два тижні після початку лікування знайома Миколаєвої подала за проханням до органу ДРАЦСу заяву про реєстрацію народження Миколаєвою дитини, пред'явивши при цьому довідку медичної установи про народження дитини і документи, що посвідчували особу батьків дитини. Проте працівники органу ДРАЦСу відмовили у прийнятті заяви про реєстрацію народження дитини, зажадавши особистого звернення Миколаєвої після закінчення лікування незалежно від його тривалості.

Дайте правову оцінку діям працівників органу РАЦСу.

Як вони повинні були вчинити в такій ситуації ?

Чи встановлений законом термін державної реєстрації народження дитини ?

Задача 2.

16-річна Денисова Р., яка не перебувала у шлюбі, народила хлопчика і через три тижні подала заяву про реєстрацію народження дитини до органу ДРАЦСу. З посиланням на те, що Денисова не досягла 18-річного віку, працівник органу ДРАЦСу зажадав від неї письмової згоди її батьків на державну реєстрацію народження дитини ці зобов'язання надавати матеріальну допомогу у вихованні дитини. Батьки такі зобов'язання дати відмовилися, пославшись на свій поганий матеріальний стан і непередбачуваність дій дочки, яка народила дитину поза шлюбом і всупереч їх бажанню.

Оцініть правомірність вимоги працівників органу ДРАЦСу.

Чи передбачені законом особливості встановлення походження дитини, якщо його батьки (один з них) є неповнолітніми ?

Як буде встановлене батьківство стосовно дитини Денисової ?

Задача 3.

Малініна Н. назвала себе матір'ю дівчинки, народженої неповнолітньою сестрою, і була записана як мати у свідоцтві про народження дитини. Через п'ять років вона звернулася до органу ДРАЦСу з проханням про виправлення актового запису у свідоцтві про народження дівчинки, оскільки одружилася, має своїх дітей і не бажає бути матір'ю дитини, не народженої нею.

Чи має право орган ДРАЦСу виправити актовий запис про народження за проханням Малініної ?

Який порядок оскарження записів актів цивільного стану ?

Задача 4.

У травні 2007 р. Сизов З. звернувся до суду з позовом до Сизової Р. про анулювання запису про батьківство у свідоцтві про народження Віталія Сизова. Сторони перебували у фактичних шлюбних стосунках упродовж двох років, а потім у жовтні 2004 р. зареєстрували шлюб. Через два місяці Сизов виїхав на постійну роботу до м. Рівного, більше до м. Луцька не повертався, до відновлення шлюбних стосунків із Сизовою, які і до розірвання шлюбу, ніяких заходів не вживав. 20 травня 2006 р. у відповідачки народився син Віталій, батьком якого у свідоцтві про народження за вказівкою матері дитини на підставі свідоцтва про шлюб був записаний позивач Сизов.

У суді відповідачка пояснила, що у вересні 2005 р. вона перебувала у відрядженні до м. Рівного, де мала декілька зустрічей з чоловіком, і що Віталій є його сином. Сизов заперечував інтимну близькість і взагалі будь-які стосунки з відповідачкою з часу свого від'їзду з Луцька, де проживала сім'я.

Чи підлягає позов Сизова задоволенню ?

Задача 5.

Кольцова Н., яка не перебувала у шлюбі, народила хлопчика, батьком якого був Сорокін К., з яким Кольцова тривалий час спільно проживала. Під час державної реєстрації народження дитини Сорокін усно визнав своє батьківство і попросив записати його як батька дитини. До його прохання приєдналася і Кольцова, підтвердивши правдивість заяви Сорокіна. Однак завідувач органу ДРАЦСу,

переконавшись, що шлюб між Кольцовою і Сорокіним не зареєстрований, відмовився зробити такий запис, зажадавши представити як підставу внесення відомостей про батька відповідне рішення суду.

Чи правильно вчинив завідувач органу ДРАЦСу ?

Які порядок і підстави внесення відомостей про батьків у запис акта про народження дитини в ситуації, коли батьки дитини не перебувають у шлюбі ?

Задача 6.

Коробченко Т. подала до органу ДРАЦСу підписану нею і Коваленком О. заяву про добровільне визнання ним свого батьківства стосовно сина Олега. Вона пояснила, що Коваленко не може сам з'явитися до органу ДРАЦСу, оскільки виїхав у тривале відрядження, але його підпис на заяві засвідчений керівником підприємства, де він працює.

Чи може один із батьків дитини не з'явитися до органу ДРАЦСу для реєстрації встановлення батьківства за сумісною заявою батьків ?

Якщо так, то хто повинен засвідчити підпис відсутнього батька ?

Назвіть правові наслідки встановлення батьківства за сумісною заявою батька і матері дитини до органу ДРАЦСу.

Задача 7.

Самусенко А. у 2007 р. протягом трьох місяців зустрічалася з братом подруги — Федуновим С., а потім вступила з ним в інтимний зв'язок. Після призову Федунова на військову службу в Самусенко в 2008 р. народилася донька. У двох листах до Самусенко і в листі до своєї сестри Федунов цікавився здоров'ям дочки й обіцяв оформити свої стосунки з Самусенко одразу після звільнення в запас. Проте після звільнення з військової служби Федунов повернувся додому вже одруженим і незабаром загинув під час автоаварії у 2009 р. Самусенко звернулася до суду із заявою про встановлення батьківства Федунова, оскільки його листами достовірно підтверджується визнання ним свого батьківства.

Чи є підстави для встановлення батьківства Федулова у судовому порядку ?

У якому порядку відбувається встановлення судом батьківства, якщо передбачуваний батько дитини помер ?

Задача 8.

Степченко В. в позовній заяві просила суд визнати Бутько С. батьком дитини, яка народилася 12 грудня 2005 р. Позивачка вказала, що Бутько визнавав своє батьківство не тільки в період її вагітності, а й після народження дитини. Він допомагав їй матеріально, а потім від батьківства категорично відмовився. Відповідач пояснив у судовому засіданні, що їх інтимні стосунки зі Степченко почалися у травні 2005 р. Надалі він поселився в її квартирі. У період вагітності і після народження дитини Бутько визнавав себе за батька, повіривши твердженням позивачки про передчасність пологів. Однак у лютому 2007 р. Бутько стало відомо, що пологи були нормальними, дитина народилася доношеною, тому він від батьківства відмовився і позов Степченко не визнав.

Чи підлягає позов Степченко задоволенню ?

Чи є необхідність у призначенні експертизи в цій справі ?

Задача 9.

Стеценко Н. звернулася з позовом про встановлення батьківства Терщенка В. стосовно її сина, який народився 10 лютого 2008 р. На доказ батьківства Стеценко

представила його лист із санаторію від 5 березня 2007 р., в якому він писав, що любить її і був би радий, якби у них була дитина. Крім того, вона стверджувала, що про її вагітність від Терещенка знала його мати, яка водила її в жіночу консультацію, де їм пояснили, що аборт неможливий у зв'язку з великим терміном вагітності. Відмову від позову відповідач мотивував сумнівами у своєму батьківстві, хоча даних про те, що позивачка зустрічалася і мала близькі стосунки з іншими чоловіками, не було. Стеценко наполягала на проведенні медичної експертизи.

З якою метою і за наявності яких підстав суд у справах із встановлення батьківства призначає медичну експертизу ?

Чи є підстави для задоволення позову Стеценко ?

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відом. Верх. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
3. Дякович М. М. Сімейне право України: навч. посіб. / М. М. Дякович. – К.: Правова єдність, 2009. – 512 с.
4. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За ред. Ю. С. Червоного. – К., 2003.
5. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / З. В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
6. Сімейне право України: підруч. / за ред. О.В. Дзери. – К.: Вентурі, 1997.
7. Сімейне право України: підруч. / за ред. В.С. Гопанчука. – К.: Істина, 2002.
8. Сімейне право. Нотаріат. Адвокатура. Суд.: наук. прак. посіб. – У 2 кн. / за ред. Л. Ю. Драгневич, Є. У. Фурса. – К.: Видавець Фурса, 2005. – 894 с.
9. Сімейне право України: підруч. / за ред. В. І. Борисової, І. В. Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 288 с.
10. Сімейне право України: навч. посіб. / за ред. Є. О. Харитонова. – К.: Істина, 2008. – 200 с.
11. Токарева В. І. Сімейне право України: практикум / В. І. Токарева. – К.: Знання, 2007. – 284 с.

ТЕМА 3: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН ЗА УЧАСТЮ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА (для самостійного опрацювання)

1. Укладання та розірвання шлюбу.
2. Визначення походження дітей.
3. Усиновлення.
4. Опіка та піклування.
5. Застосування законів іноземних держав. Визнання в Україні актів цивільного стану, зареєстрованих за законами іноземних держав.

Завдання 1.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

Громадянка України Коваленко і громадянин Швеції Сундквіст подали в орган ДРАЦСу м. Луцька за місцем проживання Коваленко заяву про укладання шлюбу.

При цьому Сундквіст пред'явив документ, що засвідчує його особу, без офіційно завіреного перекладу на українську мову. Довідки про сімейний стан і яких-небудь інших документів ним пред'явлено не було. У зв'язку з цим працівники органу ДРАЦСу запропонували громадянину Сундквісту надати довідку, видану компетентним органом Швеції і легалізовану у відповідній консульській установі України, про те, що він не перебуває в іншому шлюбі, а також зробити і нотаріально завіреним переклад.

Чи правомірною є ця вимога ?

Які документи необхідно пред'являти іноземним громадянам при державній реєстрації шлюбу ?

Задача 2.

У липні 2007 р. громадянин України В. Петренко, перебуваючи у відпустці в Іспанії, познайомився з громадянкою РФ Ю. Гузеєвою, яка також відпочивала там за туристичною путівкою. Через декілька днів Петренко і Гузеєва за взаємною згодою уклали відповідно до іспанського законодавства шлюб за релігійним обрядом. У зв'язку із завершенням відпочинку Петренко і Гузеєва повернулися до м. Луцька, де стали проживати в квартирі Петренка, вважаючи себе чоловіком і дружиною. Повторно шлюб в органі ДРАЦСу вони не реєстрували. Через півроку стосунки між ними зіпсувалися і Гузеєва виїхала до батьків у м. Люберці. Після цього Петренко став вважати, що їх стосунки з Гузеєвою були несерйозними, а укладання шлюбу в Іспанії ніякого значення для нього мати не може.

У травні 2008 р. він зареєстрував шлюб із В. Вітренко в органі ДРАЦСу за місцем проживання. Через три місяці Петренко трагічно загинув у результаті автокатастрофи. Претендуючи на спадщину, Гузеєва звернулася з позовною заявою про визнання шлюбу між Петренком та Вітренко недійсним, пред'явивши в обґрунтування позову документи про укладання шлюбу між нею і Петренком в Іспанії.

Яке рішення повинен ухвалити суд за позовом Гузеєвої ?

Задача 3.

Після реєстрації у Києві 1975 р. шлюбу між А. Васильчиковою і Н. Култаєвим подружжя вибрало місцем свого проживання Алма-Ату, де у них у 1976 р. народився син Василь. у 1979 р. подружжя розірвало шлюб, і Васильчикова разом із сином повернулася жити до Києва, до досягнення сином повноліття. Култаєв виплачував аліменти на його утримання, продовжуючи жити в Алма-Аті з новою сім'єю. У 1999р. Василь закінчив інститут, після чого одружився, став жити окремо від матері, а з батьком будь-яких відносин взагалі не підтримував протягом триваючого часу. У 1998 р. Култаєв, що прийняв громадянство Республіки Казахстан, відчув погіршення стану здоров'я, у зв'язку з чим звільнився з роботи і став зазнавати матеріальних труднощів. На його лист сину з проханням надати можливу допомогу останній відповів відмовою, мотивуючи це відсутністю між ними споріднених почуттів. У зв'язку з цим Култаєв приїхав у м. Київ, де подав до суду за місцем проживання сина позовну заяву про стягнення з нього аліментів на свою користь, доклавши в обґрунтування своєї вимоги необхідні документи про власну непрацездатність.

Яке законодавство застосовуватиметься судом при розгляді позову Култаєва ?

Чи є підстави для задоволення вимоги Култаєва про стягнення аліментів ?

Задача 4.

У 1995 р. громадянин Вірменії Т. Аветісян і громадянка України А. Салата зареєстрували шлюб в одному з органів ДРАЦСу м. Києва. При цьому подружжя громадянства і своїх прізвищ не змінили. На початку 1997 р. вони виїхали на постійне місце проживання до Єревана, проте сімейного життя у них не склалося, почалися конфлікти і сварки.

У зв'язку з цим Салата вирішила розірвати шлюб з Аветісяном і повернутися додому, на що той відповів категорично відмовою, сподіваючись на нормалізацію стосунків.

Тоді Салата виїхала до батьків у м. Київ, де подала заяву про розірвання шлюбу з Аветісяном до суду за місцем проживання батьків. Дізнавшись про це, Аветісян визнав дії дружини незаконними і направив до суду письмове прохання не розглядати заяву Салати про розірвання шлюбу по суті. В обґрунтування свого прохання він послався на необхідність розгляду позовної заяви тільки за місцем проживання подружжя і з дотриманням законодавства країни проживання, незалежно від громадянства подружжя.

Чи підлягає задоволенню прохання Аветісяна ?

Яке рішення прийме суд за позовом Салати ?

Задача 5.

3 липня 1998 р. подружжя Драгунових, що є громадянами України, працювали за контрактом в одній із туристичних фірм у Франції, де постійно проживали, і лише зрідка приїжджали до Харкова у службових справах. У середині 1999 р. відносини між подружжям зіпсувалися, у зв'язку з чим у вересні того самого року вони розірвали шлюб у суді та за місцем проживання відповідно до вимог французького законодавства. Після цього Драгунов повернувся до Харкова, а його колишня дружина залишилася жити у Франції. У травні 2000 р. Драгунов вирішив укласти новий шлюб з Асиною. Під час подання заяви до органу ДРАЦСу ним було пред'явлено перекладене українською мовою рішення французького суду про розірвання попереднього шлюбу, легалізоване в установленому порядку. Однак завідувач органу ДРАЦСу запропонувала Драгунову оформити розірвання шлюбу на території України і відповідно до законодавства України.

Чи правомірна вимога завідувача органу ДРАЦСу ?

Чи допускається СК розірвання шлюбу між громадянами України за межами України в компетентному органі та відповідно до законодавства іноземної держави?

Задача 6.

Громадянка України Л. Лазаренко тривалий час перебувала в інтимних стосунках з громадянином Республіки Молдова Д. Беженаром, внаслідок чого у Лазаренко в 2004 р. за місцем її постійного проживання у м. Луцьку народилася позашлюбна дитина. Під різними приводами Беженар, який перебував у м. Луцьку в тривалому службовому відрядженні, від реєстрації шлюбу і з'явлення до органу ДРАЦСу для встановлення свого батьківства ухилявся, а потім взагалі виїхав до Кишинєва і перестав відповідати на листи Лазаренко. Переконавшись, що Беженар не має наміру на ній одружуватися і надавати їй матеріальну допомогу у вихованні дитини, Лазаренко подала до суду за місцем свого проживання заяву про встановлення батьківства і стягнення аліментів на утримання дитини.

Законодавством якої держави (Республіки Молдова або України) слід керуватися суду при розгляді заяви Лазаренко про встановлення батьківства і стягнення

аліментів на дитину ?

Які питання встановлення батьківства і стягнення аліментів на дітей регламентуються Конвенцією про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах стосовно громадян держав-членів СНД ?

Чи підлягає задоволенню позов Лазаренко ?

Задача 7.

У 2007 р. громадянин Республіки Грузія Шенгелія і громадянка України Кошова зареєстрували шлюб у органі ДРАЦСу м. Луцька. При цьому Кошова взяла прізвище чоловіка, але громадянство не змінила. На початку 2008 р. у подружжя Шенгелія народився хлопчик, після чого вся сім'я виїхала на постійне місце проживання у м. Кутасі. Через деякий час дитина стала хворіти, у зв'язку з чим Шенгелія (Кошова) повернулася додому до м. Луцька, де стала проживати з дитиною у батьків. У зв'язку з цим чоловік перестав надавати своїй сім'ї матеріальну допомогу, вимагаючи їх швидкого повернення до нього, що змусило його дружину подати до суду за місцем проживання її батьків позовну заяву про стягнення аліментів на утримання дитини. Переконавшись, що дружина не зареєстрована місцем перебування в м. Луцьку, а чоловік проживає в Грузії, суддя відмовив у прийнятті заяви, порекомендував звернутися до суду на території Грузії за місцем постійного проживання всієї сім'ї. Доводи Шенгелія (Кошової) про необхідність проживання сина у батьків за станом здоров'я до уваги взяті не були. Тоді вона разом із сином зареєструвалася за місцем проживання батьків і знову подала аналогічну заяву до того самого суду, мотивувавши це відсутністю коштів для проїзду до місця проживання чоловіка.

Законодавством якої держави слід керуватися суду під час розгляду заяви Шенгелія (Кошової) про стягнення аліментів на дитину ?

Яке рішення на Вашу думку, повинен ухвалити суд за позовною заявою Шенгелія (Кошової) за вказаних обставин ?

Задача 8.

Після загибелі в авіакатастрофі батьків малолітнього Івана Войновича, що проживає в м. Луцьку, його єдиним близьким родичем залишився дядько — М. П. Войнович, що постійно проживає в Мінську і є громадянином Республіки Білорусь. Приїхавши до Луцька, М. П. Войнович вирішив узяти на себе обов'язки з виховання племінника, проте не визнав за необхідне звернутися до місцевого органу опіки та піклування для оформлення необхідних документів. Узнявши Івана з собою і не розв'язавши проблем із приватизованою його покійними батьками квартирою та іншим майном, що залишилося, він повернувся до м. Мінська. При цьому М. П. Войнович виходив з необхідності допомогти хлопчику перенести втрату батьків в іншій обстановці. Через деякий час після повернення до м. Мінська він все-таки вирішив “узаконити” фактичне виконання обов'язків опікуна і подав відповідну заяву до органу опіки та піклування за місцем свого проживання. Проте йому було відмовлено у призначенні опікуном хлопчика з посиланням на необхідність вирішення цього питання в органі опіки та піклування за місцем постійного проживання і перебування майна племінника на території Республіки Білорусь та із застосуванням білоруського законодавства.

Законодавством якої держави (Республіки Білорусь або України) слід керуватися при встановленні опіки над малолітнім Іваном Войновичем ?

Чи може бути призначений опікуном особи, що є громадянином України,

громадянин іншої держави члена СНД, якщо він не проживає на території України ?

Чи правильно вчинив орган опіки і піклування ?

Задача 9.

У 1994 р. громадянин РФ З. Е. Груздев одружився з громадянкою України А. Б. Вовк, після чого подружжя стало проживати за місцем постійного проживання Груздева в м. Калусі. Після реєстрації шлюбу Вовк узяла прізвище чоловіка, проте громадянство не змінила. у 1998 р. Груздеви вирішили усиновити малолітнього племінника дружини, що залишився сиротою, який живе в м. Донецьку і є громадянином України. Вони звернулися за необхідними роз'ясненнями до органу управління освітою за місцем свого проживання. В органі управління освітою подружжю Груздевих пояснили, що вони повинні одержати згоду на усиновлення самої дитини і компетентного державного органу України, після чого направити всі необхідні документи за місцем проживання усиновлюваного у м. Донецьк для ухвалення остаточного рішення відповідно до законодавства України.

Законодавством якої держави (Російської Федерації або України) слід керуватися в цьому разі ?

Установи якої держави (Російської Федерації або України) компетентні при усиновленні в наведеній ситуації ?

Які порядок і умови усиновлення неповнолітніх дітей з участю громадян держав-членів СНД (у відповіді пошліться на ст. 37 Конвенції про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних і кримінальних справах) ?

Чи правильні роз'яснення дано подружжю Груздевих в органі управління освітою ?

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відом. Верх. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини. – К.: Укр. прав. фундація. Право, 1995.
3. Конвенція про права дитини. – К.: Укр. прав. фундація. Право, 1995.
4. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації. – К.: Укр. прав. фундація. Право, 1995.
5. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. – К.: Укр. прав. фундація. Право, 1995.
6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 18 вересня 1973 р. / Права людини, міжнародні договори України, декларації, документи / упоряд. Ю. К. Качуренко. – К.: Наук. думка, 1992. – С. 24 - 36.
7. Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182 від 17 червня 1999 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/>.
8. Мінська конвенція “Про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах”, ратифікована Україною 10 листопада 1994 р.
9. Концепція державної політики: Затв. пост. Верховної Ради України від 17 вересня 1999 р. // Відом. Верх. Ради України. – 1999. – № 47.
10. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.

11. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 1995. – № 6. – Ст. 35.
12. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
13. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2004. – Ст. 145. – № 50.
14. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 14 лютого 1999 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 1994. – № 23.
15. Про затвердження Правил опіки та піклування: Наказ Державного комітету у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26 травня 1999 р. № 34/166/131/88.
16. Дякович М. М. Сімейне право України: навч. посіб. / М. М. Дякович. – К. : Правова єдність, 2009. – 512 с.
17. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / за ред. Ю. С. Червоного. – К., 2003.
18. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / З. В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
19. Сімейне право України: підруч. / за ред. О. В. Дзери. – К.: Вентурі, 1997.
20. Сімейне право України: підруч. / за ред. В. С. Гопанчука. – К.: Істина, 2002.
21. Сімейне право. Нотаріат. Адвокатура. Суд.: наук. прак. посіб. – У 2 кн. / за ред. Л. Ю. Драгневич, Є. У. Фурса. – К.: Видавець Фурса, 2005. – 894 с.
22. Сімейне право України: підруч. / за ред. В. І. Борисової, І. В. Жилінкової. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 288 с.
23. Сімейне право України: навч. посіб. / за ред. Є. О. Харитоновна. – К.: Істина, 2008. – 200 с.
24. Токарева В. І. Сімейне право України: практикум / В. І. Токарева. – К. : Знання, 2007. – 284 с.

1.2. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

І рівень

1. Відповідно до норм Сімейного кодексу України дружина, чоловік розпоряджаються майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя:

- 1) за взаємною згодою;
- 2) за особистим бажанням кожного;
- 3) з урахуванням інтересів дітей.

2. При укладенні договорів одним із подружжя щодо розпорядження майном, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя вважається, що:

- 1) він діє за згодою другого з подружжя;
- 2) він має право самостійного розпорядження майном;
- 3) він зобов'язаний розпоряджатися майном для його збереження.

3. Для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна, згода другого з подружжя має бути подана:

- 1) письмово;
- 2) усно;
- 3) нотаріально посвідчена.

4. Згода подружжя на укладення договору щодо розпорядження спільною сумісною власністю який потребує нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, має бути:

- 1) письмово оформлена;
- 2) законом не визначено;
- 3) нотаріально засвідчена.

5. Правовий статус дитини має особа:

- 1) до досягнення нею повноліття;
- 2) до досягнення нею 16 років;
- 3) до досягнення нею 14 років.

6. Малолітньою відповідно до Сімейного кодексу України вважається дитина:

- 1) до досягнення нею чотирнадцяти років;
- 2) до досягнення нею десяти років;
- 3) до досягнення нею шістнадцяти років.

7. Неповнолітньою відповідно до Сімейного кодексу України вважається дитина у віці:

- 1) від чотирнадцяти до вісімнадцяти років;
- 2) від чотирнадцяти до шістнадцяти років;
- 3) від народження до вісімнадцяти років.

8. Кожен учасник сімейних відносин має право на безпосереднє звернення до суду за захистом свого права або інтересу з досягненням:

- 1) шістнадцяти років;
- 2) чотирнадцяти років;
- 3) вісімнадцяти років.

9. У випадках, передбачених Сімейним кодексом України, особа має право на попереднє звернення за захистом своїх сімейних прав та інтересів до:

- 1) органу опіки та піклування;
- 2) уповноваженого з прав людини;
- 3) органів внутрішніх справ.

10. Звернення за захистом до органу опіки та піклування не позбавляє особу права на звернення:

- 1) до суду;
- 2) до виконавчого комітету районної ради;
- 3) завідувача відділу ДРАЦСу.

11. Відповідно до Сімейного кодексу України шлюбом є:

- 1) сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану;
- 2) сімейний союз жінки та чоловіка з веденням ними спільного господарства, народження та виховання дітей;
- 3) сімейний союз жінки та чоловіка укладений за релігійним обрядом шлюбу.

12. Шлюб визнається недійсним за рішенням суду, якщо він:

- 1) зареєстрований з порушенням процедури реєстрації;
- 2) зареєстрований без вільної згоди жінки і чоловіка;

3) зареєстрований з особою, яка не досягла 18 років.

13. Шлюб може бути визнаний недійсним за рішенням суду, якщо він зареєстрований:

- 1) з особою, яка одночасно перебуває в іншому зареєстрованому шлюбі;
- 2) між двоюрідними братом і сестрою;
- 3) між родичами прямої лінії споріднення.

14. Державна реєстрація шлюбу встановлена для:

- 1) забезпечення стабільності відносин між жінкою та чоловіком;
- 2) зміцнення сімейних відносин;
- 3) захисту інтересів подружжя, їхніх дітей.

15. Шлюб реєструється в день подання відповідної заяви у разі:

- 1) особистого прохання осіб в зв'язку з виїздом в іншу місцевість;
- 2) безпосередньої загрози для життя нареченої або нареченого;
- 3) призову нареченого на службу у збройні сили України.

16. Право одного з подружжя на утримання припиняється у разі:

- 1) відмови від нього особи, яка його отримувала;
- 2) поновлення його працездатності;
- 3) поновлення його дієздатності.

17. Усиновлення визнано недійсним, анулюється з моменту:

- 1) винесення рішення суду;
- 2) набрання чинності рішення суду;
- 3) його здійснення.

18. Договір між батьками про сплату аліментів на дитину укладається:

- 1) у простій письмовій формі;
- 2) в усній формі;
- 3) у письмовій формі і нотаріально засвідчується.

19. Суд може не погодитися з висновком органу опіки та піклування, якщо він:

- 1) є недостатньо обгрунтованим;
- 2) відповідає інтересам дитини;
- 3) суперечить моральним засадам виховання дитини.

20. Право на утримання не має той із подружжя, хто:

- 1) негідно поведився в побуті;
- 2) став непрацездатним в зв'язку з вчиненням ним умисного злочину, встановленого судом;
- 3) не забезпечував матеріальної бази сім'ї.

21. Дитина, яка усиновлена, зберігає права на:

- 1) спілкування з своїми родичами;
- 2) працевлаштування за своїм вибором;
- 3) соціальні виплати, які мала до усиновлення.

22. Патронатний вихователь зобов'язаний:

- 1) забезпечити дитині можливості здобуття нею вищої освіти;
- 2) створити дитині умови для навчання;
- 3) забезпечити дитину висококалорійним харчуванням.

23. Опікун, піклувальник має право самостійно визначати способи виховання дитини з урахуванням:

- 1) вимог нормативних актів;

- 2) рекомендації органу опіки та піклування ;
- 3) особистості дитини.

24. Орган опіки та піклування здійснює контроль за дотриманням прав дитини, над якою встановлено опіку та піклування, зокрема щодо:

- 1) організації відпочинку дитини;
- 2) працевлаштування дитини;
- 3) умов виховання дитини;

25. Переважне право на усиновлення дитини - громадянина України мають іноземці, які є:

- 1) матеріально забезпеченими ;
- 2) громадянами держав, з якими Україна уклала договір про надання правової допомоги;
- 3) законом не визначено.

26. Підстави припинення піклування:

- а) у випадку смерті піклувальника;
- б) у випадку досягнення дитиною 16 років;
- в) у випадку реєстрації шлюбу дитиною.

27. Патронат відрізняється від опіки та піклування такими особливостями:

- а) патронатний вихователь отримує плату за виконання своїх обов'язків;
- б) патронатний вихователь – законний представник дитини у всіх правовідносинах;
- в) патронатний вихователь – представник дитини лише у сфері процесуальних відносин.

28. Договір про патронат укладається:

- а) між відділом освіти та особою, яка бере дитину на виховання;
- б) між органом опіки та піклування й особою, яка бере дитину на виховання;
- в) між батьками та патронатним вихователем, який бере дитину на виховання, у разі, якщо батьки не можуть самостійно виховувати дитину.

29. Способами захисту сімейних прав та інтересів є:

- а) припинення дій, які порушують сімейне право;
- б) встановлення правовідносин;
- в) примусове виконання добровільно не виконаного або
- г) визнання правочину недійсним;
- д) відшкодування збитків.

30. Заява про реєстрацію шлюбу подається жінкою та чоловіком:

- а) до органу ДРАЦСу за місцем проживання чоловіка;
- б) до органу ДРАЦСу за місцем проживання жінки;
- в) до будь-якого державного органу ДРАЦСу за їхнім вибором.

31. Час реєстрації шлюбу:

- а) після спливу двох місяців після подання заяви;
- б) після спливу одного місяця після подання заяви;
- в) за бажанням осіб, які подали заяву, у будь-який день.

32. Аліменти присуджуються одному з подружжя:

- а) у частці від заробітку другого з подружжя у твердій грошовій сумі;
- б) їх розмір не може змінюватися;
- в) розмір аліментів визначається з урахуванням можливості одержання утримання

від повнолітніх дітей.

33.Рішенням суду може бути позбавлено одного з подружжя права на утримання або обмежено його строком, якщо:

- а) подружжя перебувало у шлюбних відносинах шість місяців;
- б) одержувач аліментів свідомо поставив себе у становище такого, що потребує матеріальної допомоги;
- в) подружжя перебувало у шлюбних відносинах 12 років.

34.Початок дії шлюбного договору, який укладено до реєстрації шлюбу:

- а) з моменту його укладання;
- б) з дня реєстрації шлюбу;
- в) з дня, вказаного органом ДРАЦСу;
- г) з дня його нотаріального посвідчення.

35.Початок дії шлюбного договору, який укладено поручжжям:

- а) з дня реєстрації шлюбу органом ДРАЦСу;
- б) з дня нотаріального посвідчення договору нотаріусом;
- в) з дня, вказаного в договорі.

36.У шлюбному договорі може бути:

- а) правовий режим майна;
- б) порядок користування житлом;
- в) питання виховання дітей.

37.Аліменти за виконавчим листом за час, що минув, можуть бути стягнуті:

- а) не більш як за три роки;
- б) не більш як за п'ять років;
- в) не більш як за шість місяців.

38. Позовна давність не застосовується до вимог:

- а) про поділ спільного майна після розірвання шлюбу;
- б) про розірвання шлюбу;
- в) про визнання материнства.

39.Позовна давність в один рік застосовується до вимог:

- а) про поділ спільного майна після розірвання шлюбу;
- б) про визнання материнства;
- в) про поділ майна, якщо шлюб не розірваний.

40.Шлюб – це:

- а) союз, зареєстрований у державному органі;
- б) союз, зареєстрований у релігійній організації;
- в) союз, зареєстрований у громадській організації.

41.Умови укладання шлюбу:

- а) досягнення 18-річного віку для жінок;
- б) досягнення 21-річного віку для чоловіків;
- в) досягнення 17-річного віку для жінок.

II рівень

1. Відповідно до Сімейного кодексу України прийомні діти це:

- 1) діти-сироти;
- 2) діти, позбавлені батьківського піклування;
- 3) діти-сироти, які влаштовані на виховання та спільне проживання до прийомної сім'ї;

- 4) діти, позбавлені батьківського піклування та влаштовані на виховання та спільне проживання до прийомної сім'ї;
- 5) правильна відповідь відсутня.

2. Відповідно до Сімейного кодексу України за прийомними дітьми зберігається право:

- 1) на проживання у комфортних умовах, які вони мали до влаштування до прийомної сім'ї;
- 2) на аліменти, які вони мали до влаштування до прийомної сім'ї;
- 3) на пенсію, яку вони мали до влаштування до прийомної сім'ї;
- 4) отримання відповідної освіти та гарантування їх відповідного працевлаштування;
- 5) правильна відповідь відсутня.

3. Відповідно до Сімейного кодексу України дитячий будинок сімейного типу це:

- 1) відокремлена сім'я осіб, які проживають разом та ведуть спільне господарство;
- 2) сім'я створена на підставі реєстрованого шлюбу;
- 3) окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя для забезпечення сімейного виховання та спільного проживання не менш як п'яти дітей-сиріт;
- 4) окрема сім'я, яка створюється за бажанням окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, для забезпечення сімейним вихованням та спільного проживання не менше як п'яти дітей, позбавлених батьківського піклування;
- 5) правильна відповідь відсутня.

4. Орган державної реєстрації актів цивільного стану зобов'язаний ознайомити наречених з:

- 1) їхніми родичами з боку майбутніх чоловіка та дружини;
- 2) свояками майбутніх подружжя;
- 3) процедурою оформлення відповідних документів;
- 4) їхніми правами та обов'язками як майбутніх подружжя;
- 5) їхніми правами та обов'язками як майбутніх батьків.

5. Відповідно до Сімейного кодексу України наречені реалізують своє право на вибір прізвище при реєстрації шлюбу шляхом:

- 1) обрання прізвище одного із них як спільного прізвище подружжя;
- 2) залишення дошлюбних прізвищ подружжя;
- 3) приєднання до свого прізвища прізвища нареченого, нареченої;
- 4) обміну дошлюбними прізвищами;
- 5) правильна відповідь відсутня.

6. Відповідно до Сімейного кодексу України недійсним є шлюб:

- 1) зареєстрований з особою, яка одночасно перебуває в іншому зареєстрованому шлюбі;
- 2) зареєстрований між особами, які є свояками;
- 3) зареєстрований між особами, які є родичами;
- 4) між рідним братом та сестрою;
- 5) зареєстрованою з особою, яка визнана обмежено дієздатною.

7. Відповідно до Сімейного кодексу України шлюб може бути визнаний недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований між:

- 1) особами, які є свояками між собою;
- 2) усиновлювачем та усиновленою дитиною;

- 3) рідними братом та сестрою;
- 4) особами, які досягли шлюбного віку;
- 5) особами, яким було надано право на шлюб.

8. Рішення про створення прийомної сім'ї приймається:

- 1) судом;
- 2) Центром з усиновлення дітей;
- 3) органом опіки та піклування за місцем виявлення дітей;
- 4) урядовим органом державного управління з усиновлення та захисту прав дитини;
- 5) районною державною адміністрацією.

9. Відповідно до Сімейного кодексу України сім'я створюється на підставі:

- 1) не забороненій законом та такої, що не суперечить моральним засадам суспільства;
- 2) шлюбу, зареєстрованого в органах ДРАЦСу;
- 3) спільного проживання двох та більше осіб;
- 4) кровного споріднення;
- 5) усиновлення.

10. Відповідно до Сімейного кодексу України особі забезпечується право на таємницю усиновлення, зокрема таємницю щодо:

- 1) особистого життя тих, хто бажає усиновити дитину;
- 2) стану здоров'я дитини, яка усиновлюється;
- 3) подання заяви про усиновлення;
- 4) розгляду заяви про усиновлення;
- 5) правильна відповідь відсутня.

11. Регулювання сімейних відносин здійснюється Сімейним кодексом України з метою:

- 1) виховання у дітей поваги до людей старшого віку та малолітніх;
- 2) утвердження почуття обов'язку перед дітьми та іншими членами сім'ї;
- 3) забезпечення кожної дитини можливістю духовного та фізичного розвитку;
- 4) побудови сімейних відносин на паритетних засадах;
- 5) забезпечення кожної дитини належними умовами проживання та утримання.

12. Сімейний кодекс України визначає:

- 1) засади сім'ї;
- 2) статус родичів та свояків;
- 3) виникнення особистих немайнових та майнових прав та обов'язків інших членів сім'ї та родичів;
- 4) особистих немайнових та майнових прав та обов'язків подружжя;
- 5) визначення прав та обов'язків членів сім'ї перед суспільством та державою.

13. Відповідно до Сімейного кодексу України шлюбним договором регулюються:

- 1) особисті немайнові відносини подружжя;
- 2) особисті немайнові відносини батьків та дітей;
- 3) майнові відносини подружжя;
- 4) майнові відносини між подружжям та їхніми батьками;
- 5) особисті немайнові відносини між подружжям та їхніми батьками.

14. У якому випадку діти можуть бути звільнені від обов'язку утримання своїх батьків:

- 1) через незначний розмір доходів дітей;
- 2) через те, що діти уже сплачують аліменти на утримання власних дітей;
- 3) через погані стосунки між дітьми та їх батьками;
- 4) якщо судом буде встановлено, що батьки ухилялися від виконання батьківських обов'язків;
- 5) у разі вчинення батьками протиправних дій.

15. Мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона, він:

- 1) ухиляються від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини;
- 2) жорстоко поведуться з дитиною;
- 3) зловживають спиртними напоями;
- 4) засуджені за вчинення злочину;
- 5) протягом трьох місяців не виявляли щодо дитини батьківського піклування.

III рівень

1. Право на звернення до суду з позовом про позбавлення батьківських прав мають:

- 1) один з батьків;
- 2) житлово-експлуатаційні контори за місцем проживання дитини;
- 3) опікун;
- 4) родичі дитини;
- 5) піклувальник дитини;
- 6) заклад, в якому перебуває дитина;
- 7) заклад охорони здоров'я, в якому перебуває дитина.

2. Мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона, він:

- 1) не забезпечують дитині можливості навчання;
- 2) жорстоко поведуться з дитиною;
- 3) є алкоголіками;
- 4) примушують дитину до жебракування;
- 5) засуджені за вчинення умисного злочину проти особи;
- 6) протягом 3-х місяців не виявляють щодо дитини батьківського піклування;
- 7) ухиляються від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини.

3. При визначенні розміру аліментів на дитину суд враховує:

- 1) стан здоров'я дитини;
- 2) стан здоров'я платника аліментів;
- 3) ставлення платника аліментів до дитини;
- 4) надання добровільного утримання дитині платником аліментів;
- 5) матеріальне становище особи, яка буде отримувати аліменти на дитину;
- 6) наявність у платника аліментів майна, на яке можна звернути стягнення;
- 7) наявність у платника аліментів непрацездатних дочки, сина.

4. Обов'язками патронатного вихователя відповідно до Сімейного кодексу є:

- 1) забезпечити дитині належні умови відпочинку;
- 2) забезпечити дитину житлом;
- 3) забезпечити дитину одягом;
- 4) забезпечити дитину харчуванням;
- 5) забезпечити дитині можливість отримання вищої освіти;

- 6) захищати права та інтереси дитини як опікун або піклувальник;
- 7) забезпечити дитині можливість майбутнього працевлаштування.

5. Правами батьків щодо виховання дитини відповідно до Сімейного кодексу України є:

- 1) на особисте виховання дитини переважно перед іншими особами;
- 2) залучати до виховання дитини інших осіб;
- 3) піклуватися про здоров'я дитини;
- 4) піклуватися про її фізичний розвиток;
- 5) піклуватися про її духовний, моральний розвиток;
- 6) поважати дитину;
- 7) передавати на виховання іншим фізичним особам.

6. Суд застосовує способи захисту, які встановлені законом або домовленістю (договором) сторін і способами захисту сімейних прав та інтересів є:

- 1) визнання незаконними рішень, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб.
- 2) примусове виконання добровільно не виконаного обов'язку;
- 3) припинення правовідношення, а також його анулювання;
- 4) припинення дій, які порушують сімейні права;
- 5) відновлення правовідношення, яке існувало до порушення права;
- 6) відшкодування матеріальної та моральної шкоди, якщо це передбачено Сімейним кодексом або договором;
- 7) зміна правовідношення;

7. Особистою приватною власністю дружини, чоловіка відповідно до Сімейного кодексу України є:

- 1) майно, набуте дружиною до шлюбу;
- 2) майно, набуте подружжям за час шлюбу;
- 3) майно, набуте чоловіком до шлюбу;
- 4) майно, набуте дружиною за час шлюбу, але на підставі договору дарування;
- 5) майно, набуте чоловіком за час шлюбу, але в порядку спадкування;
- 6) майно, набуте чоловіком за час шлюбу, але за кошти, які належали йому особисто;
- 7) речі індивідуального користування кожного із подружжя.

8. Особистою приватною власністю дружини та чоловіка відповідно до норм Сімейного кодексу України є:

- 1) речі індивідуального користування;
- 2) коштовності, навіть тоді, коли вони були придбані за рахунок спільних коштів подружжя;
- 3) є премії, які дружина, одержала за особисті заслуги;
- 4) є нагороди, які чоловік одержав за особисті заслуги;
- 5) є кошти, які дружина одержала як відшкодування за втрату (пошкодження) речі, яка їй належала;
- 6) є кошти, які чоловік одержав як відшкодування завданої йому моральної шкоди;
- 7) майно, набуте за час шлюбу.

9. Об'єктом права спільної сумісної власності подружжя відповідно до норм Сімейного кодексу України є:

- 1) будь-які доходи, одержані одним із подружжя та внесені на його особистий рахунок у банківську установу;
- 2) пенсія одержана одним із подружжя;
- 3) стипендія одержана одним із подружжя;
- 4) будь-які доходи одержані одним із подружжя;
- 5) гроші, інше майно, в тому числі гонорар, виграш, які були одержані за договором, укладеним одним із подружжя в інтересах сім'ї;
- 6) заробітна плата одержана одним із подружжя та внесена до сімейного бюджету;
- 7) речі професійних занять придбані за час шлюбу для одного із подружжя.

10. Методами сімейного права є:

- а) диспозитивний;
- б) нормативний;
- в) імперативний;
- г) принцип заборони.

11. Принципами сімейного права є:

- а) принцип рівноправності;
- б) пріоритет сімейного виховання;
- в) регулювання сімейних відносин за домовленістю;
- г) принцип законності.

12. Джерелами сімейного законодавства є:

- а) Конституція України;
- б) локальні акти;
- в) закони України;
- г) договір;
- г) звичай ділового обороту;
- д) міжнародні договори.

13. Сім'я – це:

- а) спільне проживання осіб, які її створюють;
- б) спільний побут;
- в) спільні особисті інтереси осіб, які разом проживають;
- г) їх взаємні права та обов'язки.

14. Захист сімейних прав здійснюється:

- а) у судовому порядку;
- б) шляхом самозахисту;
- в) шляхом звернення до Президента України;
- г) нотаріусом;
- д) органами опіки та піклування.

15. Шлюб не може бути укладений:

- а) якщо особа є обмежено дієздатною;
- б) якщо особа є недієздатною;
- в) якщо особа вже перебуває у шлюбі;
- г) між сестрою та братом;
- д) між дядьком та племінницею;
- е) між родичами шостого ступеня споріднення.

16. Абсолютно недійсним є шлюб:

- а) зареєстрований з особою, визнаною недієздатною;

- б) укладений без вільної згоди жінки;
- в) укладений з особою, визнаною недієздатною;
- г) фіктивний шлюб.

17.Шлюб визнається недійсним за рішенням суду у випадках:

- а) укладання його без вільної згоди жінки;
- б) якщо шлюб укладений з особою, визнаною недієздатною;
- в) укладання фіктивного шлюбу;
- г) якщо шлюб зареєстрований між особами, які є родичами за прямою лінією споріднення.

18.Спільним вважається майно подружжя:

- а) набуте ними під час шлюбу;
- б) набуте до шлюбу;
- в) заробітна плата подружжя;
- г) майно, подароване одному з подружжя.

19.Підставами позбавлення батьківських прав є:

- а) ухилення від виконання батьками своїх обов'язків;
- б) несплата аліментів;
- в) алкоголізм батьків;
- г) ухилення батьків від виконання своїх обов'язків щодо виховання дитини.

20.Позбавлення батьківських прав:

- а) обмежено терміном;
- б) не обмежено терміном;
- в) має необоротний характер;
- г) має оборотний характер.

21.Усиновлення визнається недійсним, якщо воно було проведене:

- а) без згоди дитини та батьків;
- б) без згоди органів опіки та піклування;
- в) без згоди відділу освіти;
- г) на підставі підроблених документів.

2,5 балів – оцінювання самостійної роботи (по темах, винесених для самостійного вивчення; виконання тестових завдань)

№ п/п	бали	Оцінка	Оцінка відповідно ECES
1	2,5	відмінно	(A) – якщо студент демонструє вільне володіння питаннями, які виносяться на самостійне опрацювання, безпомилково виконує усі завдання;
2	2	добре	(BC) – якщо студент при відповіді на теоретичні питання самостійного опрацювання допускають деякі неточності;
3	1,5	задовільно	(DE) – якщо студент не володіє більшістю питаннями для самостійного опрацювання;
4	1	незадовільно	(FX) – якщо студент не достатньо володіє питаннями для самостійного опрацювання;
5	0	незадовільно	(F) – якщо студент не опрацював завдання, які були запропоновані для самостійного опрацювання.

1.3. ТЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

1. Місце сімейного права в системі права України.
2. Сімейне право – самостійна галузь права України.

3. Поняття та ознаки сім'ї у Сімейному кодексі України.
4. Функції сім'ї.
5. Співвідношення особистих і майнових відносин в предметі правового регулювання сімейного права.
6. Імперативне регулювання майнових відносин в сім'ї.
7. Диспозитивне регулювання майнових відносин в сім'ї.
8. Майнові відносини в сім'ї: цілі та засоби правового регулювання.
9. Сімейне виховання: правовий аспект проблеми.
10. Реалізація природного права на шлюб, сім'ю, материнство та батьківство.
11. Співвідношення понять «сімейні відносини» та «сімейні правовідносини».
12. Родинність та свояцтво як підстави виникнення сімейних правовідносин.
13. Принципи сімейного права: поняття та види.
14. Принципи державної сімейної політики: поняття та види.
15. Державна охорона сім'ї, материнства, батьківства як принцип сімейного права України.
16. Рівність учасників сімейних відносин як принцип сімейного права України.
17. Недопустимість державного або будь-якого іншого втручання в сімейне життя як принцип сімейного права України.
18. Пріоритет сімейного виховання як принцип сімейного права України.
19. Конституція України в системі джерел сімейного права України.
20. Конституційні обов'язки дітей.
21. Сімейний кодекс України – основне джерело сімейного законодавства України.
22. Моральні засади Сімейного кодексу України.
23. Звичаї як джерело сімейного права України.
24. Договір як джерело сімейного права України.
25. Міжнародні договори України в системі сімейного законодавства України.
26. Сімейне законодавство іноземних держав в системі сімейного законодавства України.
27. Соціальні регулятори сімейних відносин.
28. Роль судової практики у регулювання сімейних правовідносин.
29. Особисті немайнові права та обов'язки членів сім'ї.
30. Особисті немайнові обов'язки членів сім'ї.
31. Право на материнство (батьківство) як особисте немайнове право подружжя.
32. Право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності як особисте немайнове право подружжя.
33. Право дружини та чоловіка на фізичний та духовний розвиток як особисте немайнове право подружжя.
34. Право дружини та чоловіка на зміну прізвища як особисте немайнове право подружжя.
35. Право дружини та чоловіка на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї.
36. Право дружини та чоловіка на особисту свободу.
37. Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини.
38. Здійснення сімейних прав: поняття та зміст.
39. Зловживання сімейними правами: поняття, зміст, тлумачення.
40. Захист сімейних інтересів та прав.

- 41.Юрисдикційна форма захисту сімейних прав.
- 42.Самозахист як неюрисдикційна форма захисту у сімейному праві.
- 43.Способи захисту сімейних прав.
- 44.Сімейно-правовий захист та сімейно-правова відповідальність.
- 45.Сімейно-правові санкції: їх види та особливості.
- 46.Строки у сімейному праві України.
- 47.Інститут заручин за Сімейним кодексом України.
- 48.Правова природа шлюбу.
- 49.Умови, які перешкоджають укладенню шлюбу.
- 50.Укладення шлюбу за Сімейним кодексом України.
- 51.Поняття та значення шлюбного віку як однієї з умов укладення шлюбу.
- 52.Проблеми фактичних шлюбних відносин у Сімейному кодексі України.
- 53.Реєстрація шлюбу із засудженими, які відбувають покарання у кримінально-виконавчих установах.
- 54.Розірвання шлюбу державним органом реєстрації актів цивільного стану.
- 55.Правове регулювання розлучення за сімейним законодавством України.
- 56.Право подружжя на розірвання шлюбу.
- 57.Основні сучасні тенденції розвитку законодавства розвинених країн у сфері припинення шлюбу.
- 58.Захист інтересів дітей у разі розірвання батьками шлюбу.
- 59.Аліментні правовідносини батьків та дітей.
- 60.Особисті немайнові правовідносини інших членів сім'ї та родичів.
- 61.Майнові правовідносини інших членів сім'ї та родичів.
- 62.Підстави і порядок розірвання шлюбу.
- 63.Правове регулювання права власності подружжя.
- 64.Договірне регулювання майнових відносин подружжя.
- 65.Переваги та недоліки договірного регулювання майнових відносин за Сімейним кодексом України.
- 66.Особисті права та обов'язки батьків і дітей за сімейним законодавством України.
- 67.Шлюбний договір: чинне законодавство та перспективи його розвитку в Україні.
- 68.Функції шлюбного договору в сімейному праві України.
- 69.Шлюбний договір як підстава виникнення спільної власності подружжя.
- 70.Спільна власність подружжя на житло за нормами Сімейного та Цивільного кодексів України.
- 71.Особливості реалізації прав та обов'язків подружжя з надання утримання.
- 72.Здійснення неповнолітніми своїх майнових прав та обов'язків.
- 73.Проблемні питання реалізації та захисту майнових прав дитини.
- 74.Забезпечення дотримання прав дітей в Україні нормами національного законодавства.
- 75.Поняття «відмова від дитини» та суміжні поняття у Сімейному кодексі України.
- 76.Права і обов'язки батьків по вихованню дітей.
- 77.Вдосконалення законодавства України щодо захисту жертв насильства у сім'ї.
- 78.Захист дітей від жорстоких батьків.
- 79.Правовідносини щодо утримання: поняття, види та підстави виникнення.
- 80.Підстави й умови виникнення аліментних зобов'язань за Сімейним кодексом України.

81. Правовий режим майна подружжя.
82. Правове регулювання сурогатного материнства в Україні.
83. Правове регулювання усиновлення в Україні.
84. Правова природа таємниці усиновлення.
85. Визнання усиновлення недійсним: поняття та підстави.
86. Скасування усиновлення: поняття та підстави.
87. Позбавлення усиновлювача батьківських прав: поняття та підстави.
88. Значення опіки та піклування у сімейному праві.
89. Функції органів опіки та піклування за новим Сімейним кодексом України.
90. Режим окремого проживання подружжя: поняття, підстави, наслідки.
91. Патронат у Сімейному кодексі України.
92. Сімейні форми утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: проблеми правового реформування.
93. Сучасний стан та проблеми законодавчого регулювання прав дитини при здійсненні міжнародного усиновлення в Україні.
94. Дитячий будинок сімейного типу як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування.
95. Прийомна сім'я як форма улаштування дітей, позбавлених батьківського піклування.
96. Реєстрація народження.
97. Реєстрація смерті.
98. Реєстрація шлюбу.
99. Реєстрація розірвання шлюбу.
100. Реєстрація зміни імені.
101. Реєстрація шлюбу громадянина України з іноземцем та шлюбу між іноземцями в Україні.
102. Правове регулювання усиновлення з іноземним елементом за Сімейним кодексом України.
103. Визначення походження дитини від батьків, які перебувають у шлюбі між собою.
104. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою.
105. Оспорювання батьківства, материнства.

10 балів написання індивідуального наукового-дослідного завдання

№ п/п	бали	Оцінка	Оцінка відповідно ECES
1	10 - 9	відмінно	(A) – якщо студент демонструє вільне володіння проблемою, яка виноситься для опрацювання з обґрунтуванням своїх думок необхідною кількістю джерел;
2	8 – 7	добре	(BC) – якщо студент при відповіді на теоретичні питання допускає деякі неточності, теоретичні положення не завжди аргументовані;
3	6 - 5	задовільно	(DE) – якщо студент опрацював лише законодавство з теми дослідження без наукових джерел та власних пропозицій щодо вирішення наукової проблеми;
4	4 - 3	незадовільно	(FX) – якщо студент не окреслив меж проблеми та шляхи її вирішення з посиланням на наукові джерела та законодавство;
5	2 - 0	незадовільно	(F) – якщо студент не виконав повністю завдання.

1.4. ПЕРЕЛІК АКТИВ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ

ДЛЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Рішення Конституційного Суду України від 3 червня 1999 р. № 5-рп/99 (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї») // Офіційний вісник України. – 1999. – № 24. – С. 180.
2. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 р. № 11.
3. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. № 3.
4. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 березня 2007 р. № 3.
5. Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним: Постанова Пленуму Верховного Суду України (із змінами та доп.) від 28.03.1972 р. № 3 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одісей, 2006. – С. 88–92.
6. Про практику застосування судами законодавства, яке регулює право власності громадян на жилий будинок: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 жовтня 1991 р. № 7 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одісей, 2006. – С. 212–230.
7. Про судову практику в справах за позовами про захист права приватної власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 1995 р. № 20 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одісей, 2006. – С. 318–327.
8. Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення: Постанова Пленуму ВС України від 31 березня 1995 р. № 5 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одісей, 2006. – С. 297–307.
9. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму ВС України від 01 листопада 1996р. № 9 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одісей, 2006. – С. 48–57.
10. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 березня 1992 р. № 6 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одісей, 2006.

10 балів написання контрольної роботи

№ п/п	бали	Оцінка	Оцінка відповідно ECES
1	10 - 9	відмінно	(A) – якщо студент демонструє вільне володіння питаннями контрольної роботи, безпомилково виконує усі завдання;
2	8 – 7	добре	(BC) – якщо студент при виконанні контрольної роботи допускає деякі неточності;
3	6 - 5	задовільно	(DE) – якщо студент не достатньо аргументує відповіді у завданнях контрольної роботи;
4	4 - 3	незадовільно	(FX) – якщо студент не виконує більшості завдань для контрольної роботи;
5	2 - 0	незадовільно	(F) – якщо студент не опрацював жодного питання контрольної роботи.

1.5. ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

1. Місце сімейного права у системі права України.

2. Функції сімейного права України.
3. Договір як джерело регулювання сімейних відносин.
4. Цивільний кодекс України у системі сімейного законодавства України.
5. Судова практика та її значення в регулюванні сімейних правовідносин.
6. Захист сімейних прав та інтересів.
7. Самозахист у сімейному праві.
8. Строки позовної давності у сімейному законодавстві України.
9. Поняття сім'ї та шлюбу у Сімейному кодексі України.
10. Принципи шлюбу.
11. Поняття та види особистих немайнових прав подружжя.
12. Особисті права та обов'язки батьків і дітей за сімейним законодавством України.
13. Режим окремого проживання подружжя: поняття, підстави, наслідки.
14. Припинення усиновлення: поняття, підстави, наслідки.
15. Патронат як форма влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: цивільно-правовий аспект.
16. Функції шлюбного договору у сімейному праві України.
17. Правовий режим спільного майна подружжя.
18. Правова природа таємниці усиновлення.

II. ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ

2.1. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

2.1.1. ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ ДЛЯ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТАМИ 2 КУРСУ (IV семестр)

ТЕМА 1: СІМЕЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ – САМОСТІЙНА ГАЛУЗЬ ПРАВА

Завдання 1.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

Голова адміністрації однієї з областей своїм розпорядженням зменшив до 16 років вік осіб, котрі укладають шлюб, а також затвердив Положення про усиновлення дітей, що залишилися без піклування батьків, яке передбачає спрощений порядок усиновлення дітей на території області. Прокурор області вніс протест на це рішення, посилаючись на те, що воно суперечить чинному законодавству.

Чи обґрунтований протест прокурора ?

Чи мають право органи виконавчої влади суб'єктів України приймати нормативно-правові акти, що суперечать нормам сімейного законодавства ?

Задача 2.

Громадяни Тимофеева і Демидов проживали разом і вели спільне господарство без реєстрації шлюбу декілька років. Потім між ними виник конфлікт, стосунки погіршилися і вони стали проживати роздільно. Через деякий час Тимофеева звернулася до суду з позовом про поділ спільно нажитого майна (земельна ділянка,

телевізор, холодильник, меблі, відеомагнітофон).

Норми якої галузі права можуть бути застосовані судом при вирішенні цієї суперечки ?

Задача 3.

Громадянка Жукова зареєструвала шлюб з громадянином Івановим у червні 2007 р. У квітні 2008 р. до суду був направлений позов прокурора про визнання шлюбу між Жуковою та Івановим недійсним. Свої вимоги прокурор мотивував тим, що у 2007 р. Іванов зареєстрував шлюб з громадянкою Вакуленко, який до цього часу не припинений. При реєстрації шлюбу з Жуковою Іванов приховав від неї цю обставину. Відмітки в паспорті громадянина Іванова про перший шлюб не було. Паспорт Іванов отримав у 2007 р. у зв'язку з втратою колишнього і під час його видачі в ньому не була зроблена відмітка про шлюб.

Який принцип сімейного права був порушений громадянином Івановим при укладанні шлюбу з громадянкою Жуковою ?

Норми якого закону підлягають застосуванню в цьому випадку ?

Чи має право прокурор вимагати визнання шлюбу недійсним у цій ситуації ?

Задача 4.

Громадянка Ковальова звернулася до суду з позовною заявою про розірвання шлюбу з Ковальовим. У заяві вона вказала, що проживає з чоловіком більше 15 років, від шлюбу має сина 14 років. Останні два роки Ковальов зловживає спиртними напоями, не дає гроші на потреби сім'ї, влаштовує скандали, ображає її у присутності сина, часто не ночує вдома. Сім'я фактично розпалася, тому вона просить шлюб розірвати і стягнути з Ковальова аліменти на утримання сина. У судовому засіданні Ковальов позов не визнав і просив суд не розривати шлюб, обіцяв, що змінить свою поведінку і ставлення до дружини і сина. Суд своєю ухвалою призначив подружжю термін для примирення у три місяці.

Після закінчення трьох місяців у судовому засіданні Ковальова знову зажадала розірвання шлюбу, оскільки Ковальов поведінки не змінив і сім'я не відновилася. Ковальов знову позов не визнав і просив не розривати шлюб.

На підставі якого принципу сімейного права суду слід вирішити справу ?

Задача 5.

Біценко А. неодноразово висловлювала претензії своєму чоловіку з приводу його ставлення до сім'ї, вважаючи, що він недостатньо піклується про дружину і дітей. В обґрунтування своєї позиції вона наводила доводи про невисокий дохід чоловіка за місцем державної служби і його небажання зайнятися підприємницькою діяльністю. Проте Біценко Д. вважав ту докори несерйозними і не бажав змінювати улюбленої професії, яка не приносить великого доходу. З цього приводу між подружжям виникали суперечки. У сім'ї Біценко Д. поводився гідно, піклувався про дітей, займався домашньою роботою. Проте дружина вважала його поведінку неправильною, такою, що руйнує сім'ю.

Переконавшись, що чоловік не збирається змінювати свою поведінку, вона подала заяву до органів опіки та піклування, в якій просила вплинути на поведінку чоловіка з метою збереження сім'ї.

Який, на Вашу думку, буде результат звернення А. Біценко до органів опіки та піклування ?

Які принципи сімейного права порушив Біценко А. ?

Якими органами здійснюється захист сімейних прав і за наявності яких підстав ?

ТЕМА 2. ФОРМИ (ДЖЕРЕЛА) СІМЕЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Завдання 1.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

При розгляді справи про поділ майна між подружжям Н., провадження у якій порушено 12 серпня 2008 року, Луцький міськрайонний суд застосував нормативно-правовий акт СРСР, який був прийнятий у жовтні 1988 року.

Чи є правомірним застосуванням судом зазначеного закону ?

Які умови застосування на території України актів колишнього СРСР ?

Обґрунтуйте свою відповідь, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

Задача 2.

Нормативно-правовий акт, що був виданий Міністерством освіти і науки, молоді та спорту, розташованим у м. Києві, було зареєстровано в управлінні юстиції м. Києва.

Чи відповідає зазначена реєстрація чинному законодавству України ?

Який порядок встановлено для державної реєстрації нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, органів господарського управління та контролю ?

Задача 3.

Реєструючий орган відмовив у скасуванні рішення про державну реєстрацію нормативно-правового акту міністерства, який був ним зареєстрований три роки тому, аргументуючи це тим, що Цивільний кодекс України встановлює трирічний строк позовної давності.

Чи правомірна зазначена відмова ?

Який строк (якщо він є) встановлений для скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правового акту міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади ?

ТЕМА 3. СІМЕЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

Завдання 1.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

У лютому 2009 р. в юридичну консультацію звернулася громадянка Лещенко. Вона розповіла, що одружилася з Ніколенком у січні 1998 р. На початку сумісного життя чоловік був уважний до неї, дарував квіти, вони часто відвідували театр, музеї, ходили в гості. Але потім чоловік, на думку Лещенко, став приділяти їй менше уваги, вважаючи за краще проводити вільний час зі своїми друзями, без неї.

Лещенко просила пояснити їй, чи може вона правовими засобами примусити чоловіка ставитися до неї так як і раніше, в перший рік шлюбу. Стосовно іншого до чоловіка претензій немає: зарплату віддає, алкоголем не зловживає, скандалів у сім'ї

немає. Розривати шлюб Лещенко не бажає.

Яку відповідь у такій ситуації можна було б дати Лещенко ?

Які відносини регулюються сімейним законодавством ?

Задача 2.

У квітні 2008 р. Савицький після повернення з тривалого відрядження дізнався, що рік тому (у квітні 2007 р.) його дружина продала без його згоди житловий будинок, що належить їм на праві спільної власності. Незадоволений цим, Савицький негайно зажадав від неї розірвання договору купівлі-продажу. Проте дружина відповіла відмовою і заявила, що вимушена була продати будинок через обмежені матеріальні обставини та у зв'язку з необхідністю придбання нової автомашини. Вона також пояснила, що не змогла погодити з ним це питання внаслідок його тривалої відсутності, а виручені від продажу будинку гроші вже витрачені, що не дає змоги вирішити питання про розірвання договору купівлі-продажу.

Переконавшись, що його прохання виявилися безрезультатними, Савицький у жовтні 2008 р. підготував позовну заяву до суду про визнання договору купівлі-продажу житлового будинку недійсним. Проконсультувавшись із цього приводу у знайомого юриста, дружина пояснила Савицькому, що його звернення до суду буде безрезультатним, оскільки вже пропущений строк позовної давності. Вирішивши з'ясувати обґрунтованість такої позиції, Савицький звернувся в юридичну консультацію.

Які норми сімейного і цивільного права повинні бути застосовані в цій ситуації ?

Чи поширюється позовна давність на вимоги, які випливають із сімейних відносин ?

Як визначається в таких випадках строк позовної давності ?

Яке роз'яснення повинні дати Савицькому в юридичній консультації ?

Задача 3.

Після розлучення Майкова більше чотирьох років не ставила питання про стягнення з колишнього чоловіка аліментів на утримання неповнолітнього сина, оскільки мала високий дохід за місцем роботи в комерційному банку і не потребувала матеріальної допомоги. Проте у 2008 р. після ліквідації банку вона стала безробітною і попросила Майкова виплачувати їй щомісяця по триста гривень на утримання сина. Протягом трьох місяців Майков під різними приводами ухилявся від вирішення цього питання, а потім прямо відмовився укласти договір про виплату аліментів у добровільному порядку. На погрозу дружини звернутися до суду він також не прореагував, заявивши, що й необхідно було подати позовну заяву про це протягом року після розірвання шлюбу, а тепер вона вже не буде задоволена з формальних причин (у зв'язку із закінченням встановлених законом строків).

Як слід вчинити Майковій у ситуації, що склалася?

Чи встановлений СК строк позовної давності для стягнення аліментів?

Задача 4.

У квітні 2007 р. громадяни Плющенко і Михайлова вирішили одружитися. За порадою батьків вони через місяць вінчалися в церкві. Порадившись із друзями, молоді вирішили, що в сучасних умовах їх шлюб є дійсним за наслідками церковного обряду і державної реєстрації в органах ДРАЦСу не потребує. Через рік унаслідок сварок з чоловіком Михайлова вирішила розірвати шлюб. Проте подану нею заяву про розірвання шлюбу в органі ДРАЦСу не прийняли, зажадавши представити

свідоцтво про укладання шлюбу.

Дайте оцінку діям працівників органу ДРАЦСу.

Чи відповідають дії Плющенко і Михайлової при реєстрації шлюбу вимогам сімейного законодавства?

2.1.2. ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ ДЛЯ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТАМИ З КУРСУ (V семестр)

ТЕМА 4: ШЛЮБ. НЕДІЙСНІТЬ ШЛЮБУ

Завдання 1.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

До органу ДРАЦС м. Луцька звернулися із заявою про укладання шлюбу Денисов і Карпенко, вказавши, що вони проживають однією сім'єю протягом трьох років і мають дитину, хоча Денисов і не записаний батьком цієї дитини.

Орган ДРАЦСу прийняв заяву та після спливу двох тижнів зареєстрував шлюб між Денисовим і Карпенко. При державній реєстрації шлюбу Денисов змінив своє прізвище на прізвище дружини.

Які дії зобов'язаний вчинити орган ДРАЦСу при прийнятті заяви про укладання шлюбу?

Чи правомірно зареєстрував орган ДРАЦСу шлюб між Денисовим і Карпенко за два тижні після подання заяви?

Задача 2.

До органу РАЦС звернулася громадянка Мельниченко із заявою про реєстрацію шлюбу з громадянином Шевцовим, який проживає в м. Луцьку. У зв'язку з тим, що Шевцов не має змоги виїхати до м. Києва для подання заяви, Мельниченко подала до органу РАЦСу складену ним заяву, яка була завірена керівником підприємства, де працює Шевцов. Завідувач органу ДРАЦСу відмовив Мельниченко у прийнятті цієї заяви.

Чи необхідна присутність осіб, які укладають шлюб, при поданні заяви про реєстрацію шлюбу до органу ДРАЦСу?

У яких випадках заява про реєстрацію шлюбу може бути подана однією з осіб, які бажають укласти шлюб?

Які роз'яснення слід дати Мельниченко?

Задача 3.

До органу ДРАЦСу звернулися громадянин Степаненко і громадянка Бурченко із заявою про укладання шлюбу. Вони просили зареєструвати шлюб наступного дня після подання заяви, оскільки Степаненко є курсантом випускного курсу військового училища і незабаром буде направлений до віддаленого місця своєї служби. Туди разом з ним збирається і його майбутня дружина. Вказана обставина була підтверджена відповідною довідкою.

Якими тіраровими нормами слід при цьому керуватися?

Які причини можуть бути визнані поважними для скорочення або збільшення строку реєстрації шлюбу?

Задача 4.

Матюшенко і Бокова подали до органу ДРАЦСу заяву про реєстрацію шлюбу. Через декілька днів до завідувача відділу ДРАЦСу звернулася громадянка Мішина. Вона просила у жодному разі не реєструвати шлюб Матюшенка з Боковою, оскільки вже декілька років жила разом із Матюшенком. У них дружня сім'я, є спільна дочка трьох років, хоча їх шлюб і не зареєстрований. Матюшенко встановив батьківство стосовно дочки.

Які роз'яснення повинен дати завідувач відділу ДРАЦСу Мішиній ?

Чи має право орган відмовити Матюшенкові та Боковій у державній реєстрації шлюбу ?

Задача 5.

Орган ДРАЦСу призначив день державної реєстрації шлюбу між Прокопенко та Вольською, які подали в установленому порядку заяву про укладання шлюбу. Через тиждень до цього самого органу ДРАЦСу надійшла заява без підпису про те, що Прокопенко одружений, шлюб між ним і громадянкою Симоненко у 2007 р. був зареєстрований у м. Луцьку і до цього часу не розірваний. Це повідомлення спочатку не було взято до уваги як анонімне, і державна реєстрація шлюбу не була відкладена. Проте через деякий час завідувач органу ДРАЦСу направив до органу ДРАЦСу м. Луцька запит, з відповіді на який з'ясував, що викладені в анонімній заяві відомості відповідають дійсності. У зв'язку з цим завідувач органу ДРАЦСу за своєї ініціативи провів подальшу перевірку, під час якої Прокопенко пояснив, що він справді перебував у шлюбі з Симоненко, проте у 2008 р. цей шлюб був розірваний за рішенням суду, копія якого у нього є.

Вважаючи, що подальше оформлення реєстрації розірвання шлюбу не потрібне, Прокопенко не звертався із цього приводу до органу ДРАЦСу. Не зробила цього і його колишня дружина. Через деякий час, у зв'язку з втратою паспорта, Прокопенку на його прохання і на підставі представленого рішення суду був виданий новий паспорт, в якому запису (штампа) про реєстрацію шлюбу з Симоненко немає. Тому Прокопенко вважав, що шлюб між ним і Симоненко припинено.

Вирішивши, що пояснення Прокопенка і представлені ним документи є переконливими, завідувач органу ДРАЦСу зареєстрував шлюб між Прокопенком і Вольською.

Якої помилки припустився завідувач органу ДРАЦСу ?

Як слід було діяти за таких обставин ?

Які правові підстави проведення органом ДРАЦСу перевірок з метою виявлення перешкод для реєстрації шлюбу ?

З якого часу шлюб між Прокопенком та Симоненко вважається припиненим ?

Задача 6.

У квітні 2008 р. громадянин Мороз подав заяву до органу ДРАЦСу про реєстрацію шлюбу із громадянкою Самусенко. У його паспорті чомусь не було штампа про реєстрацію першого шлюбу, хоча в заяві він вказав, що був раніше у шлюбі, але його розірвано.

Інспектор органу ДРАЦСу повірила Морозу, що у нього є свідоцтво про розірвання шлюбу і що він принесе цей документ у день державної реєстрації шлюбу, тому заява про реєстрацію шлюбу від Мороза та Самусенко була прийнята. Через місяць в органі ДРАЦСу перед реєстрацією шлюбу у Мороза зажадали свідоцтво про розірвання шлюбу. Він пред'явив рішення суду від 14 березня 2006 р. про розірвання

шлюбу, яке набрало законної сили. Також з'ясувалося, що Мороз не реєстрував розірвання шлюбу в органі ДРАЦСу.

Як слід вчинити органу ДРАЦСу в такій ситуації ?

За яких умов можлива державна реєстрація шлюбу між Морозом і Самусенко ?

Які документи підтверджують припинення першого шлюбу ?

Задача 7.

Після подання до органу ДРАЦСу заяви про укладання шлюбу Петров і Карпенко звернулися в місцеву поліклініку з проханням провести медичне обстеження і дати висновок з приводу можливої статі їх майбутньої дитини. Головний лікар поліклініки відмовив у цьому прохання, пославшись на те, що поліклініка не проводить обстеження і не дає консультації з таких питань.

Дайте оцінку рішення головного лікаря.

У яких випадках закон передбачає можливість медичного обстеження осіб, які одружуються ?

Якими нормами СК регламентуються ці питання ?

Задача 8.

Анатолій Соболев вирішив одружитися з Інною Гатченко, яка по батькові була його сестрою. Мати Інни Гатченко не перебувала у шлюбі з батьком Анатолія Соболева, але при народженні Раїси за спільною заявою її матері та батька Анатолія було встановлене батьківство, тобто батько Анатолія визнав Інну як свою рідну дочку, про що був зроблений актовий запис у книзі реєстрації народжень.

Посилаючись на відповідні правові норми, поясніть, чи можливе укладання шлюбу між Анатолієм Соболевим та Інною Гатченко ?

Задача 9.

Ольга Рогоза до заміжжя перенесла важку операцію і відповідно до висновку лікарів не могла мати дітей. Одружуючись із Володимиром Кисленком, вона цей факт від нього приховала. Щодо проходження медичного обстеження перед реєстрацією шлюбу Кисленко і Рогоза не домовлялися.

Кисленко, який дуже хотів мати дітей, дізнався про недуг дружини через декілька місяців після реєстрації шлюбу. Кисленко вирішив написати скаргу до органу РАЦСу, вищого за рівнем, на відділ ДРАЦСу, що зареєстрував їх шлюб з Рогозою, який, на його думку, не виконав свого обов'язку — не з'ясував, який стан здоров'я Ольги.

Чи підлягає скарга Кисленка задоволенню ?

Чи є підстави для визнання шлюбу Кисленка і Рогози недійсним ?

У зв'язку з яким захворювання одного з подружжя і за яких обставин шлюб може бути визнаний недійсним ?

Задача 10.

Беков і Говорова вирішили одружитися, домовившись подати заяву про реєстрацію шлюбу після закінчення Говоровою закладу вищої професійної освіти. Проте через три місяці Беков учинив розкрадання і був засуджений до позбавлення волі строком на чотири роки. Незважаючи на це, Говорова не змінила свого наміру і за наслідками листування з Бековим домовилася з ним про реєстрацію шлюбу. З цією метою та у зв'язку з необхідністю відвідування занять в інституті вона заповнила заяву про укладання шлюбу з Бековим. Їх підпис на заяві був засвідчений за місцем навчання. Потім Говорова надіслала цю заяву поштою до органу ДРАЦСу за місцем

відбування Бековим покарання.

Розглянувши одержані з органу ДРАЦСу документи, начальник виправної установи відмовився вручити Бекову бланк заяви про реєстрацію шлюбу. В свого рішення він зажадав особисту присутність Говорової під час подання заяви до місцевого органу ДРАЦСу або посвідчення правильності вказаних нею відомостей завідувачем органу ДРАЦСу за місцем постійного проживання. Дізнавшись про це, Говорова направила скаргу на дії адміністрації виправної установи.

Який, на Вашу думку, буде результат розгляду скарги Говорової ?

Які порядок і умови державної реєстрації шлюбу із засудженим, що відбуває покарання у виправній установі ?

Задача 11.

До суду за місцем проживання звернулася громадянка Крамаренко з позовом про визнання недійсним шлюбу з громадянином Петровим, що проживав до укладання шлюбу в м. Рівному.

У позовній заяві Крамаренко вказала, що відповідач одружився без наміру створити сім'ю, а керувався лише бажанням зареєструватися за місцем проживання у м. Києві та одержати право на її житлове приміщення. Через це між подружжям немає почуття любові, склалися неприязні стосунки; відповідач має намір найближчим часом розділити житлову площу через суд.

Петров заперечував проти пред'явлених вимог. Він пояснив суду, що одружився по любові, але згодом між подружжям з вини позивача почалися негаразди. Відповідач також вказав, що з Крамаренко вони прожили спільно 2,5 роки, він завжди приносив зарплату додому, піклувався про дружину та її малолітнього сина від першого шлюбу. Зважаючи на неприязні стосунки між ним і дружиною та неможливість подальшого спільного проживання, він справді збирається поставити питання про поділ їх житлової площі, в якій проживає його сім'я.

Яке рішення повинен ухвалити суд за позовом Крамаренко ?

Які правові наслідки визнання судом шлюбу недійсним стосовно особистих немайнових і майнових прав осіб, що перебували в такому шлюбі ?

Задача 12.

Демін Т. і Петрова А., що мають дітей від першого шлюбу, вирішили об'єднатися в одну сім'ю та у грудні 1994 р. зареєстрували шлюб в органі ДРАЦСу.

Після реєстрації шлюбу вони здійснили обмін квартир, які займали за договором житлового найму з ЖЕКом, унаслідок чого їх сім'я стала проживати в трикімнатній квартирі. У березні 2004 р. Петрова звернулася до суду з позовом про визнання шлюбу з Деміним недійсним, посилаючись на те, що відповідач одружився, не маючи наміру створити сім'ю, а з єдиною метою — поліпшити в результаті шлюбу свої житлові умови за її рахунок. Демін до реєстрації шлюбу з Петровою проживав із сином і дочкою у двох кімнатах житловою площею 20,3 кв. м у комунальній квартирі, а Петрова із сином — в однокімнатній квартирі житловою площею 17,8 кв. м. Відповідач позов не визнав. Твердження Петрової не були підтвержені доказами.

Навпаки, зі справи було видно, що кожна зі сторін, маючи на вихованні неповнолітніх дітей, бажала створити сім'ю, для чого спеціально зверталася за сприянням до служби знайомств міста. З цією самою метою як Петрова, так і Демін вживали активні заходи щодо обміну своїх квартир, щоб мати спільну житлову

площу. Всі питання, пов'язані з обміном квартир, вирішувала Петрова, причому в терміновому порядку. Доводи Петрової про фіктивність шлюбу не знайшли підтвердження і в свідченнях свідків. Судом було встановлено, що конфлікт між сторонами виник на ґрунті ревнощів Деміна, який обвинувачував Петрову в порушенні подружньої вірності, що не може слугувати підставою для винесення ухвали про визнання шлюбу недійсним. Разом з тим суд визнав, що сім'я Петрової і Деміна розпалася, подальше сумісне життя стало неможливим, і тому шлюб між ними розірвав.

Якої помилки припустився суд при розгляді справи за позовом Петрової про визнання шлюбу недійсним ?

Які форма захисту міг використовувати відповідач проти поданого Петровою позову ?

Задача 13.

Краско, який перебував у другому шлюбі з Шатровою, розірвав і цей шлюб. Після цього Шатрова дізналася, що Краско до одруження з нею перебував у зареєстрованому шлюбі з Федоровою і не розривав його. Шатрова звернулася в юридичну консультацію з проханням роз'яснити їй, що може змінитися в результаті встановлення цього факту.

Яку відповідь ви можете дати Шатровій ?

Задача 14.

У лютому 2008 р. 85-річний Білоусов і 52-річна Курасова домовилися зареєструвати шлюб за умови забезпечення Курасовою належного догляду за Білоусовим, за що останній обіцяв залишити за нею після смерті у спадок свою приватизовану квартиру. Після державної реєстрації шлюбу (у травні 2008 р.) Курасова була зареєстрована за місцем проживання Білоусова. Через два місяці після цього вона припинила виконувати подружні обов'язки і доглядати за Білоусовим, а з листопада 2008 р. фактично перестала проживати разом з ним.

У зв'язку з цим Білоусов подав до суду позов про визнання шлюбу з Курасовою недійсним, пославшись на те, що шлюб був укладений фіктивно, сторони підтримували сімейні відносини нетривалий час, між ними є значна різниця у віці (36 років).

Яке рішення повинен ухвалити суд за позовом Білоусова?

ТЕМА 5: ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ

Завдання 1.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

Громадянин Коренев подав до суду заяву про розірвання шлюбу з громадянкою Іпатовою, вказавши, що через місяць після реєстрації шлюбу їх подружні стосунки фактично припинилися. Іпатова народила сина, який помер, не проживши і трьох місяців.

Суддя, з'ясувавши, що Іпатова на розірвання шлюбу згоди не дає, відмовив Кореневу в прийнятті позовної заяви і запропонував знову звернутися до суду через 10 місяців.

Чи правильно вчинив суддя ?

Задача 2.

Подружжя Гончаренків звернулося до органу ДРАЦСу із заявою про розірвання шлюбу. Завідувач органу ДРАЦСу відмовився задовольнити їх вимогу і запропонував звернутися до суду, оскільки Гончаренко мав усиновлену дитину у віці восьми років. Проте суддя також відмовив у прийнятті заяви і запропонував Гончаренкові знову звернутися у відділ ДРАЦСу.

Хто правий у такій ситуації: орган ДРАЦСу чи суд ?

Які підстави встановлені СК України для розірвання шлюбу в органі ДРАЦСу за заявою обох з подружжя ?

Задача 3.

До органу ДРАЦСу звернулася Славіна Е. із заявою про розірвання шлюбу з Славіним А., засудженим за кримінальні злочини до чотирьох років позбавлення волі. Славін із місць відбування покарання надіслав до органу ДРАЦСу заяву, в якій просив не оформляти розірвання шлюбу, тому що він бажає одночасно з розлученням розділити сумісне майно.

Чи підлягає задоволенню заява Славіної до органу ДРАЦСу про розлучення ?

Задача 4.

Через рік після смерті чоловіка (оголошеного в судовому порядку померлим) громадянка Миколаєва одружилася з громадянином Ветровим. Через деякий час Ветров звернувся до суду з позовом про визнання недійсним його шлюбу з Миколаєвою.

В обґрунтування своїх вимог Ветров указав, що Миколаєва на момент реєстрації з ним шлюбу перебувала у шлюбі з Миколаєвим. Миколаєв був оголошений померлим у судовому порядку, але Миколаєва не зареєструвала припинення їх шлюбу в органі ДРАЦСу.

Миколаєва позов Ветрова не визнала, вказавши, що після отримання рішення суду про оголошення померлим Миколаєва вона вважала себе такою, що не перебуває у шлюбі, а тому знову вийшла заміж.

Як повинна бути вирішена ця суперечка ?

Задача 5.

До суду з позовом про розірвання шлюбу з Т. Коваленко звернувся П. Коваленко, одночасно він просив передати йому на виховання двох дітей — восьми і шести років, оскільки його дружина вже більше року не займається їх вихованням.

У судовому засіданні Т. Коваленко не заперечувала проти розірвання шлюбу, але просила дітей передати їй, пояснивши, що пішла з сім'ї і не виховувала цей час дітей через неприємні стосунки з чоловіком. Крім того, позивач усіляко перешкодив їй у можливості бачитися з дітьми і проводити з ними час. Коваленко просила суд залишити за нею після розірвання шлюбу прізвище чоловіка, проти чого він категорично заперечував.

Якими критеріями повинен керуватися суд при вирішенні питання про дітей ?

Чи має юридичне значення заперечення Коваленка проти залишення відповідачці його прізвища ?

Задача 6.

Донченко Е. порушив справу про розірвання шлюбу з дружиною, посилаючись на те, що давно й не любить і в нього зв'язок з іншою жінкою. Донченко М. проти розірвання шлюбу не заперечувала, однак просила суд поділити спільно нажите

майно і стягнути з позивача аліменти на утримання восьмирічної дочки. Суд задовольнив вимогу Донченко про стягнення аліментів на дочку. У частині поділу майна суд залишив позов без розгляду, пояснивши, що, оскільки потрібна спеціальна оцінка спільно нажитого майна із залученням експертів-товарознавців, цю позовну вимогу краще розглянути окремо.

Які суперечки між подружжям підлягають розгляду одночасно з розірванням шлюбу ?

Задача 7.

Подружжя Мартинович, що не має неповнолітніх дітей, за взаємною згодою подало заяву до органу ДРАЦСу про розірвання шлюбу.

Орган РАЦСу прийняв заяву і призначив місячний термін для оформлення розірвання шлюбу. До закінчення призначеного органом ДРАЦСу терміну Мартинова подала додаткову заяву, вказавши, що Мартинов порушив досягнуту ними угоду про поділ майна, і просила одночасно з реєстрацією розлучення вирішити питання про поділ майна.

Чи має право орган ДРАЦСу одночасно з оформленням розлучення вирішити майнові суперечки подружжя ?

Яке рішення повинен ухвалити орган РАЦСу за заявою Мартинович ?

Задача 8.

Подружжя Князевих перебувало в шлюбі з 2000 р., спільних дітей не мали. У лютому 2008 р. Князева звернулася до органу РАЦСу із заявою про розірвання шлюбу, посилаючись на те, що Князев згоден на розлучення, суперечки про майно немає, але відповідач відмовляється від подання заяви про розлучення до органу РАЦСу.

15 березня 2008 р. після представлення Князевою квитанції про сплату державного мита завідувач відділу ДРАЦСу зареєстрував розірвання шлюбу і видав Князевій відповідне свідоцтво.

Чи правомірні дії органу ДРАЦСу ?

Чи може один з подружжя бути відсутнім під час подання заяви про розірвання шлюбу до органу ДРАЦСу ?

Якщо так, то в яких випадках ?

Задача 9.

Подружжя Вітренків, що не має неповнолітніх дітей, вирішило розірвати шлюб. У зв'язку з терміновим виздом у тривале відрядження Т. Вітренко передав дружині завірену керівником установи за місцем своєї роботи заяву до органу ДРАЦСу з проханням розірвати шлюб. Через деякий час М. Вітренко передала цю і свою заяви до органу ДРАЦСу. Однак у реєстрації розірвання шлюбу їй було відмовлено з посиланням на необхідність особисто присутності обох з подружжя як під час подання заяви, так і під час державної реєстрації розірвання шлюбу. Доводи Вітренко про наявність у її чоловіка поважних причин нез'явлення в орган ДРАЦСу до уваги взято не було.

Дайте правову оцінку рішення органу ДРАЦСу.

Чи правильно Вітренко оформила заяви про розірвання шлюбу ?

Задача 10.

Подружжя Давиденків після реєстрації шлюбу 15 травня 2004 р. проживало у м. Луцьку. У березні 2005 р. П. Давиденко виїхав у гості до свого брата до м. Львова.

Проте у брата він не з'явився і додому не повернувся. Розшуки виявилися безуспішними. У 2008 р. рішенням суду Давиденко був оголошений померлим. І. Давиденко в тому самому році вийшла заміж за Лаврова, який удочерив у встановленому законом порядку дочку Давиденка. У квітні 2008 р. П. Давиденко повернувся додому і зажадав відновити шлюб із І. Давиденко, а також скасувати удочеріння його дочки Лавровим. Свою відсутність він пояснив тим, що відбував покарання за злочин. І. Давиденко наполягала на збереженні шлюбу з Лавровим і стверджувала, що скасування удочеріння недоцільне, оскільки дівчинка дуже прив'язана до Лаврова і вважає його своїм батьком.

Чи можливе відновлення шлюбу І. Давиденко з П. Давиденком після його з'явлення ?

Чи підлягає задоволенню вимога Давиденка про скасування удочеріння його дочки Лавровим ?

ТЕМА 6. ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ТА МАЙНОВІ ВІДНОСИНИ ПОДРУЖЖЯ

Завдання 1.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

За порадою подруги Терещенко О., яка працює на хлібокомбінаті, вирішила стати перукарем. Її вибір професії не був схвалений чоловіком, у зв'язку з чим подружжя посварилося. Через тиждень Терещенко І. довідався, що, незважаючи на його думку, дружина все-таки звернулася в перукарню з приводу працевлаштування. Тоді він пред'явив дружині вимогу відмовитися від свого наміру, інакше він з нею розлучиться. В обґрунтування своєї позиції він заявив, що має право як чоловік давати дружині поради будь-якого характеру. У результаті доводи чоловіка здалися Терещенко О. обґрунтованими, і з метою збереження сім'ї вона відмовилася від реалізації свого наміру змінити місце роботи.

Розкрийте право подружжя на свободу вибору професії.

Задача 2.

Корольова при реєстрації шлюбу з Білоусовим заявила, що бажає носити його прізвище. Прохання було задоволено. Через декілька днів Корольова, тепер уже Білоусова, прийшла до органу ДРАЦСу і стала просити залишити за нею дошлюбне прізвище, оскільки проти нового прізвища заперечують її діти від першого шлюбу (14 і 16 років).

Чи повинен орган ДРАЦСу задовольнити прохання Білоусової ?

Задача 3.

До державної реєстрації шлюбу подружжя Короленків не уклало шлюбного договору. Проте після реєстрації шлюбу на вимогу чоловіка Короленко підписала зобов'язання ніколи не працювати лікарем відповідно до освіти, яку здобула, а займатися веденням домашнього господарства і вихованням дітей. Через декілька років Короленко порушила це зобов'язання і влаштувалася на роботу в поліклініку за фахом. Чоловік Короленко звернувся в юридичну консультацію з проханням роз'яснити, які правові заходи можуть бути вжиті стосовно його дружини, яка порушила дану нею обіцянку.

Яку відповідь слід дати Короленку ?

Задача 4.

Фролова Е., незважаючи на поради рідних і близьких взяти при укладанні шлюбу прізвище чоловіка, все ж вирішила залишити своє дошлюбне прізвище. Через декілька тижнів після реєстрації шлюбу, відчувши недоброзичливе ставлення до себе з боку родичів чоловіка, зрозуміла, що зробила необачно, а тому звернулася до органу ДРАЦСу з проханням змінити дівоче прізвище на прізвище чоловіка. В органі ДРАЦСу їй повідомили, що своє право на вибір прізвища вона вже реалізувала, і відмовили в проханні.

Чи правильно вчинив орган ДРАЦСу ?

Яким чином Фролова може змінити своє прізвище на прізвище чоловіка ?

Задача 5.

Громадянка Тиха звернулася за допомогою в юридичну консультацію. На прийомі вона розповіла таке. Її чоловік, з яким вона прожила 10 років, помер. Шлюб в органі ДРАЦСу вони не реєстрували, оскільки вважали це формальністю, але жили дружно, вели спільне господарство. Обидва добре заробляли і за час сумісного життя придбали багато цінних речей, зокрема двокімнатну квартиру, цінні папери (акції, облігації). На ім'я чоловіка в банк було внесено вклад, який поповнювався за рахунок їх спільних коштів. Тиха була упевнена, що після смерті чоловіка вона залишається його єдиною спадкоємицею. Проте, як з'ясувалося, заповіту чоловік не залишив. Вона знала, що померлий був колись одружений на громадянці Ломакіній, шлюб із нею не розривав, але вже багато років не жив з дружиною, а тепер Ломакіна претендує на отримання спадщини.

З посиланнями на нормативно-правові акти проаналізуйте викладені вище обставини.

Яку відповідь ви дали б громадянці Тихій ?

Задача 6.

Подружжя Александрових перебувало у шлюбі з січня 2004 р. Після розірвання шлюбу в червні 2008 р. Александрова звернулася до суду з позовом про поділ спільно нажитого з Александровим майна: автомашини вартістю 108 840 грн, гаража металевого – 10600 грн. й іншого майна вартістю 205 920 грн.

Александров також звернувся до суду з позовною заявою, де просив включити до складу спільного майна, що підлягає поділу, й інше майно, що залишилося у позивачки, на суму 100 320 грн. (дамські ювелірні прикраси, книги).

З матеріалів справи впливало, що на ім'я Александрова був зроблений вклад в Ощадбанк, який був знятий ним 12 серпня 2007 р. Як заявив Александров, гроші він віддав дружині (120 000 грн.), проте Александрова цей факт заперечувала. При цьому вона повідомила суд, що про зняття грошей з рахунку дізналася тільки наприкінці 2007 р., коли між колишнім подружжям виникла суперечка про поділ спільного майна. У судовому засіданні Александрову не вдалося доказати факт витрачання грошей (120 000 грн.) на потреби сім'ї. Крім того, суд установив, що ювелірні вироби придбані Александровою до реєстрації шлюбу, а частину книг на суму 2 125 грн. вона одержала після смерті своїх батьків.

Вирішіть суперечку між колишнім подружжям про поділ майна.

Задача 7.

Конєв Д. подав позов своїй колишній дружині Сенчиній А. про поділ майна, спільно нажитого ними під час шлюбу. У позовній заяві він зажадав, щоб йому

присудили половину всього майна й одночасно залишили відкритий на його ім'я грошовий вклад у комерційному банку на суму 22 тис. грн., оскільки його колишня дружина за вісім років життя у шлюбі ніде не працювала, займалася домашнім господарством. дітей у них немає. У свою чергу, Сенчіна подала позов про визнання за нею права на пай у ЖБК, у квартирі якого вона проживала разом з Конєвим (пай був на його ім'я і три роки тому повністю сплачений), пославшись на те, що оплата цього паю здійснена за рахунок коштів, дарованих їй її батьками. Вона також зажадала виключити з опису майна, що підлягає поділу, її каракулеву шубу, шкіряну куртку, а також золоті прикраси, даровані їй колишнім чоловіком.

Розберіть доводи сторін.

Як слід вирішити суперечку між колишнім подружжям ?

Задача 8.

Подружжя Сидоренків проживало в будинку, що належав їм на праві спільної власності. Будинок був зареєстрований на ім'я Сидоренко. У вересні 2008 р. Сидоренко поїхала у гості до матері в інше місто, але до матері не прибула. Розшуки Сидоренко не дали ніяких результатів. У листопаді 2008 р. чоловік Сидоренко вирішив продати будинок, але нотаріус, вважаючи, що будинок належить подружжю на праві спільної власності, у посвідченні договору купівлі-продажу відмовив, посилаючись на непередставлення доказу згоди дружини Сидоренка на продаж будинку. Тоді Сидоренко звернувся до суду з позовом про визнання його власником будинку. Суд задовольнив цю вимогу.

Чи правомірне рішення суду ?

На підставі яких правових норм повинні бути вирішені питання, що виникають у цій справі?

Чи може Сидоренко реалізувати предмети домашньої обстановки, книги, носильні речі, що належали дружині?

Які правові наслідки з'явлення дружини Сидоренко?

Задача 9.

Борисова звернулася до суду з позовом до колишнього чоловіка, в якому просила визнати за нею право власності на автомобіль. При цьому вона вказала, що автомобіль був придбаний у період шлюбу з відповідачем, але не на спільні кошти. 55 800 грн. були надані її матір'ю Семеновою, а 25 000 грн. — одержані у борг у тітки відповідача. Цей борг сплачений особисто нею за рахунок її власних коштів, які вона одержала у спадок ще до укладання шлюбу з Борисоним.

Чи підлягає позов Борисової задоволенню?

Задача 10.

До суду звернулася з позовом до колишнього чоловіка Михайлова З. про поділ майна на суму 15 тис. 400 грн. Михайлова також просила збільшити її частку у спільному майні у зв'язку з тим, що з нею залишилися проживати двоє дітей (8 і 14 років). Крім того, позивач просила виділити їй зі спірного майна автомобіль і гараж, оскільки діти потребують літнього відпочинку і, маючи автомашину, вона змогла б вивозити їх за місто.

Михайлов Р. позов визнав частково і вказав, що зі спільно нажитого майна, що підлягає поділу, повинні бути виключені автомобіль і гараж (загальною вартістю 100 400 грн.), оскільки вони були придбані на одержані ним авторські винагороди за опубліковані наукові праці. Одночасно Михайлов просив суд включити в опис майна,

що підлягає поділу, жіночі ювелірні прикраси із золота і срібла, які залишилися у позивача.

Чи є автомобіль і гараж особистим майном Михайлова?

Чи підлягають поділу як спільне сумісне майно подружжя жіночі ювелірні прикраси Михайлової, придбані за рахунок спільних коштів подружжя під час шлюбу?

Чи підлягає задоволенню вимога позивача про збільшення її частки у спільному сумісному майні?

Задача 11.

Алієва і Карпов у 2000 р. зареєстрували шлюб. До цього часу вони проживали разом і вели спільне господарство. Алієва після реєстрації шлюбу не працювала, а займалася домашніми справами. Дітей у них не було. У період шлюбу подружжям було побудовано будинок і придбано різне майно. Карпов мав дочку від першого шлюбу — Леонтєву.

Після смерті Карпова у 2008 р. власником полонини будинку та іншого спільно нажитого подружжям майна стала Алієва. Вона також стала спадкоємицею 1/4 будинку і частини майна, що належали Карпову, а також полонини його особистого майна. Іншу частину спадщини одержала дочка Карпова — Леонтєва. У січні 2009 р. за позовом Леонтєвої шлюб між Карповим і Алієвою був визнаний судом недійсним на підставі того, що Карпов одружився з Алієвою, не розірвавши свого першого шлюбу. Суд також встановив, що Алієвій не була відома ця обставина, оскільки під час укладання шлюбу Карпов приховав від неї свій шлюб.

На підставі рішення суду про визнання шлюбу Алієвої із Карповим недійсним Леонтєва у 2009 р. подала позов про визнання недійсним свідоцтва про право власності на частину будинку і про право на спадщину.

Які правові наслідки визнання судом шлюбу Карпова з Алієвою недійсним?

Чи є майно, нажите Карповим і Алієвою, спільним сумісним майном подружжя?

Чи підлягає позов Леонтєвої задоволенню?

Задача 12.

При розгляді судом позову Бобкової Е. до колишнього чоловіка про поділ сумісного майна останній не погодився з вимогою дружини про поділ у рівних частках одержаної ним премії за наукове відкриття. На думку Бобкова А., ця премія є його особистим майном і не може підлягати поділу. Проте Бобкова в обґрунтування своєї вимоги заявила, що успіхи її чоловіка у науковій діяльності були нероздільно пов'язані з турботою та увагою, якими вона оточувала чоловіка у період шлюбу.

Яке рішення повинен ухвалити суд за позовом Бобкової ?

До якого майна подружжя (спільного або роздільного) належать нагороди, заохочення кожного з подружжя за успіхи в трудовій, науковій, суспільній та іншій діяльності ?

Задача 13.

При поділі спільного майна подружжя Волкових суд ухвалив рішення про виключення зі складу майна, що підлягає поділу, швейного устаткування (професійних швейної машини та оверлока фірми «Пафф») і передання його дружині, оскільки вона є швачкою за фахом. Одночасно чоловіку була присуджена відповідна компенсація згідно з його часткою в загальному майні подружжя.

Поясніть, чи правильне рішення ухвалив суд.

Задача 14.

Горюнов і Краснова працювали в одній установі, де познайомилися, полюбили один одного і вирішили одружитися. За порадою друзів вони ще до державно реєстрації шлюбу уклали шлюбний договір і завірили його підписом керівника установи за місцем роботи. У договорі вони передбачили взаємні майнові права й обов'язки тільки на перші два роки шлюбу.

Через рік після одруження Краснова з розмови зі знайомим юристом дізналася, що закон вимагає дотримання нотаріальної форми шлюбного договору. Одночасно їй стало відомо, що шлюбний договір може бути укладений без зазначення терміну його дії. Тоді вона запропонувала чоловіку розірвати колишній шлюбний договір та укласти новий (безстроковий) і засвідчити його в нотаріальній конторі. Чоловік не погодився з її пропозиціями, пояснивши, що, на його думку, посвідчення шлюбного договору за місцем роботи прирівнюється до нотаріального, а укладання шлюбного договору без зазначення терміну дії не допускається законом. У зв'язку з цим між подружжям виникла суперечка.

Чи допускається законом укладання шлюбного договору без зазначення терміну (безстрокового договору) або тільки на певний термін (строкового договору) ?

Який порядок розірвання шлюбного договору ?

Які наслідки не дотримання нотаріальної форми шлюбного договору ?

Задача 15.

Під час укладання шлюбного договору подружжя Гордієнків встановило режим роздільної власності тільки на автомобіль чоловіка і спортивний інвентар для занять тенісом і лижами дружини, а до решти речей вирішили настановувати режим сумісної власності. Спеціальних умов володіння, користування і розпорядження майном вони не передбачили.

Автомобіль та спортивний інвентар були придбані подружжям протягом перших трьох років шлюбу. Після того подружжя користувалося ним незалежно один від одного. Після спливу двох років через переїзд на постійне місце проживання в сільський будинок Гордієнко стала просити чоловіка відвозити її по певних днях у місто, що було для чоловіка незручно у зв'язку з графіком його роботи. Тому він ігнорував прохання дружини, посилаючись на умови шлюбного договору. Тоді Гордієнко заявила, що, на її думку, шлюбний договір є недійсними через зміну їх місця проживання, що істотно вплинуло на умови користування майном.

Що ви можете сказати з приводу суперечок між подружжям ?

Чи має право кожен із подружжя у разі встановлення шлюбним договором режиму роздільної власності на окремі види майна володіти, користуватися і розпоряджатися ним тільки на власний розсуд ?

Чи є в цьому випадку підстави для зміни шлюбного договору ?

Який порядок зміни шлюбного договору ?

Задача 16.

Подружжя Петрових під час укладання шлюбного договору вирішило відмовитися від обов'язку щодо взаємного утримання у разі розірвання шлюбу, встановивши, що аліментних зобов'язань один перед одним у них не буде, незалежно від підстав розлучення. Проте нотаріус відмовився засвідчити їх шлюбний договір, заявивши, що він не відповідає вимогам закону.

Дайте оцінку діям нотаріуса.

Чи має право подружжя під час укладання шлюбного договору передбачати відмову від взаємної матеріальної підтримки у разі розірвання шлюбу ?

Задача 17.

Поляков Р. неодноразово наполягав на здобутті дружиною вищої медичної освіти, обіцяючи їй за це купити діамантові сережки і шубу. Через деякий час Полякова Т. погодилася з цією пропозицією, але попросила укласти шлюбний договір, передбачивши в ньому купівлю їй чоловіком сережок у разі закінчення третього курсу медичного інституту, а шуби — після отримання диплома про вищу освіту.

Чи ґрунтується на законі вимога Полякової ?

Чи може шлюбний договір укладатися з умовою відкладання ?

Тема 7. ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ТА МАЙНОВІ ПРАВОВІДНОСИНИ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ

Завдання 1.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

Подружжя Матвієнків вирішило дати хлопчику, який народився у них, ім'я Марс на честь планети з однойменною назвою, маючи на увазі, що дитина матиме рішучий і відважний характер, а в майбутньому стане космонавтом. Вибране ім'я було знехтуване працівниками органу ДРАЦСу при реєстрації народження дитини. В обґрунтування рішення батькам було пояснено, що це ім'я не вказано в довіднику особистих імен, а в подальшому може викликати насмішки в однолітків дитини в дитячому садку і в школі. Батьки погодилися з цим і переписали заяву, вказавши в ньому інше ім'я – Василь.

Чи обґрунтовані були вимоги працівників органу ДРАЦСу?

Як слід було вчинити батькам у такій ситуації?

Задача 2.

Не перебуваючи в зареєстрованому шлюбі, Колесниченко і Муратов у спільній заяві до органу ДРАЦСу просили зареєструвати факт народження їх сина Віктора і записати Муратова його батьком. Завідувач органу ДРАЦСу опинився у скрутному становищі, тому що кожен з батьків просив дати дитині своє прізвище і спроби добитися вирішення спірного питання за їх взаємною згодою не мали успіху.

Яке прізвище у такій ситуації матиме син Колесниченко і Муратової ?

Який орган може вирішити суперечку між батьками дитини з цього питання ?

Задача 3.

Між подружжям Торопенків виникла суперечка з приводу навчання семирічної дочки Ольги. Батько наполягав на навчанні дочки в гімназії з викладанням низки предметів англійською мовою, а мати категорично заперечувала проти цього, вважаючи, що в Олі слабке здоров'я, а навчальне навантаження в гімназії велике. Бабуся і дідусь Олі, що проживали разом з Торопенками, підтримали в суперечці зятя.

Який вихід пропонує закон за відсутності згоди між батьками з питань виховання дітей?

Задача 4.

Під час реєстрації шлюбу Зернова В., що є громадянкою РФ, і Громадянин України Леоненко-Горський З. зберегли свої прізвища. Місцем проживання подружжя обрало м. Луцьк, де у них через рік народився син.

Після народження сина подружжя не досягло згоди про його прізвище і тому подало до органу ДРАЦСу за місцем проживання заяву про присвоєння дитині прізвища Леоненко-Горський-Зернов. Орган ДРАЦСу в задоволенні їх прохання відмовив. При цьому подружжю було рекомендовано надати сину або прізвище батька, або прізвище матері. Це рішення органу ДРАЦСу було оскаржено подружжям у суді за місцем проживання, який не прийняв заяви до розгляду, посилаючись на непідвідомчість цього спору суду, і порекомендував їм звернутися до органу опіки і піклування.

Чи обґрунтоване рішення органу ДРАЦСу і суду ?

Чи відповідає вимога подружжя Зернової та Леоненка-Горського законодавству України ?

Який орган вирішує розбіжності між батьками щодо прізвища дитини ?

Задача 5.

Після розірвання шлюбу між подружжям Борисенків їх син залишився проживати з матір'ю. Згоди про участь Борисенка у вихованні дитини батьки не дійшли, у зв'язку з чим Борисенко звернувся до суду із заявою, в якій просив суд встановити порядок здійснення своїх батьківських прав.

Суд відмовив у прийнятті заяви, вказавши, що питання стосовно вирішення порядку участі батьків у вихованні дитини належить до виняткової компетенції органів опіки і піклування.

Чи правильно вчинив суд ?

Задача 6.

Народивши від випадкового зв'язку дівчинку, Ільїна Н. віддала її в будинок дитини. Через три роки вона забрала дівчинку до себе, а ще через рік сусіди Ільїної звернулися в районну адміністрацію з вимогою позбавити її батьківських прав. У заяві вказувалося, що Ільїна веде аморальний спосіб життя (систематично пиячить, приводить додому різних чоловіків), за дочкою не стежить. Дівчинка завжди голодна, запущена, надана сама собі, одягу в неї майже немає. Коли у матері збирається чергова компанія друзів, їй доводиться спати в коридорі.

Чи є підстави для позбавлення Ільїної батьківських прав ?

Який орган розглядає справи про позбавлення батьківських прав ?

Хто має право вимагати позбавлення батьківських прав ?

Назвіть правові наслідки позбавлення батьківських прав.

Задача 7.

Після розірвання шлюбу між подружжям Степаненків їх семирічний син був за рішенням суду залишений з матір'ю. Батьки домовилися, що батько зустрічатиметься з хлопчиком двічі на місяць. Через рік Степаненко вийшла заміж і з метою зміцнення стосунків між її новим чоловіком і хлопчиком стала всіляко перешкоджати спілкуванню батька із сином. Вона не дозволяла хлопчикові гуляти на вулиці, де його міг побачити батько, а потім відвезла до своєї матері в село. Дізнавшись, де перебуває син, батько приїхав у село і всупереч запереченням бабусі відвіз його до себе додому. Мати подала до суду позов про відбирання дитини. Степаненко подав зустрічний позов про визначення місця проживання сина.

Дайте правову оцінку діям Степаненко.

Яке рішення винесе суд за згаданими вище позовами?

Задача 8.

Після тривалої важкої хвороби Корольов Ю., що має повнолітнього сина, вирішив переїхати разом з ним з обласного центру в районний. Він обміняв приватизовану двокімнатну квартиру, в якій проживав разом із сином, на однокімнатну в районному центрі. Перед переїздом велику частину речей продав сусідам за півціни, а телевізор, радіолу і килим подарував приятелям. Дізнавшись про дії Корольова, його сестра Весніна І. подала до суду позов про повернення меблів та іншого майна і визнання обміну квартир недійсним, оскільки Корольов після хвороби недієздатний, про що свідчать його дивні вчинки. На думку Весніної, в результаті його дій істотно ущемляються права її племінника.

Чи прийме до розгляду суд позов Весніної?

Чи можна вважати дії Корольова такими, що суперечать інтересам дитини?

Чи має дитина право власності на майно батьків?

Задача 9.

У зв'язку з хворобою та інвалідністю сина подружжя Вікторових вирішило організувати його навчання вдома шляхом запрошення педагогів на договірній основі. Під час узгодження цього питання у відділі освіти їм було запропоновано влаштувати сина до інтернату спеціального типу. З цього приводу між Вікторовими і посадовцями відділу виникла суперечка.

Чи мають право батьки організувати навчання дитини-інваліда вдома?

Якщо так, то чи повинні в таких випадках органи управління освітою компенсувати батькам витрати на самостійне навчання дітей-інвалідів?

Задача 10.

У червні 2003 р. у зв'язку із систематичним пияцтвом і аморальною поведінкою подружжя Дятлів за рішенням суду було позбавлене батьківських прав стосовно їх сина Бориса, 1998 року народження. Після цього хлопчик був переданий під опіку свого далекого родича Никонова С. і проживав більше року в його сім'ї. Протягом 2004 р. Дятли пройшли курс лікування від алкоголізму і працевлаштувалися. У березні 2005 р. Дятли звернулися до суду з позовною заявою про відновлення їх у батьківських правах і повернення сина. У судовому засіданні представник органу опіки піклування представив висновок про можливість відновлення Дятлів у батьківських правах з урахуванням зміни в кращий бік їх способу життя і поведінки. Проте опитаний судом Борис заявив про свою категоричну незгоду повертатися до батьків, обґрунтувавши це тим, що не може забути минулу поведінку батьків та їх погане ставлення до нього.

Яке рішення повинен ухвалити суд за позовною заявою Дятлів?

Чи обов'язково враховувати думку дитини під час розгляду судом справи про відновлення батьків у батьківських правах?

ТЕМА 8: ФОРМИ ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ЯКІ ПОЗБАВЛЕНІ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Завдання 1.

У письмовій формі з посиланням на чинне законодавство та судову практику вирішити зазначені задачі та зробити по них обґрунтовані висновки.

Задача 1.

Після розірвання шлюбу батьків п'ятирічний Сашко Протасов залишився проживати з матір'ю в м. Луцьку. Його батько влаштувався на військову службу за контрактом і виїхав за кордон, звідки перераховував аліменти на сина. Через рік мати Сашка важко захворіла і померла. Після цього хлопчик тимчасово проживав у далеких родичів, які не мали наміру взяти його на виховання у свою сім'ю, вважаючи, що виховувати Сашка повинен його батько. На запит органу опіки і піклування командир військової частини повідомив, що батько Сашка виїхав для подальшого проходження служби в район збройного конфлікту. Подальші запити про його місцезнаходження результату не дали.

Через місяць після направлення останнього запиту орган опіки і піклування вжив необхідні заходи, щоб Сашка взяли на облік дітей, які залишилися без піклування батьків, а ще через три місяці Сашко був усиновлений у судовому порядку подружжям Сидорченків, які проживали в одному з міст тієї самої області.

Через шість місяців після усиновлення до м. Луцька прибув батько Сашка, який пояснив, що потрапив у полон і протягом тривалого часу утримувався незаконним збройним формуванням. Вважаючи дії органу опіки і піклування незаконними, він зажадав отримати відомості про сина і звернувся до суду з вимогою про скасування усиновлення своєї дитини, заявивши, що він має переважне право на виховання

Чи обґрунтовано діяв орган опіки та піклування, коли Сашка Протасова взяли на облік дітей, що залишилися без піклування батьків?

Поясніть підстави визнання дітей такими, що залишилися без піклування батьків.

Яке рішення, на Вашу думку, повинен ухвалити суд за заявою рідного батька Сашка Протасова?

Задача 2.

Восьмирічний Борис Кравдов, що залишився без піклування батьків, був тимчасово влаштований органом опіки та піклування до виховного закладу для дітей, що залиглися без піклування батьків. Заходи стосовно його влаштування в сім'ю (на усиновлення) на території області за місцезнаходженням виховної установи протягом чотирьох місяців результату не дали. Після цього керівник виховного закладу Марков на прохання іноземної посередницької фірми самостійно організував знайомство із Борисом подружжя Томсон — громадянами США, а потім за погодженням з ними дав висновок про можливість усиновлення Бориса. Цей висновок був представлений у суд для вирішення питання про усиновлення Бориса Кравцова подружжям Томсон.

Дізнавшись про це, орган опіки та піклування відкликав із суду висновок Маркова і поставив питання про залучення його до адміністративної відповідальності. Однак Марков не погодився з тим, що скоїв правопорушення, пояснивши, що вжив усі можливі заходи з влаштування дитини в сім'ю і діяв у її інтересах.

Чи є підстави для залучення Маркова до адміністративної відповідальності?

Як повинні діяти керівник виховного закладу та орган опіки й піклування в такій ситуації?

Задача 3.

Після смерті батьків неповнолітнього Олега Дубовикова його родичі

обговорювали питання про подальше виховання хлопчика. При цьому більшість родичів висловили думку, що розумним буде усиновлення його дядьком Волчковим Я. (рідним братом матері хлопчика) як найближчим родичем. Але останній пояснив родичам, що не може усиновити дитину, оскільки проти цього заперечує його дружина. Тоді бабуся хлопчика Дубовикова Н. (мати батька), вважаючи доводи Волчкова непереконалим, сама подала до суду заяву про встановлення усиновлення Олега Дубовикова Волчковим.

Чи правомірно вчинила Дубовикова?

Чи прийме суд заяву до розгляду?

Які умови усиновлення дитини?

Задача 4.

Громадянин Петренко подав до суду заяву про встановлення усиновлення семирічного сироти Дмитра Симоненка, що тимчасово перебував після смерті батьків у дитячому будинку. У зв'язку з цим суддя під час підготовки справи до судового розгляду витребував з органу опіки та піклування висновок про обґрунтованість і відповідність усиновлення інтересам дитини.

Через місяць до суду надійшов такий висновок, до якого були докладені й інші документи: згода органу опіки та піклування на усиновлення; свідоцтво про народження Дмитра Симоненка; медичний висновок про стан здоров'я, фізичний і розумовий розвиток хлопчика; згода директора дитячого будинку на усиновлення Дмитра Симоненка. Проте суддя зажадав від органу опіки і піклування додатково подати також акт обстеження умов життя Петренка та дані про наявність і розмір його грошового внеску. Своє рішення суддя пояснив необхідністю ретельного з'ясування матеріального стану Петренка з метою визначення його можливостей гідно виховувати дитину.

Чи обґрунтовані, на Вашу думку, вимоги судді?

Які документи повинні бути додані усиновлювачем до заяви в суд про встановлення усиновлення дитини і до висновку, що надав орган опіки і піклування?

Задача 5.

Під час розгляду судом справи про встановлення усиновлення з'ясувалася неявка до суду з поважних причин працівників прокуратури. Це було пов'язано з тим, що прокурор перебував у відпустці, його заступник виїхав на нараду в обласну прокуратуру, а помічник прокурора перебував на огляді місця події. У зв'язку з цим представник органу опіки та піклування заявив клопотання запросити до участі в справі слідчого прокуратури, що перебуває на робочому місці, який з цього приводу не висловив заперечень.

Яке рішення повинен ухвалити суддя за клопотанням представника органу опіки та піклування?

Задача 6.

Бездітна громадянка Корнієнко Ю. вирішила усиновити дитину і з цією метою прийшла на консультацію в міський відділ освіти. При уточненні відомостей про особу Корнієнко було встановлено, що внаслідок захворювання вона є інвалідом III групи, проте займається надомною працею і має достатній заробіток. У зв'язку з цим інспектор відділу освіти висловив сумнів у можливості Корнієнко виховувати дитину. Корнієнко звернулася в юридичну консультацію з проханням надати їй відповідну консультацію з цього приводу.

Яке роз'яснення повинні дати Корнієнко в юридичній консультації?

Задача 7.

Через три роки після смерті дружини громадянин Калінін, що має дитину віці 13 років, одружився на 25-річній громадянці Марченко, яка під час укладання шлюбу взяла прізвище чоловіка. Між мачухою і пасинком склалися хороші стосунки, було досягнуто повне порозуміння. У зв'язку з цим через рік після державної реєстрації шлюбу Калініна вирішила усиновити дитину свого чоловіка. Проте інспектор відділу освіти, куди Калініна звернулися за порадою, заявила, що усиновлення неможливе, оскільки законом забороняється усиновлення, якщо різниця у віці між усиновлювачем і усиновленим менше 15 років.

Що Ви можете пояснити з приводу цього роз'яснення ?

Задача 8.

Подружжя Демченків подали до суду заяву про встановлення усиновлення 10-річної дитини-сироти Миколи Дорошенка. Спочатку вони не мали наміру змінювати прізвище хлопчика, вважаючи це необов'язковим, тому у своїй заяві до суду про встановлення усиновлення Миколи Дорошенка прохання про зміну прізвища дитини не вказували. Потім за порадою друзів з метою забезпечення таємниці усиновлення вирішили надати дитині своє прізвище, про що заявили в судовому засіданні.

Суд ухвалив рішення про встановлення усиновлення Миколи Дорошенка подружжям Семченків, однак разом з тим відмовив їм у проханні надати дитині їх прізвище. В обґрунтування цього суд пояснив, що прохання усиновлювачів про зміну прізвища усиновлюваної дитини повинне заздалегідь вказуватися в заяві усиновлювачів. Крім того, питання про зміну прізвища при усиновленні виявилось несподіванкою для хлопчика.

Чи правомірні дії суду в такій ситуації ?

Задача 9.

Подружжям Терникових у встановленому законом порядку була усиновлена дитина, якій було присвоєне їх прізвище. Через деякий час Терникові переїхали на нове місце проживання і з метою забезпечення таємниці усиновлення подали до органу ДРАЦСу заяву про видачу їм нового свідоцтва про народження усиновленої дитини із зазначенням її нового прізвища. В обґрунтування своєї вимоги Терникові пред'явили необхідні документи про усиновлення дитини. Проте їм було запропоновано направити цю заяву до органу ДРАЦСу за місцем народження дитини або за місцем державної реєстрації усиновлення. Всі прохання Терникових позитивно вирішити це питання були залишені без уваги у зв'язку з відсутністю оригіналу записів про народження дитини і про її усиновлення.

Чи правомірні дії органу ДРАЦСу ?

Задача 10.

Аню Макаренко, яка народилася в незареєстрованому шлюбі, матір передала в дитячий будинок, коли дівчинці було вісім місяців. Мати залишила письмову згоду на можливість у подальшому удочеріння Ані, а сама виїхала з міста. Через два роки дівчинку у встановленому законом порядку удочерило подружжя Нечипоренків. Через рік після цього від матері Ані в дитячий будинок поштою надійшла заява про те, що вона відмовляється від згоди на удочеріння. А ще через рік Макаренко повернулася в місто і подала позов до суду про скасування удочеріння, вказавши, що сама бажає виховувати дочку.

В якій формі дається згода батьків на усиновлення дитини, і чи може вона бути відкликана ?

Чи є підстави для задоволення вимоги Макаренко ?

Який порядок усиновлення (удочеріння) дітей, що залишилися без піклування батьків і перебувають у виховних закладах ?

Задача 11.

Громадянка Куликова, яка не перебувала у шлюбі, вирішила усиновити свого дворічного племінника Олексія Макарова (сина її сестри), батьки якого загинули в авіаційній катастрофі. За її заявою суд постановив рішення про встановлення усиновлення дитини. клопотання про зміну при усиновленні прізвища дитини Куликова не подавала. Після цього Куликова пред'явила рішення суду за місцем роботи, попросивши на цій підставі надати їй відпустку з догляду за малолітньою дитиною до досягнення нею трирічного віку, а також призначити щомісячну допомогу на дитину. Керівник підприємства відмовив у задоволенні її заяви, вимагаючи надати інші документи: свідоцтво про усиновлення дитини і свідоцтво про зміну прізвища дитини.

Чи має право Куликова на відпустку з догляду за усиновленою дитиною до досягнення нею трьох років, а також на щомісячну допомогу на усиновлену дитину ?

Куди подається заява про призначення щомісячної допомоги на дитину ?

Чи правомірні вимоги керівника підприємства ?

Задача 12.

Матвієнко на прохання своєї дружини Томащук усиновив її п'ятирічного сина, народженого від першого шлюбу з Васильєвим. Надалі стосунки між Матвієнком і Томащук зіпсувалися. Вона разом з сином Юрієм пішла до Васильєва і відновила з ним сімейне життя. Незабаром Томащук подала позов до Матвієнка про стягнення аліментів на утримання сина Юрія. Суд, з огляду на те, що Матвієнко є усиновлювачем дитини, стягнув з нього аліменти, проте Матвієнко подав позов про скасування усиновлення, оскільки він фактично позбавлений можливості брати участь у вихованні дитини.

Чи підлягає задоволенню позов Матвієнка про скасування усиновлення дитини ?

Задача 13.

У 2003 р. після смерті матері дворічний Сашко Новосельцев переданий під опіку дідові по лінії матері, оскільки батько жив в іншому місті, одразу після смерті дружини повторно одружився й узяти дитину в нову сім'ю не бажав. Повернувшись через три роки в місто, де проживав Сашко з дідом-опікуном, батько подав до суду позов про покарання йому сина. Він стверджував, що любить його, а відмовився узяти Сашка в нову сім'ю за вимогою другої дружини, і згоди на призначення сину опікуна не давав, а крім того, він краще буде виховувати дитину, ніж дід, що не має вищої освіти. Опікун свою відмову повернути дитину батькові мотивував тим, що ним створені всі умови для правильного виховання Сашка, який дуже прив'язаний до нього і зовсім не знає батька, що не виявляв цікавості до долі дитини і навіть не надавав їй матеріальної допомоги з часу створення нової сім'ї.

Над якими дітьми, з якою метою і ким встановлюється опіка ?

Чи підлягає задоволенню позов батька Сашка Новосельцева ?

З урахуванням яких обставин суд вирішуватиме суперечку між опікуном і батьком дитини ?

Задача 14.

Після смерті батьків над 16-річним Миколою Нестеровим було встановлено піклування. Для покриття витрат на утримання Миколи потрібно було реалізувати спадкове майно. Але з цього приводу одразу виникли розбіжності між опікуном і підлітком. Микола вважав, що насамперед потрібно продати два килими і столові сервізи, і що він уже достатньо самостійний, аби розпоряджатися майном на свій розсуд. Опікун стверджував, що слід продати садовий будиночок із земельною ділянкою, щоб на тривалий час забезпечити Миколу матеріально. Вони звернулися за порадою до органу опіки та піклування.

Які роз'яснення слід дати органу опіки та піклування з приводу розбіжностей, що виникли між опікуном і підопічним ?

Чи має право Микола Нестеров самостійно розпоряджатися майном, що належить йому ?

2.2. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

2.2.1. Перелік завдань для виконання контрольної роботи для студентів 2 курсу

Примітка: Студенти, прізвища яких розташовані за порядковим номером у журналі групи виконують свій варіант:

1-3 варіант №1

4-6 варіант №2

7-9 варіант №3

10-12 варіант №4

13-15 варіант №5

16-18 варіант №6

19-21 варіант №7

22-24 варіант №8

25-27 варіант №9

28-30 ...варіант №10

Контрольні роботи виконуються в письмовій формі у міжсесійний період
Варіант №1.

Розкрити зміст поняття:

Конституція України як джерело сімейного права України.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

Громадянка Жукова зареєструвала шлюб з громадянином Івановим у червні 2007 р. У квітні 2008 р. до суду був направлений позов прокурора про визнання шлюбу між Жуковою та Івановим недійсним. Свої вимоги прокурор мотивував тим, що у 2007 р. Іванов зареєстрував шлюб з громадянкою Вакуленко, який до цього часу не припинений. При реєстрації шлюбу з Жуковою Іванов приховав від неї цю обставину. Відмітки в паспорті громадянина Іванова про перший шлюб не було. Паспорт Іванов отримав у 2007 р. у зв'язку з втратою колишнього і під час його видачі в ньому не була зроблена відмітка про шлюб.

Який принцип сімейного права був порушений громадянином Івановим при укладанні шлюбу з громадянкою Жуковою ?

Норми якого закону підлягають застосуванню в цьому випадку ?

Чи має право прокурор вимагати визнання шлюбу недійсним у цій ситуації ?

Варіант №2.

Розкрити зміст поняття:

Місце сімейного права в системі права України.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

У лютому 2009 р. в юридичну консультацію звернулася громадянка Лещенко. Вона розповіла, що одружилася з Ніколенком у січні 1998 р. На початку сумісного життя чоловік був уважний до неї, дарував квіти, вони часто відвідували театр, музеї, ходили в гості. Але потім чоловік, на думку Лещенко, став приділяти їй менше уваги, вважаючи за краще проводити вільний час зі своїми друзями, без неї.

Лещенко просила пояснити їй, чи може вона правовими засобами примусити чоловіка ставитися до неї так як і раніше, в перший рік шлюбу. Стосовно іншого до чоловіка претензій немає: зарплату віддає, алкоголем не зловживає, скандалів у сім'ї немає. Розривати шлюб Лещенко не бажає.

Яку відповідь у такій ситуації можна було б дати Лещенко ?

Які відносини регулюються сімейним законодавством ?

Варіант №3.

Розкрити зміст поняття:

Конституційні обов'язки дітей.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

Після подання до органу ДРАЦСу заяви про укладання шлюбу Петров і Карпенко звернулися в місцеву поліклініку з проханням провести медичне обстеження і дати висновок з приводу можливої статі їх майбутньої дитини. Головний лікар поліклініки відмовив у цьому проханні, пославшись на те, що поліклініка не проводить обстеження і не дає консультації з таких питань.

Дайте оцінку рішення головного лікаря.

У яких випадках закон передбачає можливість медичного обстеження осіб, які одружуються ?

Якими нормами СК регламентуються ці питання ?

Варіант №4.

Розкрити зміст поняття:

Моральні засади Сімейного кодексу України.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

До органу ДРАЦС звернулася громадянка Мельниченко із заявою про реєстрацію шлюбу з громадянином Шевцовим, який проживає в м. Луцьку. У зв'язку з тим, що Шевцов не має змоги виїхати до м. Києва для подання заяви, Мельниченко подала до органу ДРАЦСу складену ним заяву, яка була завірена керівником підприємства, де працює Шевцов. Завідувач органу ДРАЦСу відмовив Мельниченко у прийнятті цієї заяви.

Чи необхідна присутність осіб, які укладають шлюб, при поданні заяви про реєстрацію шлюбу до органу ДРАЦСу ?

У яких випадках заява про реєстрацію шлюбу може бути подана однією з осіб,

які бажують укласти шлюб ?

Які роз'яснення слід дати Мельниченко ?

Варіант №5.

Розкрити зміст поняття:

Соціальні регулятори сімейних відносин.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

Краско, який перебував у другому шлюбі з Шатровою, розірвав і цей шлюб. Після цього Шатрова дізналася, що Краско до одруження з нею перебував у зареєстрованому шлюбі з Федоровою і не розривав його. Шатрова звернулася в юридичну консультацію з проханням роз'яснити їй, що може змінитися в результаті встановлення цього факту.

Яку відповідь ви можете дати Шатровій ?

Варіант №6.

Розкрити зміст поняття:

Роль судової практики у регулювання сімейних правовідносин.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

Громадяни Тимофєєва і Демидов проживали разом і вели спільне господарство без реєстрації шлюбу декілька років. Потім між ними виник конфлікт, стосунки погіршилися і вони стали проживати роздільно. Через деякий час Тимофєєва звернулася до суду з позовом про поділ спільно нажитого майна (земельна ділянка, телевізор, холодильник, меблі, відеомагнітофон).

Норми якої галузі права можуть бути застосовані судом при вирішенні цієї суперечки ?

Варіант №7.

Розкрити зміст поняття:

Принципи державної сімейної політики: поняття та види.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

До органу ДРАЦСу звернулися громадянин Степаненко і громадянка Бурченко із заявою про укладання шлюбу. Вони просили зареєструвати шлюб наступного дня після подання заяви, оскільки Степаненко є курсантом випускного курсу військового училища і незабаром буде направлений до віддаленого місця своєї служби. Туди разом з ним збирається і його майбутня дружина. Вказана обставина була підтверджена відповідною довідкою.

Якими правовими нормами слід при цьому керуватися ?

Які причини можуть бути визнані поважними для скорочення або збільшення строку реєстрації шлюбу ?

Варіант №8.

Розкрити зміст поняття:

Сімейна правоздатність та дієздатність: поняття, зміст та особливості.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

Громадянин Коренев подав до суду заяву про розірвання шлюбу з громадянкою Іпатовою, вказавши, що через місяць після реєстрації шлюбу їх подружні стосунки

фактично припинилися. Іпатова народила сина, який помер, не проживши і трьох місяців.

Суддя, з'ясувавши, що Іпатова на розірвання шлюбу згоди не дає, відмовив Кореневу в прийнятті позовної заяви і запропонував знову звернутися до суду через 10 місяців.

Чи правильно вчинив суддя ?

Варіант №9.

Розкрити зміст поняття:

Функції сімейного права України.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

Голова адміністрації однієї з областей своїм розпорядженням зменшив до 16 років вік осіб, котрі укладають шлюб, а також затвердив Положення про усиновлення дітей, що залишилися без піклування батьків, яке передбачає спрощений порядок усиновлення дітей на території області. Прокурор області вніс протест на це рішення, посилаючись на те, що воно суперечить чинному законодавству.

Чи обгрунтований протест прокурора ?

Чи мають право органи виконавчої влади суб'єктів України приймати нормативно-правові акти, що суперечать нормам сімейного законодавства ?

Варіант №10.

Розкрити зміст поняття:

Співвідношення особистих немайнових та майнових відносин у предметі правового регулювання сімейного права України.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

У квітні 2008 р. громадяни Плющенко і Михайлова вирішили одружитися. За порадою батьків вони через місяць вінчалися в церкві. Порадившись із друзями, молоді вирішили, що в сучасних умовах їх шлюб є дійсним за наслідками церковного обряду і державної реєстрації в органах ДРАЦСу не потребує. Через рік унаслідок сварок з чоловіком Михайлова вирішила розірвати шлюб. Проте подану нею заяву про розірвання шлюбу в органі ДРАЦСу не прийняли, зажадавши представити свідоцтво про укладання шлюбу.

Дайте оцінку діям працівників органу ДРАЦСу.

Чи відповідають дії Плющенко і Михайлової при реєстрації шлюбу вимогам сімейного законодавства?

Список рекомендованих джерел:

I. Нормативно-правові акти:

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відом. Верх. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини. – К.: Укр. прав. фундація. Право, 1995.
3. Конвенція про права дитини. – К.: Укр. прав. фундація. Право, 1995.
4. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації. – К.: Укр. прав. фундація. Право, 1995.
5. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. – К.: Укр. прав. фундація. Право, 1995.

6. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Оф. вісн. України. – 2003. – № 11. – Ст. 16.
8. Декларація про загальні засади державної політики стосовно сім'ї та жінок: Затв. Постановою ВРУ від 5 березня 2003 р. № 475-XI5.
9. Концепція державної сімейної політики: затв. Постановою ВРУ від 17 вересня 1999 р. № 1063-XI5.
10. Порядок здійснення добровільного медичного обстеження наречених: затв. Постановою КМУ від 16 листопада 2002 р. № 174.

II. Акти органів судової влади:

11. Рішення Конституційного Суду України від 3 червня 1999 р. № 5-рп/99 (справа про офіційне тлумачення терміна “член сім'ї”).
12. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 р. № 11

III. Навчальна та наукова література:

13. Баєва Г. Доктринальне тлумачення понять «сім'я» та «член сім'ї» у контексті відшкодування шкоди як соціальної виплати / Г. Баєва, С. Сиротенко // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 2 (41). – С. 130–136.
14. Дякович М. М. Сімейне право України: навч. посіб. / М. М. Дякович. – К.: Правова єдність, 2009. – 512 с.
15. Жилінкова І. В. Поняття сім'ї в праві / І. В. Жилінкова // Вісник університету внутрішніх справ. – 2000. – № 10.
16. Костицький В. Соціально-економічна визначеність правового статусу жінки (рівність чи рівноправність?) / В. Костицький // Право України. – 1996. – № 1.
17. Лозова Г. О. Поняття сім'ї та шлюбу в новому Сімейному кодексі України / Г. О. Лозова // Зб. тез міжнар. наук.–практ. конф. «Четверті осінні юридичні читання». – Хм. – 2005.
18. Миронова Г. Моральні засади Сімейного кодексу України / Г. Миронова // Право України. – 2004. – № 4.
19. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За ред. Ю. С. Червоного. – К., 2003.
20. Нечаєва А. М. Семейное право: проблемы и перспективы развития / А. М. Нечаева // Государство и право. – 1999. – № 3.
21. Павловська Н. Відшкодування моральної шкоди при посяганні на недоторканість особистого життя / Н. Павловська // Право України. – 2001. – № 3.
22. Полешко А. Рівність прав і можливостей жінки та чоловіка в суспільстві / А. Полешко // Право України. – 2000. – № 4. – С. 20.
23. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / З. В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
24. Ромовська З. В. Сімейне право – перспективи розвитку / З. В. Ромовська // Основні напрями реформи цивільного права України: Зб. ст. та матеріалів. – К., 1997. – С. 121.

- 25.Сімейне право України: підруч. / за ред. О.В. Дзери. – К.: Вентурі, 1997.
- 26.Сімейне право України: підруч. / за ред. В.С. Гопанчука. – К.: Істина, 2002.
- 27.Сімейне право. Нотаріат. Адвокатура.Суд.: наук. прак. посіб. – У 2 кн. / за ред. Л. Ю. Драгневич, Є. У. Фурса. – К.: Видавець Фурса, 2005. – 894 с.
- 28.Сімейне право України: підруч. / за ред. В. І. Борисової, І. В. Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 288 с.
- 29.Сімейне право України: навч. посіб. / за ред. Є. О. Харитоновна. – К.: Істина, 2008. – 200 с.
- 30.Сергеєва С. М. Розлучення як форма припинення шлюбу (історичний аспект) / С. М. Сергеєва, Я. О. Сидоров // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2007. – № 4 (66).
- 31.Чубар Л. Права жінок в Україні як об'єкт правового захисту / Л. Чубар // Право України. – 2000. – № 5. – С. 12.
- 32.Чижмар К. Принцип рівності прав жінок і чоловіків у міжнародному праві / К. Чижмар // Право України. – 2001. – № 3. – С. 3.
- 33.Фурса С. Поняття сім'ї, родини і фактичних шлюбних відносин / С. Фурса, Л. Драгневич // Юридична Україна. – 2003. – № 1.

2.2.2. Перелік завдань для виконання контрольної роботи для студентів 3 курсу (V семестр)

Примітка: Студенти, прізвища яких розташовані за порядковим номером у журналі групи виконують свій варіант:

- 1-3 варіант №1**
- 4-6 варіант №2**
- 7-9 варіант №3**
- 10-12 варіант №4**
- 13-15 варіант №5**
- 16-18 варіант №6**
- 19-21 варіант №7**
- 22-24 варіант №8**
- 25-27 варіант №9**
- 28-30 ...варіант №10**

**Контрольні роботи виконуються в письмовій формі у міжсесійний період
Варіант №1.**

Розкрити зміст поняття:

Переваги та недоліки договірної регулювання майнових відносин за Сімейним кодексом України.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

За порадою подруги Терещенко О., яка працює на хлібокомбінаті, вирішила стати перукарем. Її вибір професії не був схвалений чоловіком, у зв'язку з чим подружжя посварилося. Через тиждень Терещенко І. довідався, що, незважаючи на його думку, дружина все-таки звернулася в перукарню з приводу працевлаштування. Тоді він пред'явив дружині вимогу відмовитися від свого наміру, інакше він з нею розлучиться. В обґрунтування своєї позиції він заявив, що має право як чоловік

давати дружині поради будь-якого характеру. У результаті доводи чоловіка здалися Терещенко О. обґрунтованими, і з метою збереження сім'ї вона відмовилася від реалізації свого наміру змінити місце роботи.

Розкрийте право подружжя на свободу вибору професії.

Варіант №2.

Розкрити зміст поняття:

Сімейно-правові санкції: їх види та особливості.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

До державної реєстрації шлюбу подружжя Короленків не уклало шлюбного договору. Проте після реєстрації шлюбу на вимогу чоловіка Короленко підписала зобов'язання ніколи не працювати лікарем відповідно до освіти, яку здобула, а займатися веденням домашнього господарства і вихованням дітей. Через декілька років Короленко порушила це зобов'язання і влаштувалася на роботу в поліклініку за фахом. Чоловік Короленко звернувся в юридичну консультацію з проханням роз'яснити, які правові заходи можуть бути вжиті стосовно його дружини, яка порушила дану нею обіцянку.

Яку відповідь слід дати Короленку ?

Варіант №3.

Розкрити зміст поняття:

Захист інтересів дітей у разі розірвання батьками шлюбу.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

Фролова Е., незважаючи на поради рідних і близьких взяти при укладанні шлюбу прізвище чоловіка, все ж вирішила залишити своє дошлюбне прізвище. Через декілька тижнів після реєстрації шлюбу, відчувши недобррозичливе ставлення до себе з боку родичів чоловіка, зрозуміла, що зробила необачно, а тому звернулася до органу ДРАЦСу з проханням змінити дівоче прізвище на прізвище чоловіка. В органі ДРАЦСу їй повідомили, що своє право на вибір прізвища вона вже реалізувала, і відмовили в проханні.

Чи правильно вчинив орган ДРАЦСу ?

Яким чином Фролова може змінити своє прізвище на прізвище чоловіка ?

Варіант №4.

Розкрити зміст поняття:

Значення опіки та піклування у сімейному праві.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

Борисова звернулася до суду з позовом до колишнього чоловіка, в якому просила визнати за нею право власності на автомобіль. При цьому вона вказала, що автомобіль був придбаний у період шлюбу з відповідачем, але не на спільні кошти. 55 800 грн. були надані їй матір'ю Семеновою, а 25 000 грн. — одержані у борг у тітки відповідача. Цей борг сплачений особисто нею за рахунок її власних коштів, які вона одержала у спадок ще до укладання шлюбу з Борисоним.

Чи підлягає позов Борисової задоволенню ?

Варіант №5.

Розкрити зміст поняття:

Здійснення неповнолітніми своїх майнових прав та обов'язків.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

При розгляді судом позову Бобкової Е. до колишнього чоловіка про поділ сумісного майна останній не погодився з вимогою дружини про поділ у рівних частках одержаної ним премії за наукове відкриття. На думку Бобкова А., ця премія є його особистим майном і не може підлягати поділу. Проте Бобкова в обґрунтування своєї вимоги заявила, що успіхи її чоловіка у науковій діяльності були нероздільно пов'язані з турботою та увагою, якими вона оточувала чоловіка у період шлюбу.

Яке рішення повинен ухвалити суд за позовом Бобкової ?

До якого майна подружжя (спільного або роздільного) належать нагороди, заохочення кожного з подружжя за успіхи в трудовій, науковій, суспільній та іншій діяльності ?

Варіант №6.

Розкрити зміст поняття:

Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

Народивши від випадкового зв'язку дівчинку, Ільїна Н. віддала її в будинок дитини. Через три роки вона забрала дівчинку до себе, а ще через рік сусіди Ільїної звернулися в районну адміністрацію з вимогою позбавити її батьківських прав. У заяві вказувалося, що Ільїна веде аморальний спосіб життя (систематично пиячить, приводить додому різних чоловіків), за дочкою не стежить. Дівчинка завжди голодна, запущена, надана сама собі, одягу в неї майже немає. Коли у матері збирається чергова компанія друзів, їй доводиться спати в коридорі.

Чи є підстави для позбавлення Ільїної батьківських прав ?

Який орган розглядає справи про позбавлення батьківських прав ?

Хто має право вимагати позбавлення батьківських прав ?

Назвіть правові наслідки позбавлення батьківських прав.

Варіант №7.

Розкрити зміст поняття:

Права і обов'язки батьків по вихованню дітей.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

Між подружжям Торопенків виникла суперечка з приводу навчання семирічної дочки Ольги. Батько наполягав на навчанні дочки в гімназії з викладанням низки предметів англійською мовою, а мати категорично заперечувала проти цього, вважаючи, що в Олі слабке здоров'я, а навчальне навантаження в гімназії велике. Бабуся і дідусь Олі, що проживали разом з Торопенками, підтримали в суперечці зятя.

Який вихід пропонує закон за відсутності згоди між батьками з питань виховання дітей ?

Варіант №8.

Розкрити зміст поняття:

Принципи побудови особистих немайнових правовідносин подружжя.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики,

даючи відповіді на поставлені запитання:

Громадянка Тиха звернулася за допомогою в юридичну консультацію. На прийомі вона розповіла таке. Її чоловік, з яким вона прожила 10 років, помер. Шлюб в органі ДРАЦСу вони не реєстрували, оскільки вважали це формальністю, але жили дружно, вели спільне господарство. Обидва добре заробляли і за час сумісного життя придбали багато цінних речей, зокрема двокімнатну квартиру, цінні папери (акції, облігації). На ім'я чоловіка в банк було внесено вклад, який поповнювався за рахунок їх спільних коштів. Тиха була упевнена, що після смерті чоловіка вона залишається його єдиною спадкоємицею. Проте, як з'ясувалося, заповіту чоловік не залишив. Вона знала, що померлий був колись одружений на громадянці Ломакіній, шлюб із нею не розривав, але вже багато років не жив з дружиною, а тепер Ломакіна претендує на отримання спадщини.

З посиланнями на нормативно-правові акти проаналізуйте викладені вище обставини.

Яку відповідь ви дали б громадянці Тихій ?

Варіант №9.**Розкрити зміст поняття:**

Функції органів опіки та піклування за новим Сімейним кодексом України.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

Поляков Р. неодноразово наполягав на здобутті дружиною вищої медичної освіти, обіцяючи їй за це купити діамантові сережки і шубу. Через деякий час Полякова Т. погодилася з цією пропозицією, але попросила укласти шлюбний договір, передбачивши в ньому купівлю їй чоловіком сережок у разі закінчення третього курсу медичного інституту, а шуби — після отримання диплома про вищу освіту.

Чи ґрунтується на законі вимога Полякової ?

Чи може шлюбний договір укладатися з умовою відкладання ?

Варіант №10.**Розкрити зміст поняття:**

Обов'язки подружжя немайного характеру: поняття та види.

Вирішити задачу з використанням чинного законодавства, судової практики, даючи відповіді на поставлені запитання:

При поділі спільного майна подружжя Волкових суд ухвалив рішення про виключення зі складу майна, що підлягає поділу, швейного устаткування (професійних швейної машини та оверлока фірми "Пафф") і передання його дружині, оскільки вона є швачкою за фахом. Одночасно чоловіку була присуджена відповідна компенсація згідно з його часткою в загальному майні подружжя.

Поясніть, чи правильне рішення ухвалив суд.

Список рекомендованих джерел:**I. Нормативно-правові акти:**

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відом. Верх. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Оф. вісн. України. – 2003. – № 11. – Ст. 16.

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. із змінами і доп. // Оф. вісник України. – 2004. – № 16. – Ст. 1088.
5. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
6. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15 листопада 2001 р. із змінами та доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2002. – № 10. – Ст. 70.
7. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання: Закон України від 11 грудня 2003 р. // Відом. Верх. Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 232.

II. Акти органів судової влади:

8. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 р. № 11.
9. Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення: Постанова Пленуму ВС України від 31 березня 1995 р. № 5 Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одиссей, 2006. – С. 297–307.

III. Навчальна та наукова література:

10. Антошкіна В. Договір про поділ майна подружжя, що є об'єктом права спільної сумісної власності / В. Антошкіна // Право України. – 2005. – № 8. – С. 75–78.
11. Антошкіна В. Договірне регулювання майнових відносин подружжя / В. Антошкіна // Право України. – 2005. – № 3. – С. 95–98.
12. Ариванюк Т. О. До питання про укладання угод за участю подружжя / Т. О. Ариванюк // Право України. – 2001. – № 9.
13. Бічук Л. А. Здійснення неповнолітніми своїх майнових прав та обов'язків / Л. А. Бічук // Вісник Академії правових наук України. – №2 (21). – Х., 2000.
14. Бічук Л. А. Проблемні питання реалізації та захисту майнових прав дитини / Л. А. Бічук // Юридичний журнал. – 2004. – № 7 (25). – С. 45–48.
15. Бічук Л. А. Захист права власності неповнолітнього на нерухоме майно / Л. А. Бічук // Право України. – 2002. – № 6. – С. 85–86.
16. Васильківська Н. Сімейне виховання: правовий аспект проблеми / Н. Васильківська // Право України. – 1998. – № 6.
17. Галянтич М. Спільна власність подружжя на житло за нормами Сімейного та Цивільного кодексів України / М. Галянтич, Ю. Комаровська-Чуркіна // Юридична Україна. – 2004. – № 5. – С. 31–35.
18. Дзера О. Деякі проблеми врегулювання відносин власності подружжя в новому Сімейному кодексі України / О. Дзера // Юридична Україна. – 2003. – № 1.
19. Жилінкова І. В. Шлюбний контракт: чинне законодавство та перспективи його розвитку / І. В. Жилінкова // Право України. – 2000. – № 6.
20. Жилінкова І. В. Майнові відносини в сім'ї: цілі та засоби правового регулювання / І. В. Жилінкова // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 2 (21).
21. Жилінкова І. В. Імперативне і диспозитивне регулювання майнових відносин в сім'ї / І. В. Жилінкова // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 1 (20).

22. Жилинкова І. В. Право собственности супругов: монографія / І. В. Жилинкова. – Х.: Ксилон, 1997.
23. Жилинкова І. В. Правовий режим имущества членів сім'ї: монографія / І. В. Жилинкова. – Х.: Ксилон, 2000.
24. Кондратова В. Деякі практичні аспекти, пов'язані з укладенням шлюбного договору / В. Кондратова // Юридичний журнал. – 2004. – № 7.
25. Лепех С. М. Переваги та недоліки договірної регуляції майнових відносин за Сімейним кодексом України 2002 року / С. М. Лепех // Матеріали конференції «Треті осінні юридичні читання». – Хм., 2004.
26. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / за ред. Ю. С. Червоного. – К., 2003.
27. Павлова Л. Реалізація природного права на шлюб, сім'ю, материнство та батьківство / Л. Павлова // Право України. – 2004. – № 11.
28. Привенюк Ж. До питання про укладення угод за участю подружжя / Ж. Привенюк // Право України. – 2001. – № 9.
29. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / З. В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
30. Сімейне право України: підруч. / за ред. О.В. Дзери. – К.: Вентурі, 1997.
31. Сімейне право України: підруч. / за ред. В.С. Гопанчука. – К.: Істина, 2002.
32. Сімейне право. Нотаріат. Адвокатура. Суд.: наук. прак. посіб. – У 2 кн. / за ред. Л. Ю. Драгнєвич, Є. У. Фурса. – К.: Видавець Фурса, 2005. – 894 с.
33. Сімейне право України: підруч. / за ред. В. І. Борисової, І. В. Жилинкової. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 288 с.
34. Сімейне право України: навч. посіб. / за ред. Є. О. Харитонова. – К.: Істина, 2008. – 200 с.
35. Ульяненко Л. М. Порядок і умови укладення шлюбного договору (контракту) / Л. М. Ульяненко // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 4.
36. Юзікова Н. Як захистити дітей від жорстоких батьків / Н. Юзікова // Право України. – 1998. – №3. – С. 60.

2.3. ПЕРЕЛІК ТЕМ КУРСОВИХ РОБІТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ 3 КУРСУ

ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

1. Сімейні правовідносини: поняття, види та особливості реалізації.
2. Суб'єкти та об'єкти сімейних правовідносин.
3. Поняття та види строків у сімейному праві.
4. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків.
5. Конституція України як джерело сімейного права України.
6. Поняття та види майнових правовідносин між подружжям.
7. Принципи побудови особистих немайнових правовідносин подружжя.
8. Особисті немайнові правовідносини батьків і дітей: поняття та види.
9. Правовий режим роздільного майна подружжя.
10. Інститут сепарації у сімейному праві України.
11. Розлучення як форма припинення шлюбу (історичний аспект).
12. Шлюбний договір у сімейному праві України.

13.Сімейні форми утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

III. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

3.1. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ 2 КУРСУ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

1. Місце сімейного права у системі права України.
2. Предмет правового регулювання сімейного права.
3. Співвідношення особистих немайнових та майнових відносин у предметі правового регулювання сімейного права.
4. Метод правового регулювання сімейного права.
5. Принципи правового регулювання сімейних правовідносин: поняття та види.
6. Принципи сімейного права України.
7. Принципи державної сімейної політики: поняття та види.
8. Форми державної підтримки сім'ї.
9. Мета та основні напрямки державної сімейної політики в Україні.
10. Органи, які є суб'єктами державної сімейної політики в Україні.
11. Державна охорона сім'ї, материнства, батьківства як принцип сімейного права України.
12. Рівність учасників сімейних відносин як принцип сімейного права України.
13. Недопустимість державного або будь-якого іншого втручання в сімейне життя як принцип сімейного права України.
14. Пріоритет сімейного виховання як принцип сімейного права України.
15. Функції сімейного права.
16. Поняття та види сім'ї.
17. Функції сім'ї у суспільстві.
18. Сімейні правовідносини: поняття і види.
19. Загальні ознаки сімейних правовідносин: поняття та характеристика.
20. Спеціальні ознаки сімейних правовідносин: поняття та їх характеристика.
21. Особливі ознаки та характеристики учасників сімейних правовідносин.
22. Сімейна правоздатність та дієздатність: поняття, зміст та особливості.
23. Об'єкти сімейних правовідносин: поняття та види.
24. Поняття та види підстав виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин.
25. Рідство (спорідненість) та свояцтво: поняття та значення.
26. Поняття та види строків у сімейному праві.
27. Строк позовної давності у сімейному законодавстві.
28. Конституція України як джерело сімейного права України.
29. Цивільний кодекс України у системі сімейного законодавства України.
30. Звичай як джерело сімейного права України.
31. Договір як джерело сімейного права України.
32. Сімейний кодекс України та його характеристика.
33. Судова практика та її значення в регулюванні сімейних правовідносин.
34. Поняття шлюбу в сімейному праві України та його юридичні ознаки.

35. Принципи шлюбу.
36. Умови укладання шлюбу.
37. Органи, які здійснюють державну реєстрацію шлюбу.
38. Підстави та порядок надання права на шлюб.
39. Перешкоди до укладення шлюбу в Україні.
40. Визнання шлюбу неукладеним.
41. Недійсність шлюбу: поняття та зміст.
42. Правові наслідки визнання шлюбу недійсним.
43. Судова практика про розірвання шлюбу.
44. Поняття та підстави припинення шлюбу внаслідок його розірвання.
45. Умови розірвання шлюбу в органах ДРАЦСу.
46. Підстави розірвання шлюбу в судовому порядку.
47. Судова практика про визнання шлюбу недійсним.
48. Умови та правові наслідки поновлення шлюбу.
49. Режим окремого проживання подружжя: поняття, підстави, наслідки.
50. Поняття та види особистих немайнових прав подружжя.
51. Принципи побудови особистих немайнових правовідносин подружжя.
52. Право на материнство (батьківство) як особисте немайнове право подружжя.
53. Право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності як особисте немайнове право подружжя.
54. Право дружини та чоловіка на фізичний та духовний розвиток як особисте немайнове право подружжя.
55. Право дружини та чоловіка на зміну прізвища як особисте немайнове право подружжя.
56. Право дружини та чоловіка на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї.
57. Право дружини та чоловіка на особисту свободу як особисте немайнове право подружжя.
58. Право подружжя на вибір місця проживання як особисте немайнове право подружжя.
59. Право на збереження чи припинення шлюбних правовідносин як особисте немайнове право подружжя.
60. Обов'язки подружжя немайного характеру: поняття та види.
61. Поняття та види майнових правовідносин між подружжям.
62. Поняття правового режиму майна подружжя.
63. Правовий режим власності подружжя.
64. Поняття та об'єкти спільної сумісної власності подружжя.
65. Правовий режим спільного майна подружжя.
66. Правовий режим роздільного майна подружжя.
67. Договір як регулятор майнових відносин подружжя.
68. Поняття та правова природа шлюбного договору: сторони, порядок укладення, форма та зміст.
69. Підстави, порядок та правові наслідки зміни умов, недійсності або припинення шлюбного договору.
70. Судова практика про поділ спільного майна подружжя.
71. Особисті немайнові правовідносини батьків та дітей: поняття та особливості.

72. Види особистих немайнових правовідносин батьків та дітей.
73. Право дитини на ім'я.
74. Обов'язок батьків щодо виховання та розвитку дитини.
75. Право на визначення місця проживання дитини.
76. Підстави та порядок позбавлення батьківських прав.
77. Правові наслідки позбавлення батьківських прав.
78. Поновлення позбавлення батьківських прав.
79. Підстави, порядок та правові наслідки відібрання дітей без позбавлення батьківських прав.
80. Правовідносини батьків та дітей з приводу майна.
81. Усиновлення: поняття, ознаки, відмінність від інших форм влаштування дітей-сиріт, та дітей позбавлених батьківського піклування.
82. Суб'єкти усиновлення. Умови усиновлення та порядок його здійснення.
83. Таємниця усиновлення: поняття та види. Правові наслідки усиновлення.
84. Недійсність усиновлення: поняття, підстави, наслідки.
85. Скасування усиновлення: поняття, підстави, наслідки.
86. Позбавлення усиновлювача батьківських прав: поняття, підстави, наслідки.
87. Поняття, правова сутність та мета встановлення опіки та піклування над дітьми.
88. Поняття патронату над дітьми та його відмінність від інших форм влаштування дітей сиріт, та дітей позбавлених батьківського піклування.
89. Договір про патронат: поняття, предмет, сторони, істотні умови.
90. Приймна сім'я та будинок сімейного типу як альтернативна форма влаштування дітей сиріт, та дітей позбавлених батьківського піклування.

3.2. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ З КУРСУ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

1. Предмет правового регулювання сімейного права України.
2. Метод правового регулювання сімейного права України.
3. Принципи правового регулювання сімейних відносин: поняття та види.
4. Принципи сімейного права України.
5. Місце сімейного права у системі права України.
6. Державна охорона сім'ї, материнства, батьківства як принцип сімейного права України.
7. Рівність учасників сімейних відносин як принцип сімейного права України.
8. Недопустимість державного або будь-якого іншого втручання в сімейне життя як принцип сімейного права України.
9. Пріоритет сімейного виховання як принцип сімейного права України.
10. Функції сімейного права України.
11. Поняття та види сім'ї.
12. Сімейні правовідносини: поняття і види.
13. Загальні ознаки сімейних правовідносин: поняття та характеристика.
14. Спеціальні ознаки сімейних правовідносин: поняття та їх характеристика.
15. Сімейна правоздатність та дієздатність: поняття, зміст та особливості.
16. Об'єкти сімейних правовідносин: поняття та види.
17. Рідство (спорідненість) та свояцтво: поняття та значення.

- 18.Поняття та види строків у сімейному праві.
- 19.Строк позовної давності у сімейному законодавстві.
- 20.Конституція України як джерело сімейного права України.
- 21.Цивільний кодекс України у системі сімейного законодавства України.
- 22.Договір як джерело сімейного права України.
- 23.Сімейний кодекс України та його характеристика.
- 24.Поняття шлюбу в сімейному праві України та його юридичні ознаки.
- 25.Принципи шлюбу.
- 26.Умови укладання шлюбу.
- 27.Органи, які здійснюють державну реєстрацію шлюбу.
- 28.Підстави та порядок надання права на шлюб.
- 29.Перешкоди до укладення шлюбу в Україні.
- 30.Визнання шлюбу неукладеним.
- 31.Недійсність шлюбу: поняття та зміст.
- 32.Правові наслідки визнання шлюбу недійсним.
- 33.Поняття та підстави припинення шлюбу внаслідок його розірвання.
- 34.Умови розірвання шлюбу в органах ДРАЦС за спільною заявою подружжя.
- 35.Умови розірвання шлюбу в органах ДРАЦС за заявою одного з подружжя.
- 36.Підстави розірвання шлюбу в судовому порядку.
- 37.Умови та правові наслідки поновлення шлюбу.
- 38.Правові наслідки встановлення режиму окремого проживання подружжя.
- 39.Поняття та види особистих немайнових прав подружжя.
- 40.Принципи побудови особистих немайнових правовідносин подружжя.
- 41.Право на материнство (батьківство) як особисте немайнове право подружжя.
- 42.Право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності як особисте немайнове право подружжя.
- 43.Право дружини та чоловіка на фізичний та духовний розвиток як особисте немайнове право подружжя.
- 44.Право дружини та чоловіка на зміну прізвища як особисте немайнове право подружжя.
- 45.Право дружини та чоловіка на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї.
- 46.Право дружини та чоловіка на особисту свободу як особисте немайнове право подружжя.
- 47.Право подружжя на вибір місця проживання як особисте немайнове право подружжя.
- 48.Право на збереження чи припинення шлюбних правовідносин як особисте немайнове право подружжя.
- 49.Обов'язки подружжя немайного характеру: поняття та види.
- 50.Обов'язок подружжя турбуватися про сім'ю.
- 51.Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини.
- 52.Поняття та види майнових правовідносин між подружжям.
- 53.Право власності подружжя у об'єктивному та суб'єктивному розумінні.
- 54.Поняття спільної сумісної власності подружжя.
- 55.Об'єкти спільної сумісної власності подружжя.
- 56.Майно, яке належить до об'єктів особистої приватної власності дружини/чоловіка.

- 57.Шлюбний договір: поняття, сторони, форма.
- 58.Призначення і зміст шлюбного договору.
- 59.Порядок та умови укладення шлюбного договору.
- 60.Поняття та види особистих немайнових правовідносин батьків та дітей.
- 61.Право дитини на ім'я.
- 62.Обов'язок батьків щодо виховання та розвитку дитини.
- 63.Право на визначення місця проживання дитини.
- 64.Підстави та порядок позбавлення батьківських прав.
- 65.Правові наслідки позбавлення батьківських прав.
- 66.Поновлення позбавлення батьківських прав.
- 67.Правовідносини батьків та дітей з приводу майна.
- 68.Усиновлення: поняття, ознаки, відмінність від інших форм влаштування дітей-сиріт, та дітей позбавлених батьківського піклування.
- 69.Суб'єкти усиновлення.
- 70.Умови усиновлення та порядок його здійснення.
- 71.Таємниця усиновлення: поняття та види.
- 72.Правові наслідки усиновлення.
- 73.Недійсність усиновлення: поняття, підстави, наслідки.
- 74.Скасування усиновлення: поняття, підстави, наслідки.
- 75.Позбавлення усиновлювача батьківських прав: поняття, підстави, наслідки.
- 76.Поняття, правова сутність та мета встановлення опіки та піклування над дітьми.
- 77.Поняття патронату над дітьми та його відмінність від інших форм влаштування дітей сиріт, та дітей позбавлених батьківського піклування.
- 78.Договір про патронат: поняття, предмет, сторони, істотні умови.
- 79.Приймна сім'я як форма влаштування дітей сиріт, та дітей позбавлених батьківського піклування: поняття, види, ознаки.
- 80.Будинок сімейного типу як форма влаштування дітей сиріт, та дітей позбавлених батьківського піклування.

IV. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ:

I. Нормативно-правові акти:

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відом. Верх. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини. – К.: Укр. прав. фундація. Право, 1995.
3. Конвенція про права дитини. – К.: Укр. прав. фундація. Право, 1995.
4. Європейська конвенція про усиновлення дітей від 1967 р.
5. Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 1993 р.
6. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації. – К.: Укр. прав. фундація. Право, 1995.
7. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. – К.: Укр. прав. фундація. Право, 1995.
8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 18 вересня 1973 р. / Права людини, міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю. К. Качуренко. – К.: Наук. думка, 1992. – С. 24–36.

9. Мінська конвенція “Про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах”, ратифікована Україною 10 листопада 1994 р.
10. Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182 від 17 червня 1999 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/>.
11. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
12. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Оф. вісн. України. – 2003. – № 11. – Ст. 16.
13. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // Оф. вісник України. – 2004. – № 16. – Ст. 1088.
14. Про судовий збір: Закон України від 8 липня 2011 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/>.
15. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1 липня 2010 р. // Відом. Верх. Ради України. – 2010. – № 38. – Ст. 509.
16. Про державну допомогу сім’ям з дітьми: Закон України в ред. від 22 березня 2001 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2001. – № 20. – Ст. 102.
17. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
18. Про попередження насильства в сім’ї: Закон України від 15 листопада 2001 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 2002. – № 10. – Ст. 70.
19. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. // Відом. Верх. Ради України. – 2004. – № 50.
20. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20 листопада 2003 р. // Відом. Верх. Ради України. – 2004. – № 14. – Ст. 192.
21. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 14 лютого 1999 р. // Відомо. Верх. Ради України. – 1994. – № 23.
22. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 1995. – № 6. – Ст. 35
23. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
24. Про освіту: Закон України в ред. від 23 березня 1996 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 1996. – № 21. – Ст. 84.
25. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21 березня 1991 р. із змінами і доп. // Відом. Верх. Ради України. – 1991. – № 21. – Ст. 252.
26. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13 січня 2005 р. // Відом. Верх. Ради України. – № 6. – 2005. – Ст. 147.
27. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей: Закон України від 2 червня 2005 р. // Відом. Верх. Ради України. – № 26. – 2005. – Ст. 354.
28. Про порядок виїзду з України і в’їзду в Україну громадян України: Закон України від 21 січня 1994 р. // Відом. Верх. Ради України. – 1994. – № 18. – Ст. 101.
29. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання: Закон України від 11 грудня 2003 р. // Відом. Верх. Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 232.

30. Про національні меншини: Закон України від 25 червня 1992 р. // Відом. Верх. Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 529.
31. Про громадянство: Закон України від 18 січня 2001 р. // Відом. Верх. Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.
32. Декларація про загальні принципи державної політики України стосовно сім'ї і жінки: Постанова Верховної Ради України від 5 березня 1999 р. № 475–XIV // Відом. Верх. Ради України. – 1999. – № 17. – Ст. 129.
33. Про Концепцію державної сімейної політики: Постановою Верховної Ради України від 17 вересня 1999 р. № 1063–XIV // Відом. Верх. Ради України. – 1999. – № 46-47. – С. 404.
34. Про затвердження Правил опіки та піклування: Наказ Державного комітету у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26 травня 1999 р. № 34/166/131/88.
35. Положення про дитячий будинок сімейного типу: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 564
36. Положення про прийомну сім'ю: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 565 із змінами і доп.
37. Порядок здійснення добровільного медичного обстеження наречених: затв. Постановою КМУ від 16 листопада 2002 р. № 1740.
38. Порядок розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові) фізичної особи: затв. Постановою КМУ від 11 липня 2007 р. № 915.
39. Про перелік деяких видів доходів, які враховуються при визначенні аліментів на одного із подружжя, дітей, батьків, інших осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 р. № 146
40. Про затвердження Порядку ведення обліку дітей, які можуть бути усиновлені, осіб, які бажають усиновити дитину, та здійснення нагляду за дотриманням прав дітей після усиновлення: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2003 р. № 1377.
41. Про затвердження Програми забезпечення прав та інтересів громадян, які виїжджають за кордон для працевлаштування, та усиновлення іноземцями дітей на період до 2005 року: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2004 р. № 1559.
42. Про затвердження порядку стягнення аліментів на дитину (дітей) у разі виїзду одного із батьків за кордон для постійного проживання в іноземній державі, з якою не укладено договір про надання правової допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2002 р. № 1203
43. Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затв. Наказом Міністерства юстиції України від 3 березня 2004 р. № 20/5, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 3 березня 2004 р. за № 283/8882.
44. Умови та порядок застосування штучного запліднення та імплантації ембріона (ембріонів) і методів їх проведення: затв. Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 4 лютого 1997 р. № 24.
45. Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів, законів СРСР: Постанова ВРУ від 12 березня 1991 р. // Відом. Верх. Ради України. – 1991. – № 46. – Ст. 621.

46. Про реєстрацію актів громадянського стану у Волинській, Дрогобицькій, Львівській, Ровенській, Станіславській, Тернопільській областях Української РСР: Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 16 квітня 1940 р. // У кн.: Хронологічне зібрання законів, указів Президії Верховної Ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР. – Т. 1. – К., 1963. – С. 705-706.
47. Про введення на території Закарпатської області законодавства Української РСР: Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 24 січня 1946 р. // У кн.: Хронологічне зібрання законів, указів Президії Верховної Ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР. – Т. 2. – К., С. 197.

II. Акти органів судової влади:

48. Рішення Конституційного Суду України від 3 червня 1999 р. № 5-рп/99 (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї») // Офіційний вісник України. – 1999. – № 24. – С. 180.
49. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 р. № 11.
50. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 березня 2007 р. № 3.
51. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. № 3.
52. Про застосування судами деяких норм Кодексу про шлюб та сім'ю: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 1998 р. № 16 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одіссей, 2006. – С. 357–378.
53. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму ВС України від 01 листопада 1996 р. № 9 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одіссей, 2006. – С. 48–57.
54. Про практику розгляду судами справ про встановлення неправильності запису в актах громадянського стану: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7.07.1995 р. № 12 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одіссей, 2006. – С. 318–326.
55. Про судову практику в справах за позовами про захист права приватної власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 1995 р. № 20 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одіссей, 2006. – С. 318–327.
56. Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення: Постанова Пленуму ВС України від 31 березня 1995 р. № 5 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одіссей, 2006. – С. 297–307.
57. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 березня 1992 р. № 6 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одіссей, 2006.
58. Про практику застосування судами законодавства, яке регулює право власності громадян на жилий будинок: Постанова Пленуму Верховного Суду України від

- 4 жовтня 1991 р. № 7 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одіссей, 2006. – С. 212–230.
59. Про судову практику в справах про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним: Постанова Пленуму Верховного Суду України (із змінами та доп.) від 28.03.1972 р. № 3 // Збірник Постанов Пленуму Верховного Суду України. – Харків: Одіссей, 2006. – С. 88–92.
- III. Рекомендована навчальна та наукова література*
60. Антошкіна В. Договір про поділ майна подружжя, що є об'єктом права спільної сумісної власності / В. Антошкіна // Право України. – 2005. – № 8. – С. 75–78.
61. Антошкіна В. Договірне регулювання майнових відносин подружжя / В. Антошкіна // Право України. – 2005. – № 3. – С. 95–98.
62. Ариванюк Т. О. До питання про укладання угод за участю подружжя / Т. О. Ариванюк // Право України. – 2001. – № 9.
63. Афанасьєва Л. В. Аліментні правовідносини в Україні: монографія / Л. В. Афанасьєва. – Луганськ. – РВВ ЛДУВС. – 2006. – 222 с.
64. Баєва Г. Доктринальне тлумачення понять «сім'я» та «член сім'ї» у контексті відшкодування шкоди як соціальної виплати / Г. Баєва, С. Сиротенко // Вісник Академії правових наук України. – 2005. – № 2 (41). – С. 130–136
65. Бикова О. Ю. Інститут заручин за Сімейним кодексом України / О. Ю. Бикова // Молодь у юридичній науці. – Хм. – 2003.
66. Бічук Л. А. Здійснення неповнолітніми своїх майнових прав та обов'язків / Л. А. Бічук // Вісник Академії правових наук України. – №2 (21). – Х., 2000.
67. Бічук Л. А. Проблемні питання реалізації та захисту майнових прав дитини / Л. А. Бічук // Юридичний журнал. – 2004. – № 7 (25). – С. 45–48.
68. Бічук Л. А. Захист права власності неповнолітнього на нерухоме майно / Л. А. Бічук // Право України. – 2002. – № 6. – С. 85–86.
69. Беспалов Ю. Участие законных представителей в реализации семейных прав ребенка / Ю. Беспалов // Российская юстиция. – 2003. – № 6. – С. 32–33.
70. Білобрицька Л. Діти-інваліди потребують допомоги і захисту / Л. Білобрицька // Вісник прокуратури. – 2003. – № 10. – С. 97–101.
71. Бикова О. Ю. Умови, які перешкоджають укладенню шлюбу / О. Ю. Бикова // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. Науковий часопис. – Хмельницький, 2003. – № 3–4 (7–8). – С. 104–110.
72. Бикова О. Ю. Укладення шлюбу за Сімейним кодексом України / О. Ю. Бикова // Держава і право: Зб. наук. праць. – К.: ІдіП НАНУ, 2004. – Вип. 23. – С. 297–303.
73. Бикова О. Ю. Деякі особливості розірвання шлюбу державним органом реєстрації актів цивільного стану / О. Ю. Бикова // Держава і право: Зб. наук. праць. – К. : ІдіП НАНУ, 2003. – Вип. 23. – С. 338–343.
74. Борсукова В. М. Розгляд судами справ про усиновлення (удочеріння) дітей / В. М. Борсукова // Вісник Верховного Суду України. – 1998. – № 5 (15).
75. Васильєв С. Припинення шлюбу: історико-правовий аспект / С. Васильєв // Право України. – 1998. – № 2.
76. Васильківська Н. Сімейне виховання: правовий аспект проблеми / Н. Васильківська // Право України. – 1998. – № 6.

77. Ватрас В. Правова природа таємниці усиновлення / В. Ватрас // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. – Спецвипуск.
78. Галянтич М. Спільна власність подружжя на житло за нормами Сімейного та Цивільного кодексів України / М. Галянтич, Ю. Комаровська-Чуркіна // Юридична Україна. – 2004. – № 5. – С. 31–35.
79. Глиняна К. М. Правове регулювання розлучення за сімейним законодавством України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Одеська Юридична академія. – Одеса, 2006. – 20 с.
80. Грабовська О. Правові аспекти усиновлення дітей, позбавлених батьківського піклування / О. Грабовська // Економіка. Фінанси. Право. – 2001. – № 9. – С. 17–22.
81. Грінчук О. Проблеми фактичних шлюбних відносин у Сімейному кодексі України / О. Грінчук // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 12.
82. Гриняк А. Шлюбний договір як підстава виникнення спільної власності подружжя / А. Гриняк // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 2. – С. 47–49.
83. Гурська Т. Охорона здоров'я і репродуктивні права жінок (цивільно-правовий аспект) / Т. Гурська // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 2.
84. Горьова С. Нормотворча діяльність в умовах побудови в Україні правової держави / С. Горьова // Право України. – 2000. – № 4.
85. Гнездов О. Судовий порядок усиновлення дітей / О. Гнездов // Право України. – 1999. – № 9. – С. 47–52.
86. Грудцина Л. Ю. Словар-справочник по семейному праву России / Л. Ю. Грудцина. – М. : Ексмо, 2006.
87. Зілковська Н. М. Правове регулювання усиновлення в Україні: автореферат дис. ... к. ю. н. – К., 2002.
88. Дзера О. Деякі проблеми врегулювання відносин власності подружжя в новому Сімейному кодексі України / О. Дзера // Юридична Україна. – 2003. – № 1.
89. Дякович М. М. Сімейне право: навч. пос. / М. М. Дякович. – К.: Правова єдність, 2009. – 512 с.
90. Жилінкова І. В. Шлюбний контракт: чинне законодавство та перспективи його розвитку / І. В. Жилінкова // Право України. – 2000. – № 6.
91. Жилінкова І. В. Інститут заручин: далеке минуле і найближче майбутнє / І. В. Жилінкова // Вісник Академії правових наук України. – № 27.
92. Жилінкова І. Майнові відносини в сім'ї: цілі та засоби правового регулювання / І. В. Жилінкова // Вісник Академії правових наук України. – Харків, 2000. – № 2 (21).
93. Жилінкова І. В. Імперативне і диспозитивне регулювання майнових відносин в сім'ї / І. В. Жилінкова // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 1 (20).
94. Жилінкова І. В. Концепція шлюбного договору за новим Сімейним кодексом України / І. В. Жилінкова // Вісник Академії правових наук України. – № 30.
95. Жилінкова І. В. Розвиток інституту шлюбного договору / І. В. Жилінкова // Вісник Академії правових наук України. – № 28.
96. Жилінкова І. В. Поняття сім'ї в праві / І. В. Жилінкова // Вісник університету внутрішніх справ. – 2000. – № 10.

97. Жилинкова И. В. Правовой режим имущества членов семьи / И. В. Жилинкова. – Харьков: Ксилон, 2000.
98. Жилинкова И. В. Право собственности супругов: Монография / И. В. Жилинкова. – Х.: Ксилон, 1997.
99. Жилинкова И. В. Личные неимущественные права и обязанности супругов: парадоксы нового СК / И. В. Жилинкова // Юридическая практика. – 2004. – № 24. – С. 10–11.
100. Жилинкова І. В. Проблеми правового режиму майна членів сім'ї: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 // Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Х., 2000. – 39 с.
101. Защита прав ребенка в современной России / под ред. А. М. Нечаевой. – М.: ИГП РАН, 2005.
102. Карпенко О. Сімейні форми утримання та виховання дітей–сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: проблеми правового реформування / О. Карпенко // Право України. – 2001. – № 3. – С. 79.
103. Кидалова А. Щодо умов укладення шлюбу: проблемні питання / А. Кидалова // Право України. – 2002. – № 5. – С. 102.
104. Красицька Л. Визначення походження дітей за новим сімейним законодавством України / Л. Красицька // Проблеми державотворення і захисту прав людини. Матеріали ІХ регіональної наук.–практ. конф., 2003.
105. Кравчук Н. В. Защита прав ребенка в судебном порядке / Н. В. Кравчук // Государство и право. – 2004. – № 6. – С. 66–73.
106. Калітенко О. М. Особисті відносини подружжя та відносини подружжя стосовно їх майна: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Національний ун-т внутрішніх справ МВС України. – Х., 2001. – 20 с.
107. Кузнецова О. Реєстрація шлюбу із засудженими, які відбувають покарання у кримінально-виконавчих установах / О. Кузнецова // Юридичний журнал. – 2006. – № 1.
108. Короткова Л. Таємниця фіктивних розлучень / Л. Короткова, О. Віхров // Право України. – 1996. – № 9.
109. Короткова Л. Чи потрібен інститут патронату ? / Л. Короткова // Радянське право. – 1989. – № 4.
110. Кондратова В. Деякі практичні аспекти, пов'язані з укладенням шлюбного договору / В. Кондратова // Юридичний журнал. – 2004. – № 7.
111. Костицький В. Соціально-економічна визначеність правового статусу жінки (рівність чи рівноправність ?) / В. Костицький // Право України. – 1996. – № 1.
112. Кузьмичева Л. А. Личные права и обязанности родителей и детей / Л. А. Кузьмичева, И. В. Жилинкова. – К., 1991.
113. Левківський Б. К. Деякі аспекти законодавчого регулювання сімейних відносин у новому Сімейному кодексі України / Б. К. Левківський // Молодь у юридичній науці. – Хм. – 2003.
114. Лепех С. М. Переваги та недоліки договірного регулювання майнових відносин за Сімейним кодексом України 2002 року / С. М. Лепех // матеріали конференції «Треті осінні юридичні читання». – Хм. – 2004.
115. Лепех С. М. Інститут сепарації: проблеми застосування / С. М. Лепех // Право України. – 2003. – № 3.

116. Лозова Г. О. Поняття сім'ї та шлюбу в новому Сімейному кодексі України / Г. О. Лозова // Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції "Четверті осінні юридичні читання". – Хм. – 2005.
117. Лозова Г. О. Цивільні та сімейно-правові характеристики змісту шлюбного договору усиновлювачами / Г. О. Лозова // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 9. – С. 44–46.
118. Логвінова М. Особи, які можуть бути усиновлювачами / М. Логвінова // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 9. – С. 15–17.
119. Логвінова М. Особи, які можуть бути усиновлювачами / М. Логвінова // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 9. – С. 15–19.
120. Лисенко Х. Сучасний стан та проблеми законодавчого регулювання прав дитини при здійсненні міжнародного усиовлення в Україні / Х. Лисенко // Право України. – 2005. – № 6.
121. Левківський Б. К. Особисті немайнові права та обов'язки членів сім'ї: Автореферат дис. ... к.ю.н.: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2004. – 20 с.
122. Маломуж О. Шлюбний договір / О. Маломуж // Право України. – 2005. – № 1. – С. 73–75.
123. Маломуж О. Згода органів опіки та піклування при вчиненні батьками правочинів щодо майна їхніх батьків / О. Маломуж // Нотаріат для вас. – 2006. – № 12. – С. 19–22.
124. Матвеева Н. А. Сравнительное брачное право России, Украины и Беларуси: учеб. пос. / Н. А. Матвеева. – М.: Юрлитинформ, 2008.
125. Маніна М. До питання про конституційні обов'язки дітей / М. Маніна // Право України. – 2007. – № 11. – С. 40–44.
126. Мічурін Є. Обмеження щодо укладення правочинів з житлом за участю осіб, які не досягли повноліття: аспекти нотаріальної процедури / Є. Мічурін // Нотаріат для вас. – 2007. – № 7. – С. 9–14.
127. Мічурін Є. Особливості реалізації прав та обов'язків подружжя з надання утримання / Є. Мічурін // Юридичний журнал. – 2004. – № 7. – С. 94–95.
128. Мироненко В. Захист інтересів дітей у разі розірвання батьками шлюбу / В. Мироненко // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 2. – С. 99–102.
129. Мироненко В. Забезпечення дотримання прав дітей в Україні нормами національного законодавства / В. Мироненко // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 8. – С. 6.
130. Михальчук О. Правове регулювання сурогатного материнства в Україні / О. Михальчук // Юридичний журнал. – 2007. – № 11.
131. Михеева Л. Ю. Институт опеки и попечительства в современных условиях / Л. Ю. Михеева // Государство и право. – 2003. – № 5. – С. 53–59.
132. Москалюк В. Ю. Дитячий будинок сімейного типу як форма улаштування дітей, позбавлених батьківського піклування (цивільно-правовий аспект): автореф. дис. ... к.ю.н. – Х., 2003.
133. Миронова Г. Моральні засади Сімейного кодексу України / Г. Миронова // Право України. – 2004. – № 4.

134. Москалюк В. Щодо поняття “відмова від дитини” та суміжних понять у Сімейному кодексі України / В. Москалюк // Право України. – 2008. – № 5. – С. 78–82.
135. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / за ред. Ю. С. Червоного. – К., 2003.
136. Нечаева А. М. Семейное право: проблемы и перспективы развития / А. М. Нечаева // Государство и право. – 1999. – № 3.
137. Негода О. А. Участь батьків у здійсненні неповнолітніми дітьми майнових прав та виконанні обов’язків / О. А. Негода // Держава і право: зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К.: ІдІП НАНУ, 2001. – Вип. 13. – С. 242–250.
138. Новохатська Я. В. Правове регулювання майнових відносин подружжя (порівняльно-правовий аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрова. – Х., 2006. – 20 с.
139. Новохатская Я. Щодо правової природи шлюбу / Я. Новохатская // Право України. – № 4. – 2002. – С. 131.
140. Пасічник І. Шлюб – основа сім’ї / І. Пасічник // Юридичний вісник України. – 2005. – № 19. – 14 травня.
141. Пасічник І. Право подружжя на розірвання шлюбу / І. Пасічник // Юридичний вісник України. – 2005. – № 44. – 5 листопада.
142. Павлова Л. Реалізація природного права на шлюб, сім’ю, материнство та батьківство / Л. Павлова // Право України. – 2004. – № 11. – С. 46–49.
143. Павловська Н. Відшкодування моральної шкоди при посяганні на недоторканість особистого життя / Н. Павловська // Право України. – 2001. – № 3.
144. Полешко А. Рівність прав і можливостей жінки та чоловіка в суспільстві / А. Полешко // Право України. – 2000. – № 4. – С. 20.
145. Привенюк Ж. До питання про укладення угод за участю подружжя / Ж. Привенюк // Право України. – 2001. – № 9.
146. Примак В. Підстави й умови виникнення аліментних зобов’язань за новим Сімейним кодексом України / В. Примак // Юридична Україна. – 2003. – № 1.
147. Райчук А. Основні сучасні тенденції розвитку законодавства розвинених країн у сфері припинення шлюбу / А. Райчук // Право України. – 2008. – № 9. – С. 130–136.
148. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / З. В. Ромовська. – К.: Ін Юре, 2003. – 532 с.
149. Ромовська З. Сімейне право – перспективи розвитку / З. В. Ромовська // Основні напрями реформи цивільного права України: Зб. ст. та матеріалів. – К., 1997. – С. 120–121.
150. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: погляд в майбутнє / З. В. Ромовська // Право України. – 2001. – № 2.
151. Рудплева Л. Функції органів опіки та піклування за новим Сімейним кодексом України / Л. Рудплева // Юридичний вісник України. – 2003. – 8-14 березня. – С. 9.
152. Сапейко Л. В. Правові підстави надання утримання повнолітнім дітям, які продовжують навчання / Л. В. Сапейко // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – Д. – 2003. – Вип. 2. – С. 252–258.

153. Сапейко Л. В. Правове регулювання аліментних обов'язків батьків та дітей: автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.03 // Л. В. Сапейко. – Національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2003. – 16 с.
154. Савченко Л. А. Особисті права та обов'язки батьків і дітей за сімейним законодавством України: автореферат дис. ... к.ю.н.: 12.00.03 // Л. А. Савченко. – К., 1997.
155. Савченко Л. А. Про права і обов'язки батьків по вихованню дітей / Л. А. Савченко // Право України. – 1997. – № 5.
156. Сафончик О. І. Підстави і порядок розірвання шлюбу / О. І. Сафончик // Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. праць. – Одеса: юрид. л-ра, 2003. – № 18. – С. 577–582.
157. Слепакова А. В. Фактические брачные отношения и право собственности / А. В. Слепакова // Законность. – 2001. – № 10.
158. Сімейне право України: підруч. / за ред. В. П. Мироненко. – К., 2008. – 477 с.
159. Спицына Е. Возможно ли оформить доверенность от законных представителей малолетних детей / Е. Спицына // Нотаріат для вас. – 2007. – № 7–8. – С. 15–21.
160. Сімейне право України: підруч. / за ред. О.В. Дзери. – К.: Вентурі, 1997.
161. Сімейне право України: підруч. / за ред. В. І. Борисової, І. В. Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер, 2004.
162. Сімейне право: підруч. / за ред. В.С. Гопанчук. – К.: Істина, 2002.
163. Сімейне право України: навч. посіб. / за ред. Є. О. Харитонова. – К.: Істина, 2008. – 200 с.
164. Сімейне право. Нотаріат. Адвокатура. Суд.: наук.-прак. посіб. – У 2 кн. / за ред. Драгнєвича Л. Ю., Фурса Є.У. – К.: Видавець Фурса, 2005. – 894 с.
165. Ситкова О. Ю. Правове регулювання міжнародного усиновлення: учеб. пос. / О. Ю. Ситкова. – С.: ГОУ ВПО “Саратовская государственная академия права”, 2006.
166. Сергєєва С. М. Розлучення як форма припинення шлюбу (історичний аспект) / С. М. Сергєєва, Я. О. Сидоров // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2007. – № 4 (66).
167. Співак В. М. Управління майном неповнолітнього: деякі пропозиції / В. М. Співак // Право України. – 2000. – № 9. – С. 56–62.
168. Стасюк Г. Охорона дітей, позбавлених батьківського піклування, в історичному розвитку / Г. Стасюк // Право України. – 2005. – № 2. – С. 108–111.
169. Селіванов В. Правова природа регулювання суспільних відносин / В. Селіванов, Н. Діденко // Право України. – 2000. – № 10. – С. 10.
170. Сібільов М. М. До питання про договірні засади регулювання сімейних відносин / М. М. Сібільов // Проблеми законності: Респ. міжвід.наук. зб. – Х., 2003. – Вип. 63.
171. Ульяненко Л. М. Порядок і умови укладення шлюбного договору (контракту) / Л. М. Ульяненко // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 4.
172. Ульяненко Є.О. Шлюбний договір в сімейному праві України: автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.03 / Є. О. Ульяненко. – К., 2003.
173. Темченко О. Зміст соціальної функції держави щодо прав дитини в умовах інтеграції / О. Темченко // Право України. – 2007. – № 5. – С. 24–27.

174. Ульяненко О. О. Шлюбний договір у сімейному праві України: монографія / О. О. Ульяненко. – К.: Грот, 124 с.
175. Фокій Б. Особливості застосування окремих норм інституту позовної давності судами загальної юрисдикції / Б. Фокій // Право України. – 2002. – № 12. – С. 129.
176. Фурса С. Я. Нотаріальне оформлення утримання батьками їх дітей / С. Я. Фурса, Л. Ю. Драгневич, Є. І. Фурса // Юридична Україна. – 2003. – № 4. – С. 50–60.
177. Фурса С. Я. Поняття сім'ї, родини і фактичних шлюбних відносин / С. Я. Фурса, Л. Ю. Драгневич // Юридична Україна. – 2003. – № 1.
178. Харитонов С. Новий Сімейний кодекс України: перехрестя правових традицій / С. Харитонов // Юридична Україна. – 2003. – № 1.
179. Чеханюк Л. Вдосконалення законодавства України щодо захисту жертв насильства у сім'ї / Л. Чеханюк // Право України. – 2007. – № 6. – С. 119–122.
180. Чубар Л. Права жінок в Україні як об'єкт правового захисту / Л. Чубар // Право України. – 2000. – № 5. – С. 12.
181. Чернадчук В. До питання про поняття моральної шкоди / В. Чернадчук // Право України – 2000. – № 2.
182. Чижмар К. Принцип рівності прав жінок і чоловіків у міжнародному праві / К. Чижмар // Право України. – 2001. – № 3. – С. 3.
183. Чефранова Е. А. Обеспечение неприкосновенности собственности при обращении взыскания на имущество супругов / Е. А. Чефранова // Государство и право. – 2003. – № 1.
184. Чефранова Е. А. Имущественные отношения супругов: науч.-практ. пос. / Е. А. Чефранова. – М.: Ексмо, 2008.
185. Щеренко М. В. Имущественные отношения в гражданском и официальном браке / М. В. Щеренко. – М., 2005.
186. Щеренко М. В. Аліменти / М. В. Щеренко. – М., 2005.
187. Юзікова Н. Як захистити дітей від жорстоких батьків / Н. Юзікова // Право України. – 1998. – № 3. – С. 60.
188. Ясинок М. Режим окремого проживання подружжя – новий вид справ у окремому провадженні / М. Ясинок // Право України. – 2008. – № 5. – С. 114–118.
189. Яблоновська Г. Щодо місця норм, які регулюють відносини осіб із сімейними обов'язками, у новому Трудовому кодексі України / Г. Яблоновська // Право України. – 2005. – № 3. – С. 103–105.
190. Явор О. А. Функції шлюбного контракту в сімейному праві України: автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.03 / О. А. Явор. – К., 1996.